

Nationale Strategie voor toepassing van de Gemeenschappelijke Marktordening voor groenten en fruit in Nederland

Periode 2017 - 2020

Voorwoord

Sinds de hervorming van de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor groenten en fruit in 1996 kunnen producentenorganisaties met steun van de Europese Unie activiteiten ontplooiën op het gebied van milieu, kwaliteit, biologische productie, energiebesparing, marketing, promotie en productinnovatie. Om deze activiteiten effectiever te laten plaatsvinden, moeten de lidstaten, sinds de hervorming van 2007, een Nationale Strategie opstellen. In 2015-2016 is een nieuwe Nationale Strategie opgesteld voor de periode van 2017-2020, die is gebaseerd op een evaluatie van het functioneren van de operationele programma's in de voorgaande periode en een sterke zwakte analyse van de huidige groente- en fruitsector. Het vormt de basis voor de operationele programma's, die de producentenorganisaties kunnen opstellen voor de komende jaren en indienen voor subsidiering.

In de beleidsbrief tuinbouw van oktober 2013 was aangekondigd de nieuwe Nationale Strategie vooral in te zetten op productvernieuwing en marktontwikkeling, naast verduurzaming en marketing. In deze strategie is beoogd de beschikbare GMO-middelen beter en effectiever voor deze doelen te kunnen gebruiken door de strategie te richten op versterking van de afzetstructuur, marktgericht produceren en verdere verduurzaming.

Deze nieuwe Nationale Strategie voor Nederland is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken en afgestemd met de sector.

Den Haag, 11 juli 2016

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	9
1. Inleiding	11
1.1 Context	11
1.2 Doelstelling.....	11
1.3 Structuur en inhoud	12
2. Evaluatie operationele programma's.....	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Gebruik van de subsidieregeling	13
2.3 Gebruik van en behoefte aan de acht afzonderlijke maatregelen.....	17
2.4 Effecten ofwel impact van de duurzame operationele programma's van de producentenorganisaties	18
2.5 Doeltreffendheid en efficiëntie van de in operationele programma's opgenomen maatregelen	19
2.6 Algemene conclusies Nationale Strategie 2009 – 2015	20
3. Ontwikkelingen in de groenten- en fruitsector.....	22
3.1 Glasgroenten	22
3.1.1 Structuur van de sector	22
3.1.2 Productiewaarde en export.....	24
3.1.3 Biologische glastuinbouw	25
3.1.4 Energieverbruik en CO ₂	26
3.1.5 Gewasbescherming	27
3.1.6 Leidingwaterverbruik	28
3.1.7 Arbeid	29
3.1.8 Kosten en opbrengsten	30
3.1.9 Slotbeschouwing	31
3.2 Vollegrondsgroenten.....	32
3.2.1. Structuur van de sector	32
3.2.2 Productiewaarde en export.....	34
3.2.3 Biologische vollegrondsgroenteteelt.....	35

3.2.4	Arbeid	36
3.2.5	Kosten en opbrengsten	37
3.2.6	Slotbeschouwing	38
3.3	Fruit	39
3.3.1	Structuur van de sector	39
3.3.2	Productiewaarde en export.....	41
3.3.3	Biologische fruitteelt	42
3.3.4	Gewasbescherming	43
3.3.5	Leidingwaterverbruik	44
3.3.6	Arbeid	45
3.3.7	Kosten en opbrengsten	46
3.3.8	Slotbeschouwing	47
3.4	Champignons.....	48
3.4.1	Structuur van de sector	48
3.4.2	Productiewaarde van de sector.....	49
4.	Prioritaire behoeften en strategische doelen	50
4.1	SWOT-analyse.....	50
4.1.1	Sterke en zwakke punten	50
4.1.2	Kansen en bedreigingen	52
4.2	Prioritaire behoeften en strategische doelen	54
4.3	Samenhang strategische doelen en GMO-doelstellingen	60
4.4	Beschikbare maatregelen en acties.....	62
5.	Eisen aan operationele programma's	67
5.1	Inhoud en coherentie	67
5.1.1	Visie van de producentenorganisatie.....	68
5.1.2	Beschrijving van de uitgangssituatie en SWOT-analyse	68
5.1.3	Beschrijving van de doelen.....	69
5.1.4	Gedetailleerde beschrijving en plan per strategische doel.....	69
5.2	Collectiviteit.....	71
5.2.1	Berekening van de financiële bijdrage van leden aan het actiefonds.....	71
5.2.2	Besteding van het actiefonds	71
5.3	Vernieuwing	72

6.	Slotbepalingen	74
6.1	Nationale besluiten	74
6.1.1	Duur en bereik van de Nationale Strategie	74
6.1.2	Keuze referentieperiode.....	74
6.1.3	Evenwichtseis	74
6.1.4	Keuze subsidiabele activiteiten	75
6.1.5	Bevordering consumptie groenten en fruit.....	77
6.1.6	Overgangsmaatregelen	77
6.2	Rapportageverplichtingen voor producentenorganisaties	78
6.2.1	Rapportages over de naleving van de erkenningsvoorschriften	79
6.2.2	Rapportage over de uitvoering van operationele programma's.....	80
6.3	Controle en evaluatiesystemen.....	81
6.3.1	Controle en evaluatiesysteem voor operationele programma's	81
6.3.2	Controle en evaluatie van de Nationale Strategie	83
6.4	Prestatie-indicatoren.....	83
6.5	Relatie POP-GMO groenten en fruit.....	83
6.6	Aanwijzing van bevoegde autoriteiten en bevoegde instanties	84
Bijlage 1.	Activiteitenlijst bij strategisch doel Versterking van de afzetstructuur	85
Bijlage 2.	Activiteitenlijst bij strategisch doel Marktgericht produceren	89
Bijlage 3.	Nationaal voor milieuacties	93
Bijlage 3a.	Motivering van de milieuacties, zoals bedoeld in artikel 56 lid 2, onder a) van Verordening (EU) nr. 543/2011	103

Samenvatting

De Nationale Strategie voor de periode van 2017-2020 is gebaseerd op een evaluatie van het functioneren van de operationele programma's in de voorgaande periode en een sterkte zwakte analyse van de huidige groente- en fruitsector. De totstandkoming van de Nationale Strategie is afgestemd met de sector.

Uit de evaluatie blijkt dat in de afgelopen periode de totale GMO financieringsbedragen (op basis van 50% financiering producentenorganisatie en 50% GMO) zijn gedaald van circa 100 miljoen in 2009 naar circa 35 miljoen euro in 2014. Dit houdt verband met het wegvallen van enkele grote producentenorganisaties, de waardedaling van de afgezette productie (als grondslag voor de maximale subsidie) ten gevolge van lagere prijzen en gewijzigde subsidievoorwaarden met als gevolg lagere uitgaven voor met name milieuacties. De organisatiegraad in de glasgroententeelt is in de afgelopen periode verminderd.

Ten aanzien van het gebruik van subsidiabele maatregelen is te constateren dat de subsidie voor productieplanning binnen het totale GMO budget is gestegen. De subsidie voor afzetverbetering bedraagt jaarlijks een kwart van het totale GMO budget, waarvan het merendeel wordt besteed aan de verwerving van vaste activa. Aan activiteiten op het gebied van afzetbevordering en communicatie is relatief weinig subsidie besteed.

De subsidie voor productkwaliteit is afgenomen, wat verband houdt met het inmiddels bereikte hoge kwaliteitsniveau. Tevens is de subsidie voor milieuacties afgenomen met name door beperking van de subsidiemogelijkheden.

De doelen uit de Nationale Strategie 2009-2015 waren te weinig specifiek en meetbaar om de effectiviteit van de operationele programma's te bepalen, zo blijkt uit de evaluatie. Het concurrentievermogen van de Nederlandse groentesector is in de periode 2000-2010 achteruit gegaan ten opzichte van het gemiddelde van de Europese Unie terwijl die van de fruitsector is gestegen volgens het LEI.

Bovenstaande bevindingen geven aanleiding om de keuzes in de Nationale Strategie te herzien en doelen scherper te formuleren.

Om de concurrentiekracht van de Nederlandse voedingstuinbouw te versterken zijn nieuwe strategische doelen gekozen in de Nationale Strategie: versterking van de afzetstructuur, marktgericht produceren en verdergaande verduurzaming. Deze omvatten de prioritaire behoeften die voortkomen uit een uitgebreide SWOT analyse van de voedingstuinbouw die is gedeeld met de sector en aansluit bij de prioriteiten en doelen van het bedrijfsleven zelf.

Het doel van versterking van de afzetstructuur is het realiseren van een krachtiger positie van primaire producenten in zowel de keten als in de markt en het realiseren van een sterkere regie van producentenorganisaties op de afzet. Dit strategische doel sluit vooral aan op de prioritaire behoeften, samenwerking tussen producenten, internationalisering, ketenverkorting en risicobeheer. Deze doelstelling kan worden gerealiseerd door een verdergaande samenwerking van primaire producenten in de bundeling van het aanbod bij producentenorganisaties en een efficiëntere logistieke organisatie van de afzet. Het gaat hierbij om verdergaande samenwerking van primaire producenten via hun producentenorganisaties in een internationale keten en markt, binnen de voorwaarden van de GMO.

Het doel van marktgericht produceren is het creëren van een grotere toegevoegde waarde per eenheid product door beter aan te sluiten bij klantvragen en consumentenwensen. Dit strategische doel sluit vooral aan op de prioritaire behoefte productinnovatie en marketing.

Een meer gedifferentieerde benadering van de markt voor groenten en fruit met onderscheid naar afzetkanaal en type consument kan de sector in de positie brengen om beter in te spelen op de vraag van consumenten naar gezonde voeding, duurzame en regionale productie en gemak. Het gaat hierbij om de inzet op nieuwe verdienmodellen die beter aansluiten bij klantvragen en consumentenwensen en waarin de creatie van toegevoegde waarden centraal staat.

Productdifferentiatie, kwaliteitsverbetering en voedselveiligheid tot en met het winkelschap zijn eveneens belangrijke onderdelen van marktgericht produceren.

Om de groente en fruit consumptie, speciaal bij jongeren, te bevorderen kunnen binnen de GMO promotieprojecten in operationele programma's worden opgenomen.

Het doel van verdergaande verduurzaming is een toename van het gebruik van duurzame energiebronnen, het realiseren van een hogere energie-efficiency, het breed toepassen van geïntegreerde gewasbescherming en het verminderen van de emissies van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater. Dit strategische doel sluit aan op de prioritaire behoefte duurzame productie. Overigens zal het nieuwe milieukader (ten behoeve van het doel verdergaande verduurzaming) pas na het van kracht worden van de nieuwe gedelegeerde verordening en uitvoeringsverordening ter vervanging van Verordening (EU) nr. 543/2011 in de loop van 2017 bij de Europese Commissie kunnen worden ingediend. Dat betekent dat het huidige milieukader nog tot 1 januari 2018 van kracht blijft.

Om de beschikbare GMO-middelen, binnen de regelgeving, beter en effectiever voor bovenstaande doelen te kunnen inzetten, zijn streefdoelen geformuleerd en zijn vernieuwing en collectiviteit belangrijke voorwaarden voor de operationele programma's.

1. Inleiding

1.1 Context

De Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor groenten en fruit beoogt het concurrentievermogen van de voedingstuinbouw te verbeteren en de verduurzaming van de productie te bevorderen door producentenorganisaties in de gelegenheid te stellen met financiële steun van de Europese Unie activiteiten te ontplooiën op het gebied van onder andere productieplanning, productkwaliteit, onderzoek, opleiding en advies, crisispreventie- en beheer en milieu. Sinds de hervorming van de GMO in 2007 zijn de afzonderlijke lidstaten verplicht om een Nationale Strategie op te stellen om deze activiteiten effectiever te laten verlopen. In de Nationale Strategie moeten de lidstaten de prioriteiten vaststellen en de meest geschikte instrumenten en acties selecteren om de doelstellingen van de GMO te realiseren. De Nationale Strategie vormt zodoende het kader waaraan de zogenoemde operationele programma's van de producentenorganisaties voor groenten en fruit moeten voldoen.

Bij het opstellen van de nieuwe Nationale Strategie heeft Nederland er voor gekozen om vooral in te zetten op die prioriteiten die de nationale beleidsdoelen versterken, namelijk op verduurzaming, productinnovatie, marketing van producten en internationale samenwerking, opdat in Nederland sterke producentenorganisaties ontstaan.¹

1.2 Doelstelling

Het doel van deze Nationale Strategie is om invulling te geven aan de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor groenten en fruit in Nederland voor de periode 2017 tot en met 2020 voor het opstellen van operationele programma's om het concurrentievermogen en de verduurzaming van de Nederlandse voedingstuinbouw te versterken.

Om de positie van de Nederlandse tuinbouw te versterken is de nieuwe focus van de Nationale Strategie gericht op drie strategische doelen versterking van de afzetstructuur, marktgericht produceren en verdergaande verduurzaming. Binnen deze doelen kunnen operationele programma's ontwikkeld kunnen worden (Hoofdstuk 4).

De Nationale Strategie biedt tevens handvatten om tot coherente operationele programma's te komen met concrete en controleerbare doelen waarbij vernieuwing en collectiviteit de uitgangspunten zijn (Hoofdstuk 5).

¹ Deze keuze is uiteengezet in de beleidsbrief tuinbouw van het Ministerie van Economische Zaken d.d. 21 oktober 2013 (TK 32627, nr.14)

1.3 Structuur en inhoud

De structuur en inhoud van de Nationale Strategie is vastgelegd in artikel 36, lid 2 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 en artikel 55 van Verordening (EU) nr. 543/2011 en verder uitgewerkt in bijlage VII van Verordening (EU) nr. 543/2011. Deze strategie dient derhalve de volgende elementen te bevatten:

- a) een analyse van de huidige situatie en de relevante ontwikkelingen in de sector groenten en fruit, onder meer op het gebied van concurrentievermogen en milieu;
- b) een analyse van de sterke en zwakke punten van de sector en de op basis daarvan benoemde prioritaire behoeften en strategische doelen;
- c) de samenhang tussen de strategische doelen en de GMO-doelstellingen en de verwachte resultaten en streefcijfers voor de strategische doelen in relatie tot de GMO-doelstellingen;
- d) de effecten van vorige operationele programma's;
- e) een beschrijving van de gekozen maatregelen in de Nationale Strategie en de ontwikkeling van een bijbehorende set prestatie-indicatoren (nationaal en/of op niveau producentenorganisatie) met streefcijfers om het effect van de maatregelen met zo weinig mogelijk inspanning te meten;
- f) de administratieve voorschriften en rapportageverplichtingen voor de producentenorganisaties voor alle typen acties/maatregelen;
- g) de aanwijzing van bevoegde autoriteiten en de bevoegde instantie;
- h) beschrijving van de controle- en evaluatiesystemen.

Naast de op basis van de Europese regelgeving verplichte elementen bevat deze strategie een apart hoofdstuk dat is gewijd aan de nieuwe eisen die Nederland aan de operationele programma's stelt teneinde de effectiviteit van de operationele programma's te bevorderen als ook de EU conformiteit ervan te verhogen (Hoofdstuk 5).

2. Evaluatie operationele programma's

2.1 Inleiding

Voor dit onderdeel (punt 2.3 van Bijlage VII van Verordening (EU) nr. 543/2011) wordt voornamelijk geput uit de gegevens die naar voren zijn gekomen uit de tussentijdse evaluatie van de Nationale Strategie die in overeenstemming met artikel 127 van Verordening (EU) nr. 543/2011 in 2012 is uitgevoerd.

In die tussentijdse evaluatie van de 'Nationale Strategie voor de operationele programma's van producentenorganisaties in Nederland periode 2009-2013' is nagegaan in hoeverre en hoe efficiënt en doeltreffend vooruitgang is geboekt met het nastreven van de voor de operationele programma's vastgestelde strategische doelen in de periode 2009 – 2011.² De resultaten van die evaluatie zijn naast de SWOT analyse (zie hoofdstuk 4) gebruikt om de kwaliteit van de nieuwe Nationale Strategie te verbeteren.

Aanvullend is voor dit onderdeel gebruik gemaakt van informatie van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), het betaalorgaan voor de GMO, over de ontwikkelingen in de erkenningen en operationele programma's over de periode 2011-2014.

Omdat voor de evaluatie van de operationele programma's is gekeken naar de periode 2009 – 2014 zijn de effecten van de tijdelijke buitengewone steunmaatregelen, die in reactie op de Russische boycot van groenten en fruit uit de EU sinds 11 augustus 2014 van kracht zijn, niet meegenomen.

2.2 Gebruik van de subsidieregeling

In tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van het gebruik door Nederlandse producentenorganisaties van de acht maatregelen uit de GMO in de periode 2009-2014. Deze maatregelen zijn:

1. Op productieplanning gerichte acties;
2. Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties;
3. Op afzetverbetering gerichte acties;
4. Onderzoek en experimentele productie;
5. Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten;
6. Instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer;
7. Milieuacties;
8. Andere acties.

Volgens de tussentijdse evaluatie daalde het aantal officieel erkende producentenorganisaties in Nederland van 21 in 2009 tot 17 in 2011. Van één producentenorganisatie werd de erkenning per 1 januari 2010 ingetrokken en de resterende afname werd veroorzaakt door een fusie tussen vier producentenorganisaties tot één producentenorganisatie. Twee producentenorganisaties zijn in de evaluatie buiten beschouwing gelaten, omdat ze bij Belgische unies van producentenorganisaties zijn aangesloten en hun operationele programma via deze unies in België indienen. Na afronding van de evaluatie is ook nog de erkenning van een tweede producentenorganisatie met terugwerkende kracht tot 1 juli 2009 ingetrokken, zodat het aantal officieel erkende producentenorganisaties in Nederland in 2011 in werkelijkheid 16 bedroeg.

² Stokkers et al, 2012.

Volgens de RVO is het aantal erkende producentenorganisaties in Nederland sinds 2011 verder gedaald naar 13 in 2015 als gevolg van een tweetal fusies waarbij vijf producentenorganisaties zijn samengegaan tot twee nieuwe producentenorganisaties. Anno 2014 zijn bij de resterende producentenorganisaties in Nederland 3.044 groente- en fruitproducenten aangesloten.³

Tabel 2.1 **Overzicht van het aantal jaren gebruik van de acht subsidiabele maatregelen door producentenorganisaties in de periode 2009-2014 (elk jaar telt dus voor 1).^(*)**

Producentenorganisatie	Maatregel								Totaal
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Batavia	1	1	1	0	1	1	1	1	7
Best of Four	6	6	6	2	6	6	6	6	44
BGB	4	4	4	1	4	4	4	4	29
Coforta	6	6	6	6	6	6	6	6	48
Fossa Eugenia	6	6	1	0	6	6	6	6	37
FPG	1	5	5	5	5	5	5	3	34
Funghi	1	6	6	3	6	6	6	6	40
Komosa	5	5	5	0	4	4	5	5	33
Kompany	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Nautilus Organic	6	6	6	2	6	6	6	6	44
Schakel	6	6	6	6	6	6	6	6	48
Sunquality	3	5	5	0	5	5	5	5	33
Van Nature	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Versdirect.nl	1	4	4	4	4	4	4	4	29
Zaltbommel	6	6	6	6	6	6	6	6	48
ZON	6	6	6	5	6	6	6	6	47
Zuid Limburg	3	3	2	2	2	3	3	1	19
Totaal	64	78	72	45	76	77	78	74	564

() Een tweetal producentenorganisaties is niet in dit overzicht opgenomen. Deze producentenorganisaties dienen hun operationele programma in België in.*

Producentenorganisaties kunnen in totaal maximaal 4,1% van de waarde van de afgezette productie, die is gerealiseerd twee jaar voor het uitvoeringsjaar van hun operationele programma, aan subsidie ontvangen, op voorwaarde dat zij of hun leden zelf een gelijke financiële bijdrage leveren. In sommige gevallen kan deze eigen bijdrage op 40% worden gesteld. Voor crisismaatregelen is onder voorwaarden een extra subsidie van 0,5% mogelijk. Tabel 2.2 laat zien dat de subsidie in de periode 2009-2014 gemiddeld 3,5% bedroeg van de waarde van de afgezette productie over het referentiejaar van de deelnemende producentenorganisaties. Dit percentage is gedaald van 4,1% in 2009 naar 2,35% in 2014. De meeste subsidie is verstrekt voor het aankopen van vaste activa.

³ Wijers, 2014.

In tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van de totale subsidiebedragen per maatregel in de periode 2009-2014. In totaal is in deze periode ruim 441 miljoen euro aan subsidie verstrekt, waarvan 36% aan milieuacties, 24% aan op afzetverbetering gerichte acties, 15% aan op productkwaliteit gerichte acties en 15% aan op productplanning gerichte acties. Het forfaitair subsidiebedrag is een tegemoetkoming in de algemene kosten voor het gebruik van de subsidieregeling en bedraagt op grond van punt 2, onder a) van bijlage IX van Verordening (EU) nr. 543/2011 1% van het totale subsidiebedrag van een producentenorganisatie met een maximum van € 90.000 per jaar.

Tabel 2.2 Overzicht van de totale subsidiebedragen aan de acht maatregelen inclusief het forfait voor algemene kosten in de periode 2009-2014 in 1.000 euro.

Maatregel	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Totaal	% van totaal
a) Op productieplanning gerichte acties	9.094	7.245	11.938	21.760	8.184	5.720	63.941	14,49%
2. Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties	17.611	11.477	13.016	10.949	5.311	7.033	65.397	14,82%
c) Op afzetverbetering gerichte acties	23.929	19.389	25.889	18.432	9.545	7.857	105.041	23,81%
d) Onderzoek en experimentele productie	1.558	474	538	248	259	744	3.821	0,87%
e) Opleidingsacties en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten	1.116	1.177	1.209	1.462	1.206	1.169	7.339	1,66%
f) Instrumenten voor crisispreventie en crisisbeheer	2.999	2.784	8.654	3.157	1.811	1.603	21.008	4,76%
g) Milieuacties	39.298	36.310	30.160	31.540	12.016	10.349	159.673	36,20%
h) Andere acties	3.696	1.904	7.176	1.480	309	354	14.919	3,38%
Subtotaal	99.301	80.760	98.580	89.028	38.641	34.829	441.139	100,00%
Forfait voor algemene kosten	1.009	896	892	882	681	563	4.923	1,12%
Totale uitgaven	100.309	81.656	99.473	89.910	39.322	35.392	446.062	
Subsidie als % omzet in voorgaande jaar	4,10%	3,80%	3,80%	3,48%	2,70%	2,35%	3,50%	

De subsidiebedragen zijn sinds 2009 gedaald van circa 100 miljoen naar circa 35 miljoen euro per jaar in 2014. Deels kan dit verschil worden verklaard door het wegvallen van enkele grote producentenorganisaties. Daarnaast is de waarde van de afgezette productie (als grondslag voor de maximale subsidie) gedaald ten gevolge van lagere prijzen, waardoor er minder middelen beschikbaar waren voor de producentenorganisaties. Gewijzigde subsidievoorwaarden hadden lagere uitgaven voor milieuacties tot gevolg, zoals het hergebruik van meermalig fust, geënt plantmateriaal en biologische gewasbescherming.

Een belangrijk element in de evaluatie was het beoordelen van de netto-effecten van elk van de acht maatregelen als gevolg van de uitgevoerde operationele programma's. Zodoende kunnen mogelijke interacties met andere maatregelen binnen en buiten de operationele programma's en/of door externe invloeden worden geëlimineerd. Om deze netto-effecten te bepalen zijn in de evaluatie de totale Nederlandse voedingstuinbouw of afzonderlijke deelsectoren als referentie genomen, tenminste voor zover daarvoor data beschikbaar waren.

De tabellen 2.3 en 2.4 geven een indruk van het aandeel van de deelnemende producentenorganisaties in het totale areaal en de totale productie in Nederland in 2008-2013 volgens het CBS.

Tabel 2.3 Aandeel producentenorganisaties in het areaal volgens de CBS-landbouwtelling (in %) in de periode 2008-2013, weergegeven als gewogen gemiddelden per gewasgroep.

Gewasgroep	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Energie-intensieve teelten	105	106	104	102	63	60
Vollegrondsgroenten ¹⁾	36	37	38	36	39	38
Hardfruit	30	28	28	30	31	31

1) Exclusief ui.

Tabel 2.4 Aandeel producentenorganisaties in de productie volgens de CBS-landbouwtelling (in %) in de periode 2008-2013, weergegeven als gewogen gemiddelden per gewasgroep.

Gewasgroep	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Energie-intensieve teelten	95	98	97	97	75	68
Vollegrondsgroenten ¹⁾	27	24	24	28	31	34
Hardfruit	32	25	33	27	29	20

1) Exclusief ui.

Uit de tabellen 2.3 en 2.4 blijkt dat de producentenorganisaties een grote dekking hadden in het areaal (circa 100%) en de productie (circa 95%) van de energie-intensieve teelten (lees glasgroenten). Een dekkingsgraad groter dan 100% is mogelijk, omdat ook buitenlandse primaire producenten lid kunnen zijn van Nederlandse producentenorganisaties. In 2009 ging het daarbij om ongeveer 210 teeltbedrijven, voornamelijk afkomstig uit België en Duitsland. Een onafhankelijke referentie voor de energie-intensieve teelten was door de vrijwel volledige dekking helaas niet mogelijk. Bij de vollegrondsgroenten was de dekking van het areaal en de productie door de deelnemende producentenorganisaties met respectievelijk ongeveer 40% en 30% behoorlijk. Bij fruit was het aandeel van de producentenorganisaties in zowel het areaal als de productie ongeveer 30%.

Het aandeel van de producentenorganisaties in het areaal sinds 2011 gedaald. Dit komt vooral door een afname van het areaal energie-intensieve teelten ofwel glasgroenten als gevolg van het

wegvallen van enkele grote erkende producentenorganisaties. Anno 2013 zijn de aandelen voor de drie gewasgroepen als volgt: glasgroenten 60%, vollegrondsgroenten 38% en fruit 53%

2.3 Gebruik van en behoefte aan de acht afzonderlijke maatregelen

- De subsidie voor *productieplanning* is in de periode 2009-2014 gestegen van 9 tot 16% van het totale GMO-budget. Dat duidt erop dat deze maatregel (nog steeds) aansluit bij de behoeften van de producentenorganisaties.
- De subsidie voor *productkwaliteit* is in de periode 2009-2014 afgenomen van 18 tot 3% van het totale budget. De behoefte aan deze maatregel lijkt af te nemen, wat gezien het feit dat vrijwel alle producten onder kwaliteitscertificaten worden verkocht ook niet zo verwonderlijk is. Immers, de initiële investeringen voor het bereiken van dit hoge kwaliteitsniveau zijn gedaan en de kosten voor het onderhouden van dit kwaliteitsniveau zijn gewoonweg lager.
- De subsidie voor *afzetverbetering* bedraagt elk jaar 24% van het totale GMO-budget, waarvan driekwart wordt besteed aan de verwerving van vaste activa. Aan activiteiten op het gebied van afzetbevordering en communicatie (inclusief crisispreventie en -beheer) wordt relatief weinig subsidie besteed; afgezet tegen de totale productiewaarde gaat het slechts om 1,9%. Overigens worden niet alle afzetbevorderende activiteiten onder de GMO-regeling gebracht, vanwege onduidelijkheid in de interpretatie van de GMO-regelgeving. Dat geldt bijvoorbeeld voor acties die zijn ontwikkeld in overleg met de supermarkten.
- De subsidie voor *onderzoek en experimentele productie* in de periode 2009-2014 schommelt tussen 0,3% en 2,1% van het totale budget. De subsidie voor *opleiding en adviesdiensten* is toegenomen van 1,1% in 2009 naar 3,4% in 2014 van het totale GMO-budget, en de behoefte aan deze maatregel blijkt wel voortdurend aanwezig.
- De subsidie voor *crisispreventie en -beheer* is gemiddeld circa 5% van het totale budget, maar liep als gevolg van de incidentele beheersmaatregelen tijdens de EHEC-crisis in 2011 op tot 9%. Er wordt ruimschoots gebruik gemaakt van de oogstverzekering; 70% van de totale productiewaarde is verzekerd. Ondanks de beperkte openstelling qua producten en periode is in 2011 ruim 2% van het (geraamde) productievolume uit de markt genomen of groen/niet geoogst, waardoor de gevolgen van de afzetproblemen zijn beperkt.
- De subsidie voor *milieuacties* is afgenomen van 40-45% van het totale GMO-budget in 2009 en 2010 tot 31% in 2014. De belangrijkste oorzaak was de beperking van de subsidiemogelijkheden voor het hergebruik van meermalig fust, geënt plantmateriaal en biologische gewasbescherming. Bovendien zorgden de lage inkomens en slechte vermogenspositie van ondernemers de laatste jaren voor een rem op milieu-investeringen. Geplande investeringen in milieuvriendelijke technieken, die nog onvoldoende zijn ontwikkeld en/of in eerste instantie kostprijsverhogend werken, zijn minderdoorgevoerd.
- De subsidie voor de categorie *andere acties* bedroeg in de periode 2009-2014 gemiddeld 3,3% van het totale budget, maar de behoefte aan deze categorie neemt steeds verder af.

2.4 Effecten ofwel impact van de duurzame operationele programma's van de producentenorganisaties

- De *hoeveelheid* door de producentenorganisaties *in de handel gebrachte producten* lag in de periode 2009-2011 bijna 200 miljoen kg ofwel ruim 7% hoger dan in de referentieperiode 2006-2008. Gerelateerd aan het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland is het aandeel van de producentenorganisaties echter met 1,5% gestegen.
- Het *aandeel* van de hoeveelheid *producten onder specifieke kwaliteitsregelingen* als GlobalGAP, SKAL en Milieukeur is in de periode 2009-2011 onveranderd ten opzichte van de referentieperiode 2006-2008 en bedraagt gemiddeld 98%.
- De *totale waarde* van door de producentenorganisaties *in de handel gebrachte producten* lag in de periode 2009-2011 gemiddeld 90 miljoen euro ofwel 4% hoger dan in de referentieperiode 2006-2008. Gerelateerd aan de totale productiewaarde van Nederlandse groente en fruit is het aandeel van de producentenorganisaties 8 à 9 procentpunten gestegen. Er kunnen echter vraagtekens worden gesteld bij de betrouwbaarheid van deze benadering door verschillen in referentiejaar tussen de producentenorganisaties.
- Gezien de ontwikkeling van de hoeveelheid en totale waarde van door de producentenorganisaties *in de handel gebrachte producten* is de *waarde per eenheid product* (de producentenprijs) per saldo gedaald met 3% ten opzichte van de referentie.
- Het *aantal* bij een producentenorganisatie *aangesloten groente- en fruitproducenten* is in de periode 2008-2011 voortdurend gedaald als gevolg van concentratie en schaalvergroting. In de periode 2009-2011 lag het aantal aangesloten leden gemiddeld 12% lager dan in de referentieperiode 2006-2008. Deze ontwikkeling is vrijwel overeenkomstig de landelijke trend.
- Het totale *areaal groente en fruit van de leden* van de producentenorganisaties is gedaald van gemiddeld 32.500 ha in de referentieperiode 2006-2008 naar 27.000 ha in de periode 2012-2013. Landelijk is het areaal groente en fruit vrijwel onveranderd gebleven. Dit is voor een deel het gevolg van de lagere organisatiegraad.
- De *prijsfluctuatie van groente en fruit* van de Nederlandse producentenorganisaties bedroeg in de periode 2009-2011 ongeveer 20%. Dat is vergelijkbaar met de prijschommelingen van verse groente en fruit uit Nederland en Spanje in de periode 2005-2010, maar bijna het dubbele van de fluctuatie in Frankrijk en Italië. Een verklaring voor dit verschil is de grote afhankelijkheid van Nederland en Spanje van de export.
- Het *concurrentievermogen* van de *Nederlandse producentenorganisaties* onderling, als gekenmerkt door hun aandeel in de totale productiewaarde, is in grote lijnen onveranderd. De top-3 heeft nog steeds een marktaandeel van 64%.
- Het *concurrentievermogen* van de *Nederlandse groente- en fruitsector* ten opzichte van de andere landen van de Europese Unie is wel veranderd. In de periode 2000-2010 is de Nederlandse concurrentiepositie bij verse groente verslechterd, maar bij vers fruit beduidend verbeterd ten opzichte van het Europese gemiddelde.
- De *aantrekkelijkheid* van het *lidmaatschap van een producentenorganisatie* is in de periode 2009-2013 niet verbeterd of verslechterd. Het aandeel van de leden van de producentenorganisaties in het areaal en handelsvolume groente en fruit is bij de energie-intensieve teelten echter sterk afgenomen. Dit houdt onder meer verband met de schaalvergroting van bedrijven en het als gevolg daarvan zelfstandig willen opereren in de afzet.

- Voor zover er duurzaamheidsindicatoren bekend zijn, is de *duurzaamheid van de productie* bij de leden van de producentenorganisaties niet of nauwelijks verbeterd, maar dat heeft vooral ook te maken met het al hoge niveau van duurzaamheid. Bij de directe milieueffecten is het energieverbruik van de leden in de referentieperiode niet bekend en is het verbruik van verpakkingen per kg product met 3,6% gestegen.
- Het *areaal biologische groente en fruit* bij de leden van de producentenorganisaties is absoluut weliswaar met 7,6% toegenomen, maar deze groei blijft fors achter bij de landelijke ontwikkeling. Het *areaal geïntegreerde groente- en fruitproductie* daalde absoluut gezien met 5,5%. Echter, gerelateerd aan het totale areaal groente en fruit van de aangesloten leden is het aandeel biologisch gestegen van 6,5% naar 7,5% en het aandeel geïntegreerd vrijwel onveranderd gebleven op 90%. Het aandeel biologisch plus geïntegreerd in het totale areaal groente en fruit is dus bijna 100%.

2.5 Doeltreffendheid en efficiëntie van de in operationele programma's opgenomen maatregelen

- *Onderzoek en experimentele productie*: In de periode 2009-2011 is hiervoor 2,6 miljoen euro subsidie verstrekt en het heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van 49 nieuwe technieken, procedés en/of producten. De technische en economische prestaties van deze innovaties worden echter niet verder gekwantificeerd, waardoor het netto-effect van deze maatregel niet kan worden beoordeeld.
- *Opleiding en advies*: In de periode 2009-2011 is hiervoor 3,5 miljoen euro subsidie verstrekt en daarvoor zijn bijna 70.000 opleidingsdagen verzorgd, hebben jaarlijks ruim 600 mensen een opleidingsprogramma gevolgd en hebben jaarlijks 1.200 bedrijven adviesdiensten ingeschakeld. In hoeverre dat heeft geleid tot meer kennis over duurzame productie en zodoende een beperking van milieueffecten, is vanwege het gecombineerde effect met milieuacties zonder verder onderzoek onmogelijk vast te stellen is moeilijk vast te stellen.
- *Crisispreventie en -beheer*: In de periode 2009-2011 is hiervoor 14,4 miljoen euro subsidie verstrekt. Hiervoor is jaarlijks 70% van de productiewaarde verzekerd (kosten 7 miljoen euro), is in 2011 naar schatting 2,2% van het productievolume niet/groen geoogst of uit de handel genomen (kosten 5,7 miljoen euro) en is gedurende 2.414 dagen afzetcampagne gevoerd (kosten 1,6 miljoen euro). Door de instrumenten niet/groen oogsten en uit de markt nemen van producten (gedurende een beperkte periode) open te stellen voor die producten die door de EHEC-crisis het zwaarst werden getroffen, zijn de gevolgen van de afzetproblemen beperkt en is de doeltreffendheid van deze maatregel vergroot.
- *Milieu (duurzame productie)*: In de periode 2009-2011 is hiervoor bijna 106 miljoen euro subsidie verleend. Daarvan is 52 miljoen euro besteed aan de vermindering van de afvalproductie en de verbetering van het afvalbeheer. De hoeveelheid verpakkingsmateriaal per kg product is echter toegenomen, vooral als gevolg van een toenemende consumentenvraag naar verwerkte producten en kleinverpakkingen. Over de milieueffecten van het afvalbeheer zijn geen gegevens bekend. Bijna 44 miljoen euro is besteed aan geïntegreerde productie en 1,8 miljoen euro aan biologische productie. Dat heeft geresulteerd in een aandeel van respectievelijk 90% geïntegreerd en 7,5% biologisch van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties. Ten aanzien van de overige milieueffecten, zoals bodem- en waterbescherming,

behoud van de luchtkwaliteit en de matiging van de effecten op klimaatverandering, zijn geen specifieke gegevens voor de producentenorganisaties beschikbaar.

- *Productieplanning, productkwaliteit, afzetverbetering en andere acties:* In de periode 2009-2011 is voor deze vier maatregelen samen 152 miljoen euro subsidie verstrekt. Dat heeft bijgedragen aan een toename van het handelsvolume met 180 miljoen kilo (+7,3%) en een lichte stijging van het aandeel in het totale handelsvolume groente en fruit in Nederland van 63 naar 64%. Het aandeel van het productievolume dat onder specifieke kwaliteitsregelingen als GlobalGAP, SKAL en Milieu-keur valt, blijft onverminderd staan op 98%. De productiewaarde is gestegen met 90 miljoen euro (+4,0%). Door de onduidelijkheid over de referentie kan geen uitspraak worden gedaan over de verandering in het aandeel van de totale productiewaarde groente en fruit in Nederland. Over de ontwikkeling van de productiekosten zijn helaas geen gegevens. Het netto-effect van al deze vier maatregelen samen lijkt dus beperkt te zijn.

2.6 Algemene conclusies Nationale Strategie 2009 – 2015

De vijf strategische doelen uit de Nationale Strategie 2009-2015 waren: 1) schaalvergroting; 2) duurzame productie; 3) diversiteit van het productenpakket; 4) aanpassingen aan de productie- en afzetstructuur; en 5) kostprijsverlaging. Omdat deze doelen onvoldoende Specifiek, Meetbaar en evenmin Tijdgebonden waren geformuleerd, is het niet goed mogelijk om uitspraken te doen over in hoeverre de operationele programma's aan deze doelen hebben bijgedragen.

Wel kan een uitspraak worden gedaan over de bijdrage van de operationele programma's aan de drie algemene GMO-doelstellingen, waar de vijf strategische doelen van de afgelopen strategie ook aan dienden bij te dragen:

- *Het concurrentievermogen versterken.*
De totale waarde van door de producentenorganisaties in de handel gebrachte producten is met 4% gestegen van 2.240 miljoen euro in de referentieperiode 2006-2008 tot 2.330 miljoen euro in de periode 2009-2011. Als de ontwikkeling van de productiewaarde in de Nederlandse voedings-tuinbouw wordt vergeleken met die in de 28 landen van de Europese Unie, dan blijkt de Nederlandse groentesector in de periode 2000-2010 relatief slecht te presteren en de Nederlandse fruitsector beduidend beter dan het gemiddelde van de Europese Unie.
- *De aantrekkelijkheid van het lidmaatschap van producentenorganisaties verbeteren.*
Door de uitgevoerde operationele programma's in het kader van de Nationale Strategie is het lidmaatschap van de erkende producentenorganisaties niet aantrekkelijker geworden. Hier moet echter ook rekening gehouden worden met factoren die buiten de operationele programma's liggen. Het feit dat producenten de facto slechts van één producentenorganisatie lid kunnen zijn, vormt een belangrijke beperking voor producenten met diverse groente- en of fruitproducten. Dat geldt vooral voor bedrijven die actief zijn in de vollegrondsgroentesector en in mindere mate in de fruitsector. Het is dan namelijk niet altijd mogelijk om voor elke productgroep afzonderlijk de afzet via een op die productgroep gespecialiseerde producenten-organisatie te regelen. Daarnaast vormt de complexiteit van de regelgeving een belemmering voor groente- en fruitproducenten om zich bij een producentenorganisatie aan te sluiten.

- *Het milieu behouden en beschermen.*

Van het totale areaal groente en fruit van de leden van de producentenorganisaties wordt 90% geïntegreerd geteeld en 7,5% biologisch. Over de meer directe milieueffecten zijn weinig goede gegevens beschikbaar. Alleen is bekend dat de hoeveelheid verpakkingsmateriaal per kg product is toegenomen, maar over de effecten van het afvalbeheer is niets bekend.

Met name de negatieve ontwikkeling in het concurrentievermogen van de tuinbouwsector geeft aanleiding om de keuzes in de Nationale Strategie te herzien en in te zetten op andere strategische doelen.

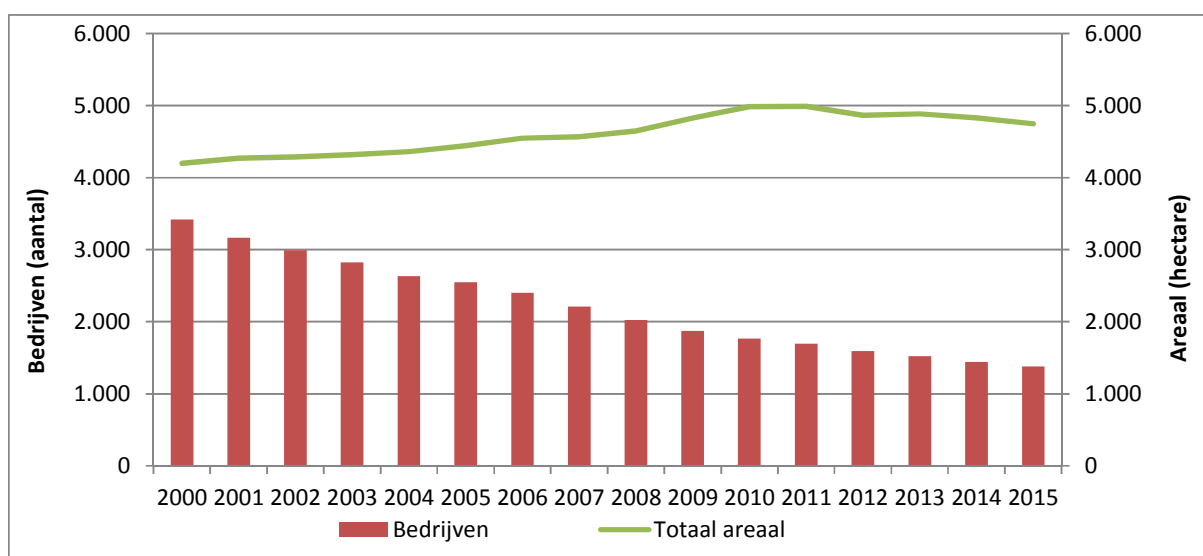
3. Ontwikkelingen in de groenten- en fruitsector

3.1 Glasgroenten

3.1.1 Structuur van de sector

Het areaal glasgroenten is sinds het jaar 2000 toegenomen tot ongeveer 5.000 hectare in 2015 (figuur 3.1) en is hiermee groter dan het areaal glassierteelt. De teelt van glasgroenten vindt in 2015 plaats op bijna 1.400 bedrijven, minder dan de helft van het aantal bedrijven dat in het jaar 2000 nog glasgroenten teelde.

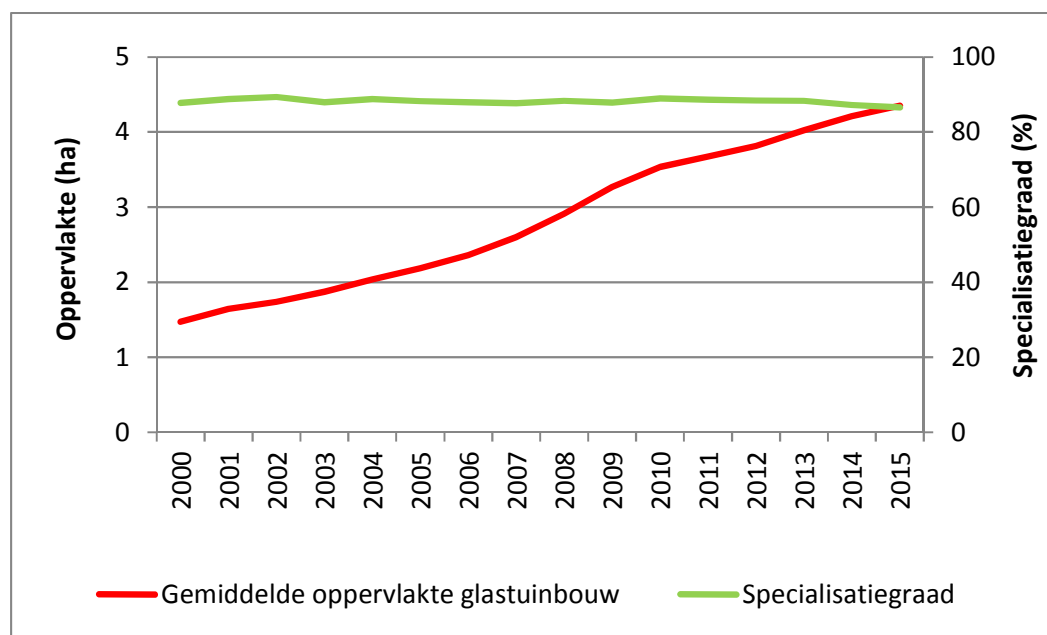
Figuur 3.1 Aantal bedrijven met glasgroenten en areaal glasgroenten, 2000 - 2015⁴

Ook in figuur 3.2 is te zien dat er sprake is van een sterke schaalvergroting. De gemiddelde bedrijfsomvang is in 15 jaar tijd vrijwel verdrievoudigd van 1,6 naar 4,4 hectare. De teelt van glasgroenten vindt voor bijna 90% plaats op gespecialiseerde glasgroentebedrijven. Dit aandeel is sinds 2000 vrijwel stabiel.

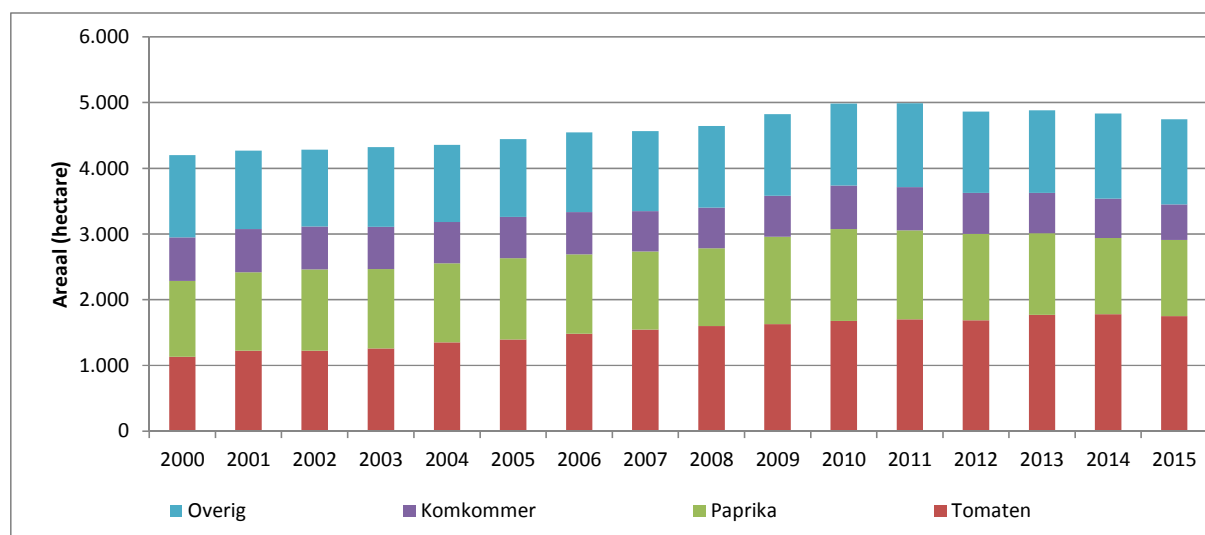
⁴ Bron: CBS Landbouwtelling

Figuur 3.2 Gemiddelde oppervlakte (ha) en specialisatiegraad glasgroentebedrijven (%), 2000 - 2015⁵

Binnen de groep glasgroenten is de tomaat het grootste gewas (figuur 3.3). Sinds het jaar 2000 is het areaal tomaten gestaag gestegen tot bijna 1.800 hectare in 2015. Het areaal paprika's laat enige schommelingen zien. In 2010 bereikte dit areaal een piek van 1.400 hectare, maar door tegenvallende bedrijfsresultaten is het areaal weer geslonken tot ongeveer 1.200 hectare in 2015.

Figuur 3.3 Areaal glasgroentegewassen (ha), 2000 - 2015⁶

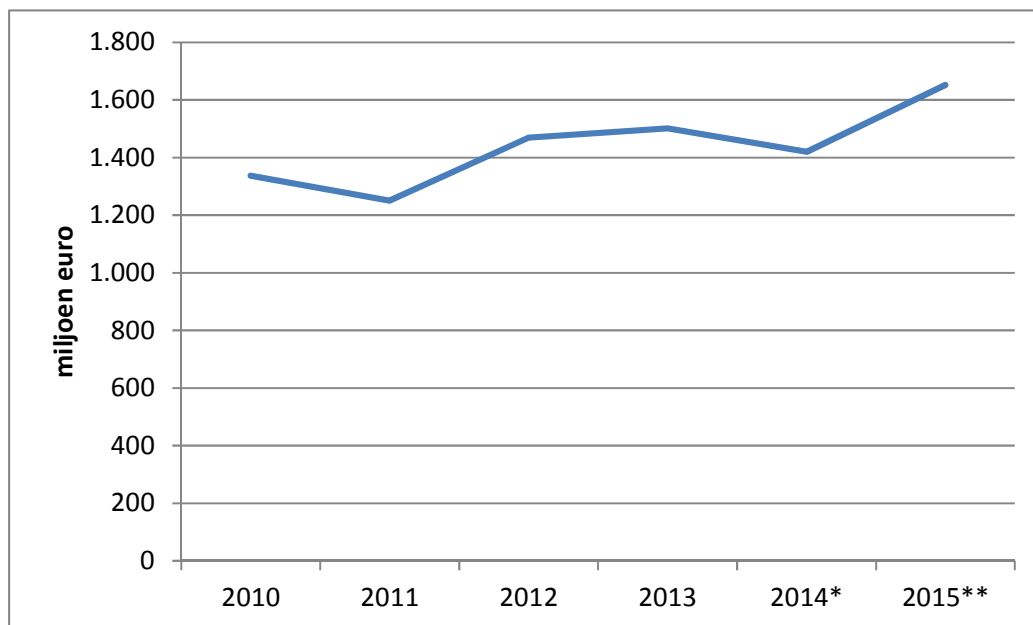
⁵ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers

⁶ Bron: CBS Landbouwtelling

3.1.2 Productiewaarde en export

De productiewaarde van de glasgroentesector nam de afgelopen jaren toe tot ruim 1,6 miljard euro (figuur 3.4).

Figuur 3.4 Productiewaarde glasgroenten (mln. euro), 2010 - 2015⁷

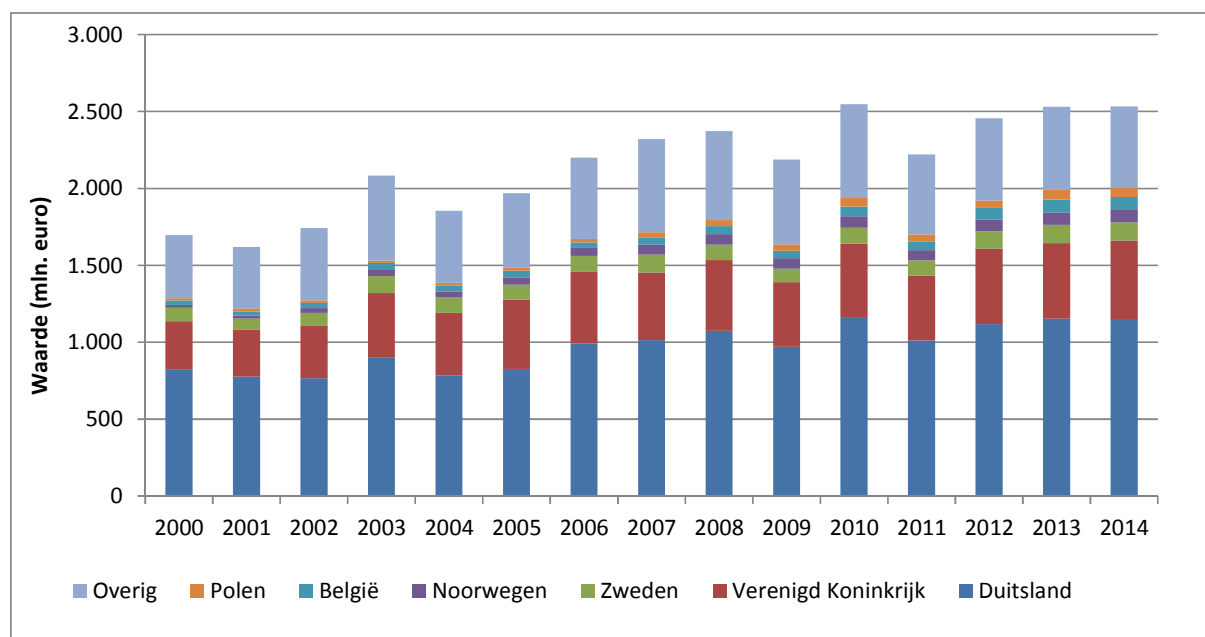

* = voorlopig, ** = raming

De productie van Nederlandse glasgroenten wordt voor een belangrijk deel geëxporteerd. De totale waarde van deze export (inclusief re-export) schommelt de laatste jaren rond de 2,5 miljard euro. De export van de belangrijkste glasgroentegewassen (komkommer, tomaat, paprika, courgette en aubergine) gaat voor ongeveer 90% naar landen binnen de EU. Figuur 3.5 laat de belangrijkste exportbestemmingen zien van deze gewassen. Het leeuwendeel van de export gaat naar Duitsland, namelijk 45% ofwel voor ruim 1 miljard euro. Van de geëxporteerde komkommers en tomaten gaat zelfs meer dan de helft naar Duitsland. Ook het Verenigd Koninkrijk neemt met een aandeel van 20% een aanzienlijk deel van de glasgroenten af.

⁷ Bron: CBS, bewerking LEI Wageningen UR

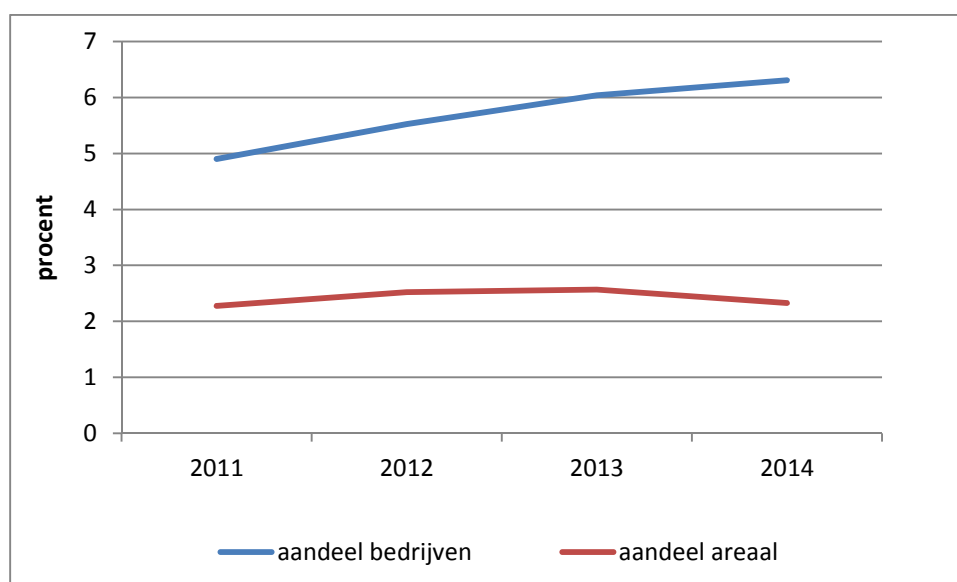
Figuur 3.5 Exportwaarde inclusief re-export (mln. euro) tomaten, paprika, komkommer, courgette en aubergine, naar belangrijkste bestemming, 2000 - 2014⁸

3.1.3 Biologische glastuinbouw

Het aandeel biologische productie in de glasgroenteteelt schommelt licht en bedroeg in de periode 2011 – 2014 ongeveer 2,4% van het totale areaal glasgroenten (figuur 3.6). Het aandeel biologisch in het totaal aantal bedrijven is gestegen van 5,0 naar 6,3% in 2014.

Figuur 3.6 Biologische bedrijven met glasgroenten: aandeel bedrijven en areaal, 2011 - 2014⁹

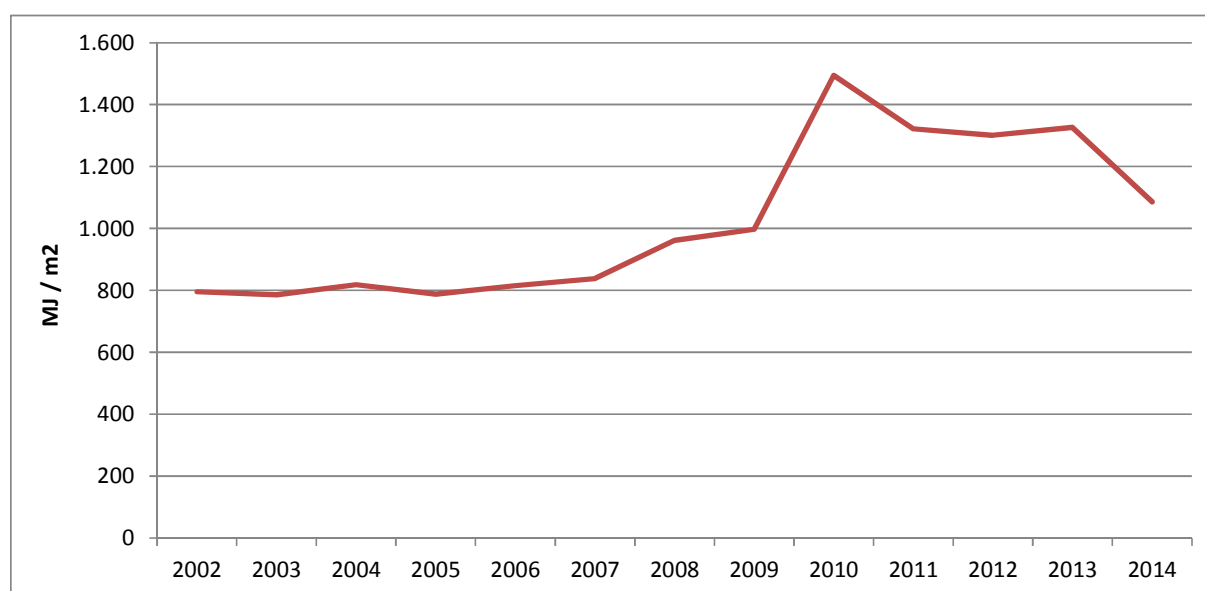
⁸ Bron: Eurostat Comext, bewerking LEI Wageningen UR

⁹ Bron: CBS Landbouwtelling

3.1.4 Energieverbruik en CO2

In de periode 2002 - 2007 bedroeg het gemiddelde energieverbruik op glasgroentebedrijven ongeveer 800 MJ / m² (figuur 3.7). Daarna is een stijgende lijn ingezet tot een niveau van rond de 1.400 MJ / m² in de periode 2000 - 2013. Deze toename van het energieverbruik kan worden toegeschreven aan de toename van het totale wk-vermogen in de glastuinbouw. In de wk-installaties wordt gas omgezet in elektriciteit. Deze elektriciteit kan op het bedrijf zelf worden verbruikt of worden geleverd aan het elektriciteitsnet. In 2014 was echter weer sprake van een daling van het energiegebruik. Dit heeft deels te maken met een lager gasgebruik door wk-installaties als gevolg van een minder gunstige verhouding tussen de gasprijs en de elektriciteitsprijs.

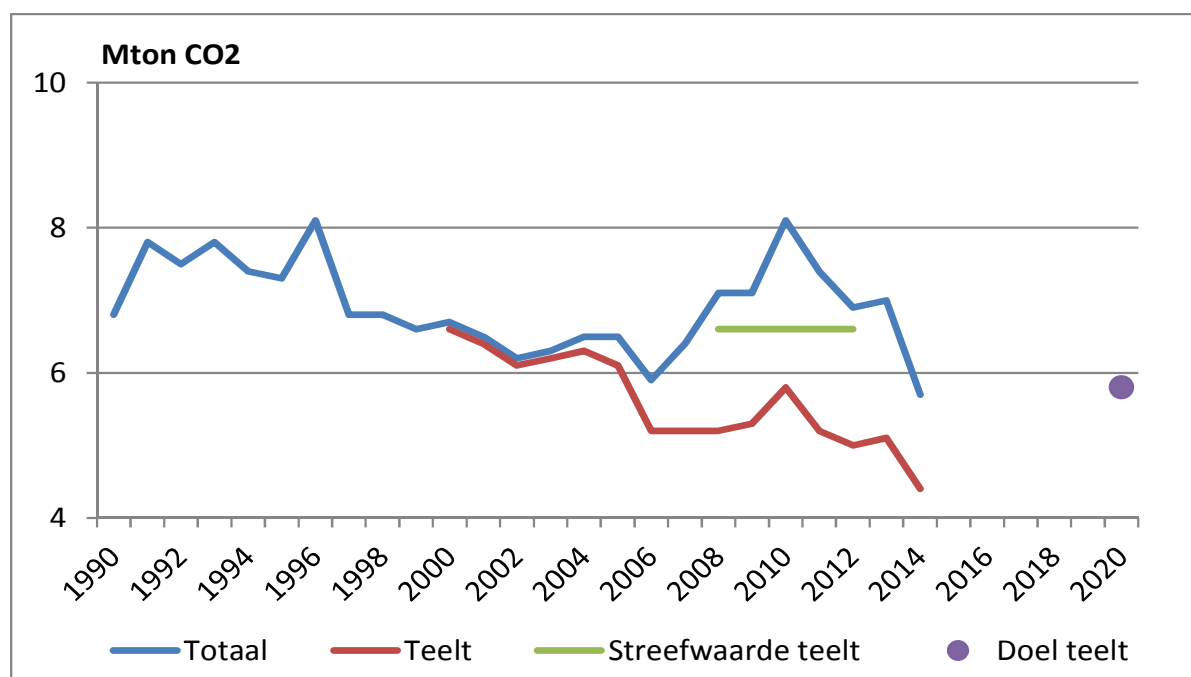
Figuur 3.7 Gemiddeld energieverbruik per bedrijf (MJ / m²) op glasgroentebedrijven, 2002 - 2014¹⁰

Figuur 3.8 laat zien dat door het hogere energieverbruik de totale CO₂-emissie door de glastuinbouw vanaf het jaar 2006 eveneens steeg tot een piek van 8 Mton in 2010 (figuur 3.8). In de jaren daarna daalde de emissie weer enigszins. Indien uitsluitend de CO₂-uitstoot als gevolg van het energieverbruik voor de teelt in ogenschouw wordt genomen, dan ligt dit onder het streefniveau voor 2020.

¹⁰ Bron: Bedrijveninformatienet

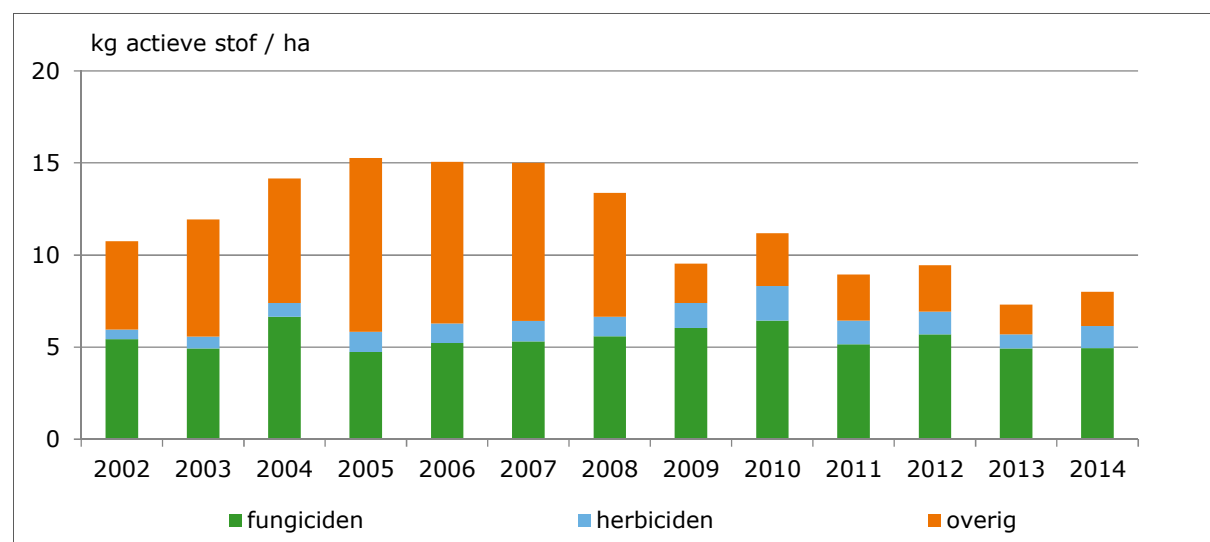
Figuur 3.8 CO₂-emissie (Mton) vanuit de glastuinbouw, 1990 - 2014¹¹

3.1.5 Gewasbescherming

In de periode na 2008 is in de glasgroenteteelt minder chemische gewasbescherming toegepast dan daarvoor en de laatste jaren is het verbruik minder dan 10 kg actieve stof per hectare (figuur 3.9). Fungiciden maken ongeveer 60% uit van de totale hoeveelheid actieve stof.

Figuur 3.9 Gewasbeschermingsmiddelenverbruik in de glasgroenteteelt (kg actieve stof / ha), 2002 - 2014¹²

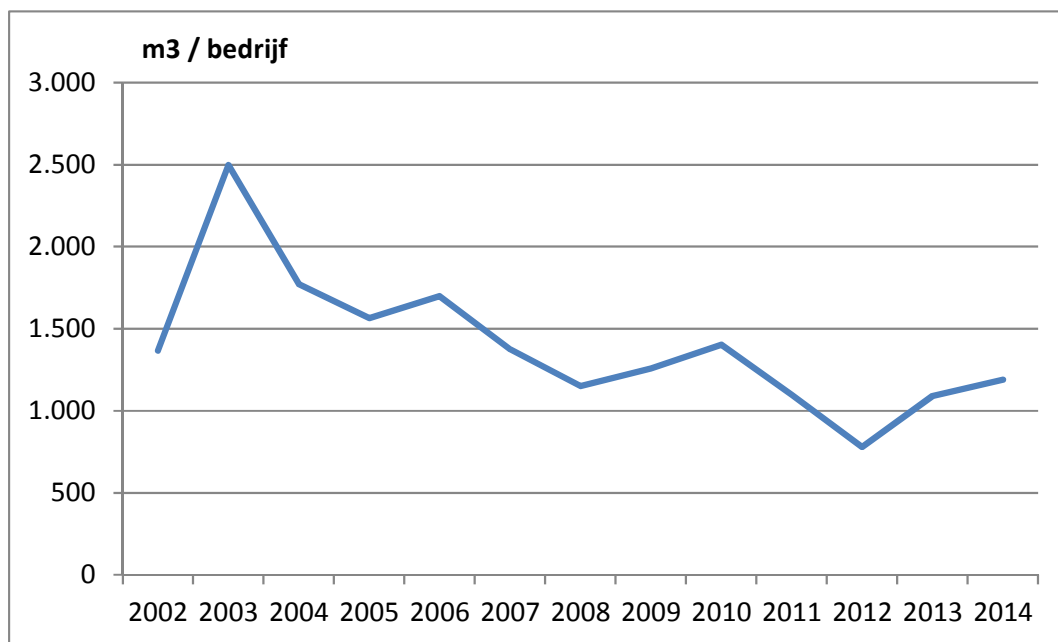
¹¹ Bron: Van der Velden, N., en P. Smit (2015) Energiemonitor van de Nederlandse glastuinbouw 2014. LEI-rapport 2015-122.

¹² Bron: Bedrijveninformatienet

3.1.6 Leidingwaterverbruik

De hoeveelheid leidingwater die op glasgroentebedrijven wordt verbruikt daalt gestaag, ondanks de toegenomen bedrijfsomvang (figuur 3.10). Dit komt vooral doordat er meer gebruik wordt gemaakt van regenwater dat wordt opgevangen in bassins.

Figuur 3.10 Leidingwaterverbruik op glasgroentebedrijven (m3 / bedrijf), 2002 - 2014¹³

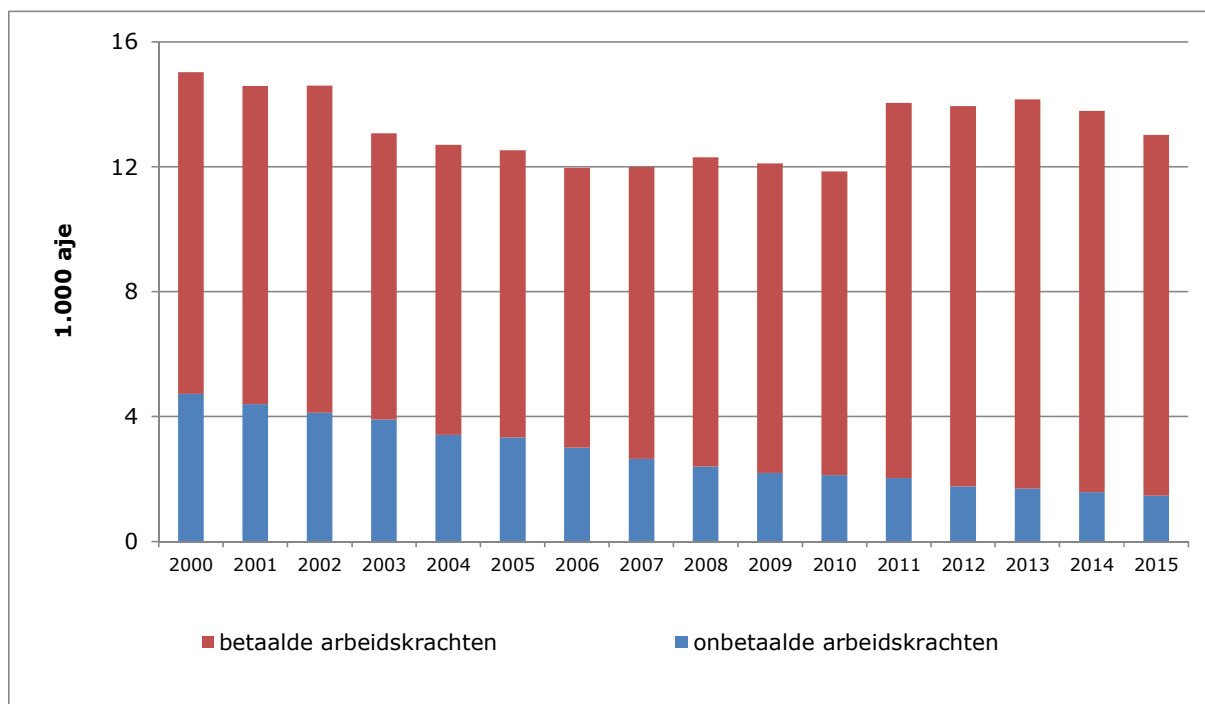

¹³ Bron: Bedrijveninformatienet

3.1.7 Arbeid

De totale arbeidsinzet op glasgroentebedrijven ligt in de periode 2010 - 2015 op een vrijwel gelijk niveau van ongeveer 14.000 arbeidsjaareenheden (aje) (figuur 3.11). Er wordt relatief steeds meer gebruik gemaakt van vreemde (betaalde) arbeidskrachten. In 2015 komt bijna 90% van de arbeidsinzet van betaalde arbeidskrachten.

Figuur 3.11 Arbeidskrachten (1.000 aje) op glasgroentebedrijven, 2000 - 2015¹⁴

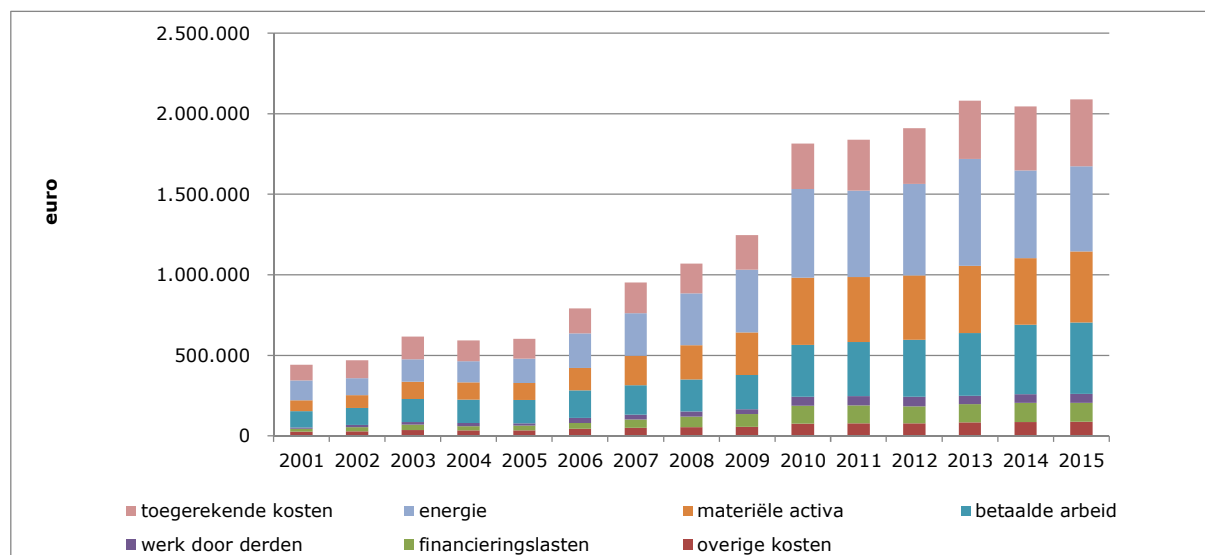

¹⁴ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers

3.1.8 Kosten en opbrengsten

Hoofdzakelijk onder invloed van de schaalvergroting zijn de totale kosten per bedrijf sinds 2001 fors toegenomen tot ruim 2 miljoen euro in 2015 (figuur 3.12). De grootste kostenposten zijn de toegerekende kosten (o.a. meststoffen, gewasbescherming, plantmateriaal), betaalde arbeid en materiele activa (grotendeels afschrijvingen).

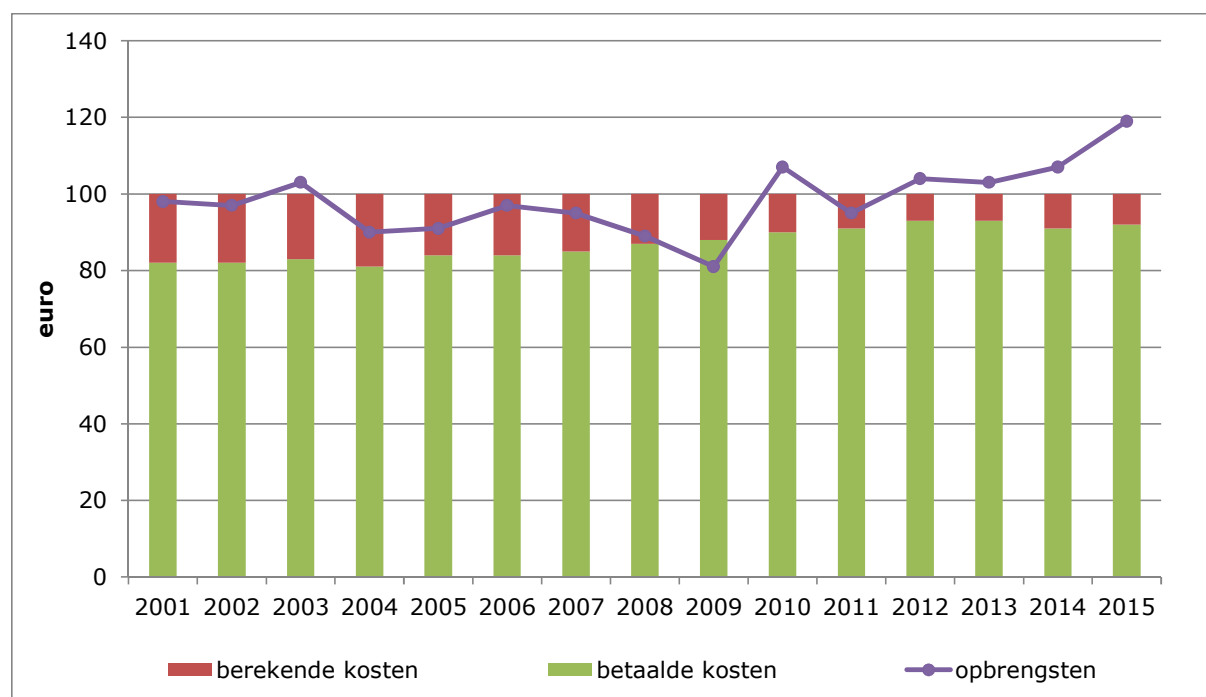
Figuur 3.12 Kosten (euro) gemiddeld per glasgroentebedrijf, 2001 - 2015¹⁵

Figuur 3.13 laat zien dat de berekende kosten voor eigen arbeid en vermogen van de ondernemer en zijn gezin op de glasgroentebedrijven zeer beperkt zijn in verhouding tot de betaalde kosten en sinds 2010 minder dan 10% van de kosten bedragen. De laatste jaren blijken de opbrengsten boven het niveau van de totale kosten te liggen. Dit betekent dat in deze jaren de ondernemer en zijn gezin een meer dan marktconforme vergoeding hebben ontvangen voor de inzet van hun eigen arbeid en eigen vermogen. Daarentegen waren in 2009 de opbrengsten zelfs onvoldoende om de betaalde kosten (inclusief afschrijvingen) te compenseren.

¹⁵ Bron: Bedrijveninformatienet; 2015 geraamde cijfers

Figuur 3.13 Opbrengsten, betaalde en berekende kosten per 100 euro kosten, 2001 - 2015¹⁶

3.1.9 Slotbeschouwing

De productiewaarde van de glasgroentesector ligt op ruim 1 miljard euro. Een belangrijk deel van deze productie wordt geëxporteerd naar landen binnen de EU, waarbij Duitsland de hoofdrol speelt. Binnen de glasgroenten vormen tomaten, paprika's en komkommers de grootste gewasgroepen.

De teelt vindt voornamelijk plaats op gespecialiseerde glasgroentebedrijven, die sinds 2000 fors in omvang zijn toegenomen. Mede hierdoor is het gemiddelde kostenniveau per bedrijf verviervoudigd. De voornaamste kostenposten zijn energie, betaalde arbeid en toegerekende kosten (plantmateriaal, meststoffen en gewasbescherming). Het opbrengstenniveau is vanaf 2012 voldoende om naast de betaalde kosten en afschrijvingen ook alle berekende kosten voor eigen arbeid en vermogen volledig te compenseren. In de periode voor 2012 was dit meestal niet het geval. De arbeidsinzet op glasgroentebedrijven wordt overwegend geleverd door vreemd personeel.

Het energieverbruik nam als gevolg van de ingebruikname van wk-installaties toe. Hiermee steeg ook de totale CO₂-emissie van de sector. De CO₂-emissie samenhangend met de teelt ligt echter wel onder de doelstelling voor het jaar 2020. Het verbruik van gewasbescherming in actieve stof per hectare is in de periode vanaf 2009 minder hoog dan in de periode daarvoor. Het areaal biologische teelt lag in de periode 2011-2014 op 2,4% van het totale areaal glasgroenten. Het waterverbruik per bedrijf laat een trendmatige daling zien als gevolg van het gebruik van regenwater als gietwater en de toename van recirculatie.

¹⁶ Bron: Bedrijveninformatienet; 2015 geraamde cijfers.

3.2 Vollegrondsgroenten

Voor de vollegrondsgroenteteelt zijn geen cijfers beschikbaar ten aanzien van het verbruik van energie, leidingwater en gewasbeschermingsmiddelen. Door de relatief geringe omvang van de steekproef van vollegrondsgroentebedrijven in de MVO-variant in het Bedrijveninformatienet van het LEI kunnen namelijk geen statistisch betrouwbare uitspraken worden gedaan.

3.2.1. Structuur van de sector

Het areaal vollegrondsgroenten is sinds 2006 vrij stabiel op 25.000 hectare (figuur 3.14). Het aantal bedrijven dat vollegrondsgroenten teelt neemt echter gestaag af en is sinds het jaar 2000 vrijwel gehalveerd.

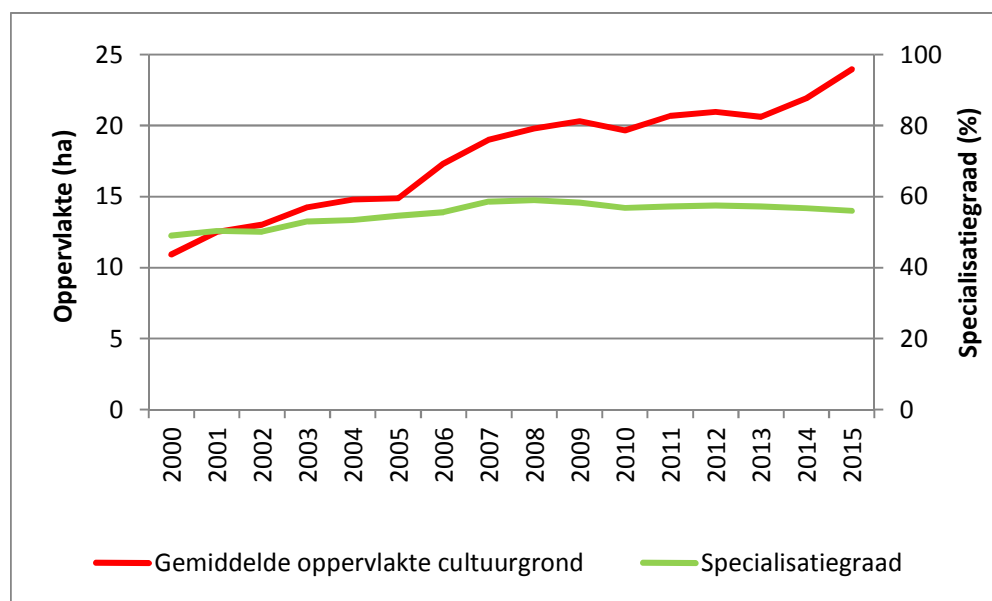
Figuur 3.14 Aantal bedrijven met vollegrondsgroenten en areaal vollegrondsgroenten, 2000 - 2015¹⁷

Het stabiele areaal in combinatie met het dalende aantal bedrijven resulteert in een behoorlijke schaalvergroting (figuur 3.15). In 2015 was een gemiddeld vollegrondsgroentebedrijf 23 hectare groot, een verdubbeling ten opzichte van het jaar 2000. Overigens vindt de teelt van vollegrondsgroenten voor bijna 60% plaats op gespecialiseerde bedrijven.

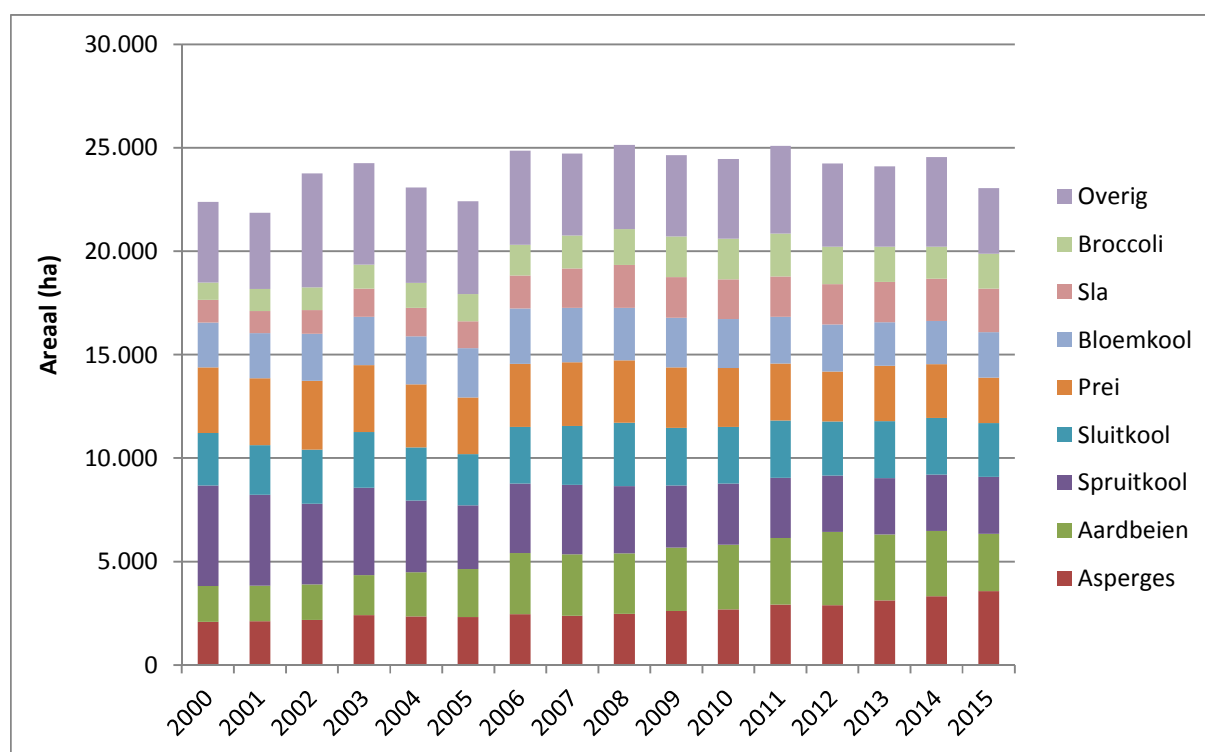
¹⁷ Bron: CBS Landbouwtelling

Figuur 3.15 Gemiddelde oppervlakte (ha) en specialisatiegraad vollegrondsgroente-bedrijven (%), 2000 - 2015¹⁸

Binnen de groep vollegrondsgroenten vormen asperges sinds 2014 het grootste gewas met bijna 3.600 hectare in 2015. Daarmee is de koppositie van de aardbeien overgenomen (figuur 3.16). Andere grote stijgers sinds het jaar 2000 zijn sla en broccoli.

Figuur 3.16 Areaal vollegrondsgroentegewassen (ha), 2000 - 2015¹⁹

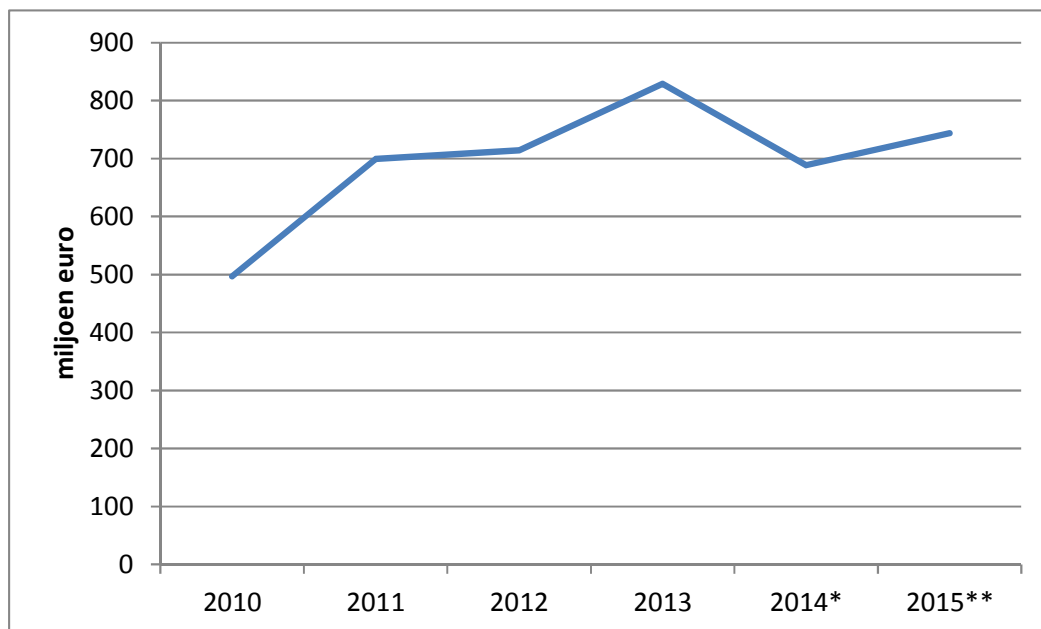
¹⁸ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers.

¹⁹ Bron: CBS Landbouwtelling

3.2.2 Productiewaarde en export

De productiewaarde van de vollegrondsgroentesector bedroeg in 2010 ongeveer 500 miljoen euro en is daarna fors gestegen tot een niveau van rond de 750 miljoen euro (figuur 3.17).

Figuur 3.17 Productiewaarde vollegrondsgroenten (mln. euro), 2010 - 2015²⁰

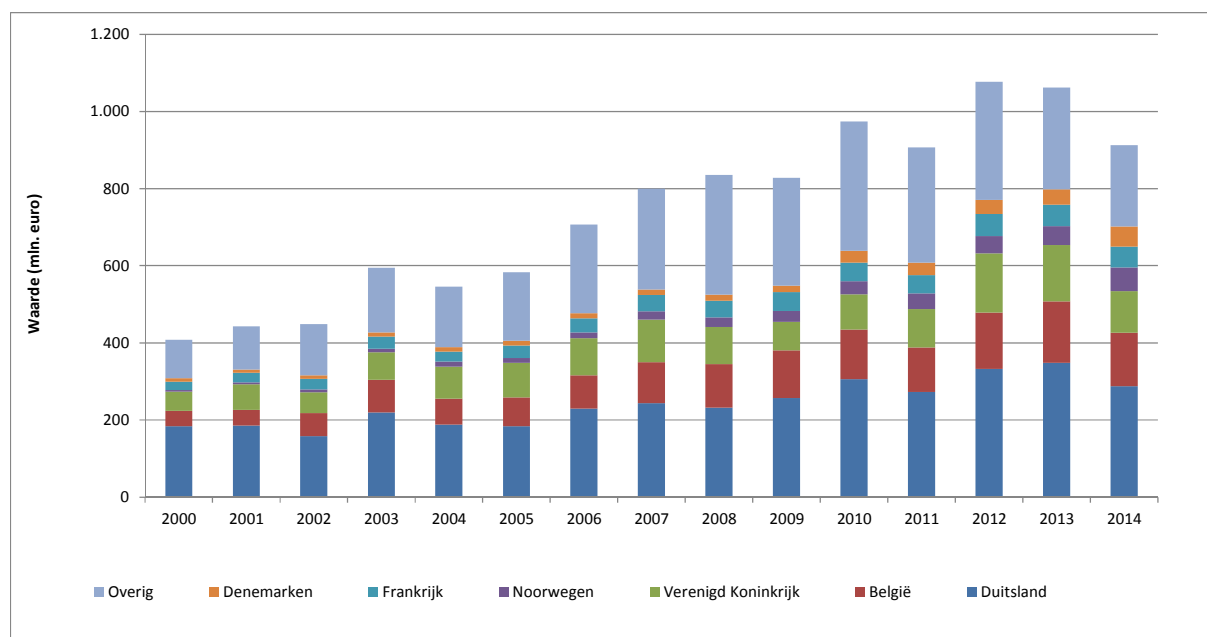

* = voorlopig, ** = raming

De exportwaarde (inclusief re-export) is sinds het jaar 2000 fors gestegen tot meer dan 1 miljard euro in de afgelopen jaren. Duitsland is met een aandeel van ruim 30% de belangrijkste exportmarkt voor vollegrondsgroenten vanuit Nederland, op enige afstand gevolgd door België en het Verenigd Koninkrijk (figuur 3.18).

²⁰ Bron: CBS, bewerking LEI Wageningen UR

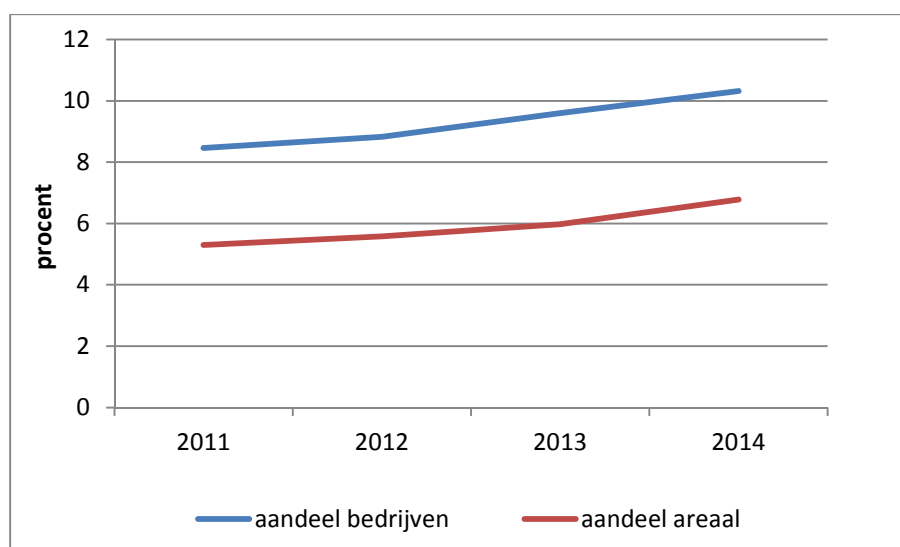
Figuur 3.18 Exportwaarde inclusief re-export (mln. euro) vollegrondsgroenten, naar belangrijkste bestemming, 2000 - 2014²¹

3.2.3 Biologische vollegrondsgroenteteelt

Het aandeel biologische productie in de vollegrondsgroenteteelt nam in de periode 2011 – 2014 gestaag toe van 5,3 naar 6,8% van het totale areaal vollegrondsgroenten (figuur 3.19). Het aandeel biologisch in het totaal aantal bedrijven ligt iets hoger en is gestegen van 8,5 naar 10,3% in 2014.

Figuur 3.19 Biologische bedrijven met vollegrondsgroenten: aandeel bedrijven en areaal, 2011-2014²²

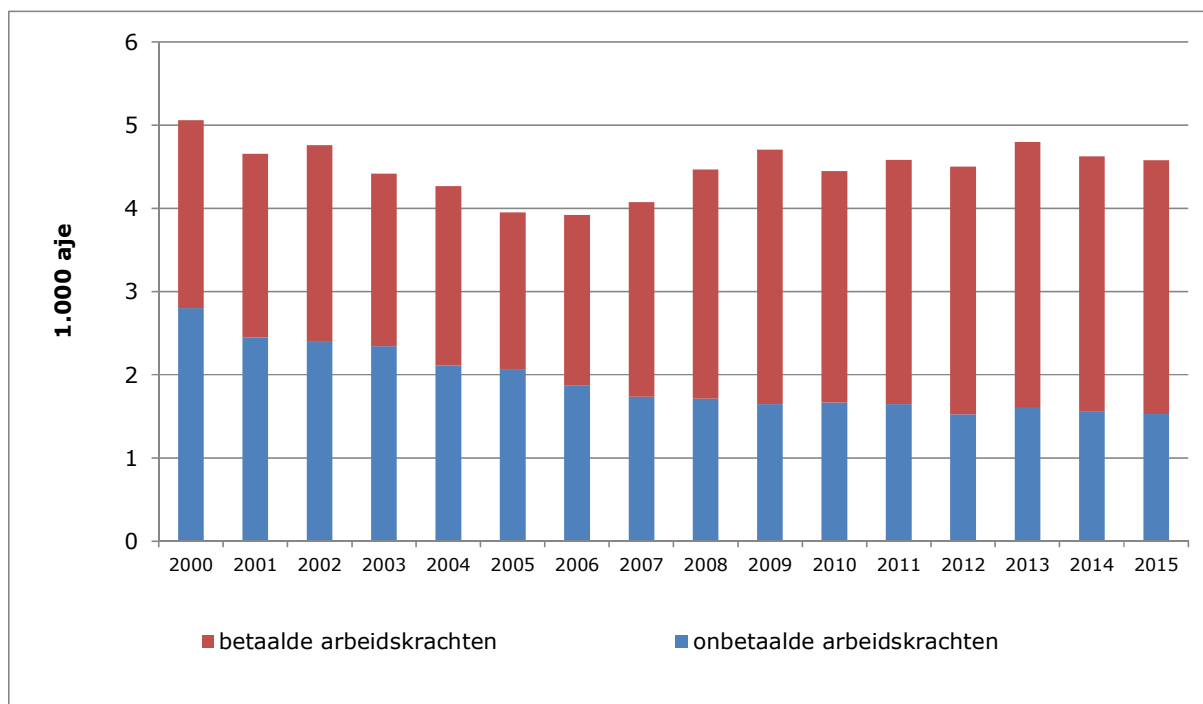
²¹ Bron: Eurostat Comext, bewerking LEI Wageningen UR

²² Bron: CBS Landbouwtelling.

3.2.4 Arbeid

De totale arbeidsinzet op vollegrondsgroentebedrijven bedroeg in de periode 2000 - 2015 gemiddeld ongeveer 4.500 arbeidsjaareenheden (aje) (figuur 3.20). Door de schaalvergroting is de arbeidsinzet van vreemd personeel (betaalde krachten) toegenomen. In 2015 komt ongeveer 2/3 van de arbeid voor rekening van betaalde arbeidskrachten.

Figuur 3.20 Arbeidskrachten (1.000 aje) op vollegrondsgroentebedrijven, 2000 - 2015²³

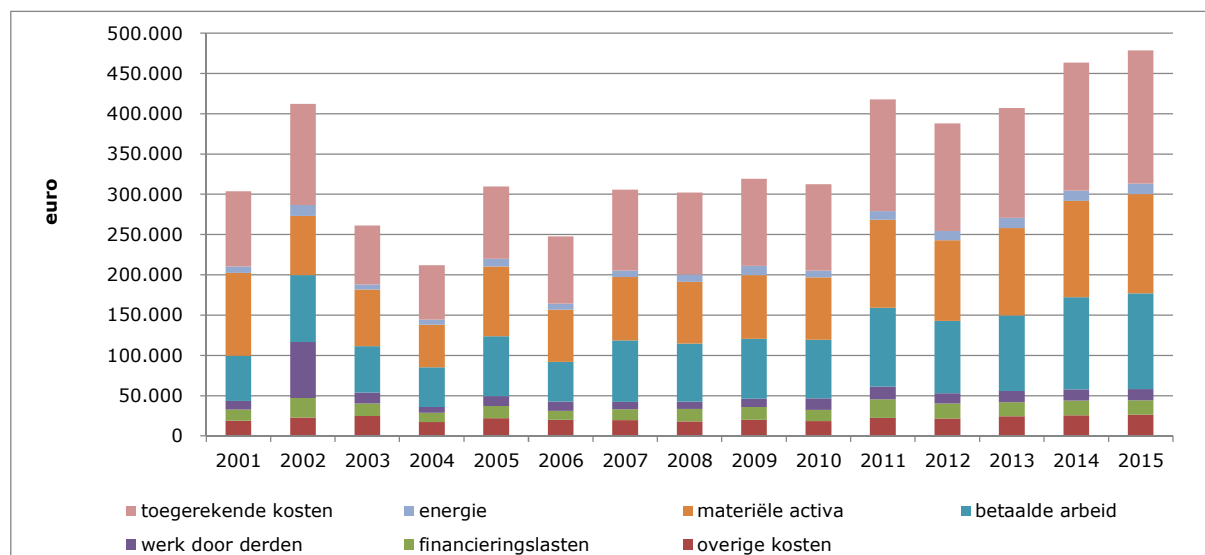

²³ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers

3.2.5 Kosten en opbrengsten

De betaalde kosten en afschrijvingen zijn sinds 2004 fors gestegen en bedroegen in 2015 gemiddeld ruim 450.000 euro per bedrijf (figuur 3.21). Hiervan bestaat ongeveer 35% uit toegerekende kosten, met name voor plantgoed en zaaizaad. Daarnaast vormen ook betaalde arbeid en materiele activa (voornamelijk afschrijvingen) grote kostenposten.

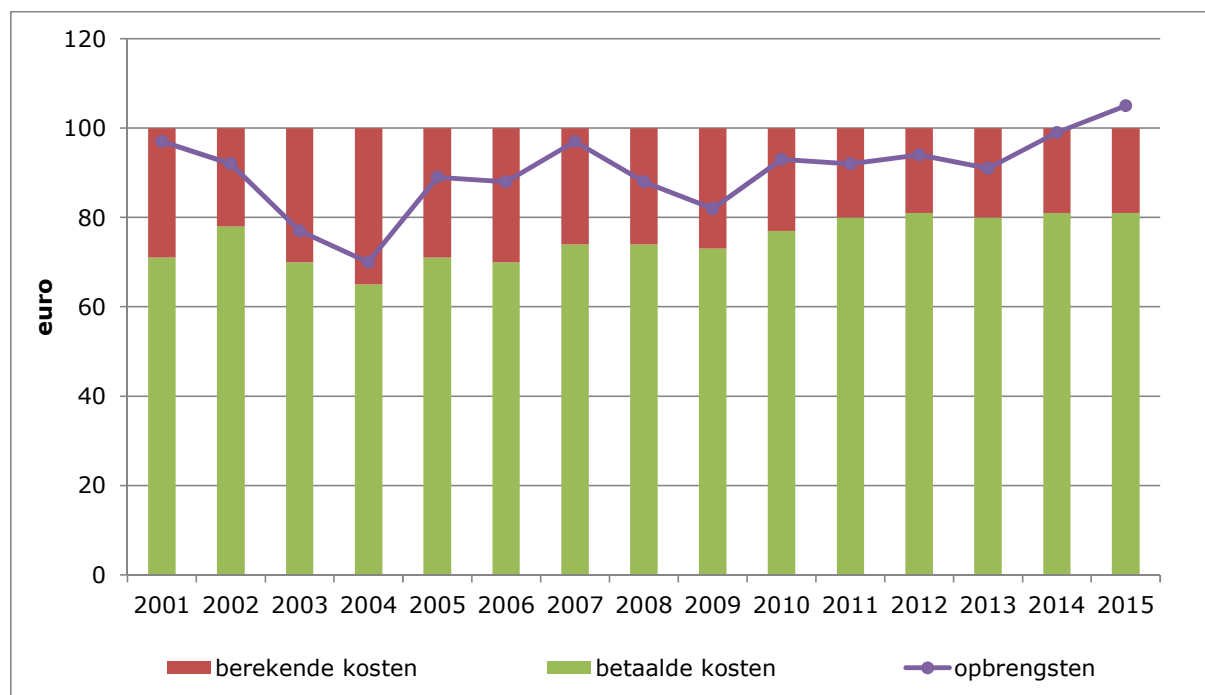
Figuur 3.21 Kosten (euro) gemiddeld per vollegrondsgroentebedrijf, 2001 - 2015²⁴

Figuur 3.22 laat zien dat de opbrengsten in de jaren 2000 – 2014 wel voldoende waren om alle betaalde kosten inclusief afschrijvingen te dekken, maar onvoldoende om ook de berekende kosten voor eigen arbeid en vermogen te compenseren. De afgelopen jaren lag de rentabiliteit van de vollegrondsgroentebedrijven tussen de 90 en 100%. Volgens de ramingen wordt 2015 financieel het beste jaar van deze eeuw met een rentabiliteit van boven de 100%!

²⁴ Bron: Bedrijveninformatienet; 2015 geraamde cijfers

Figuur 3.22 Opbrengsten, betaalde en berekende kosten per 100 euro kosten, 2001 - 2015²⁵

3.2.6 Slotbeschouwing

In de vollegrondsgroentesector wordt een productiewaarde van ongeveer 400 miljoen euro gerealiseerd. Een groot deel wordt geëxporteerd, waarbij naast Duitsland ook België en het Verenigd Koninkrijk substantiële afnemers zijn.

Het areaal vollegrondsgroenten is vrij stabiel met 25.000 hectare. De gemiddelde bedrijfsomvang is echter sinds 2000 verdubbeld. In vrijwel alle jaren was de rentabiliteit minder dan 100%, maar is sinds 2010 niet meer onder de 90% gezakt. Derhalve zijn de opbrengsten onvoldoende voor een marktconforme vergoeding voor eigen arbeid en vermogen. Echter, in 2015 wordt voor het eerst deze eeuw een rentabiliteit van boven de 100% verwacht. De arbeidsinzet op de bedrijven wordt voor 2/3 door vreemd personeel geleverd. De voornaamste kostenposten zijn daarom ook betaalde arbeid en daarnaast afschrijvingen en toegerekende kosten voor plantmateriaal. Het areaal biologische teelt is in de periode 2011 – 2014 gestegen naar bijna 7% van het totale areaal vollegrondsgroenten.

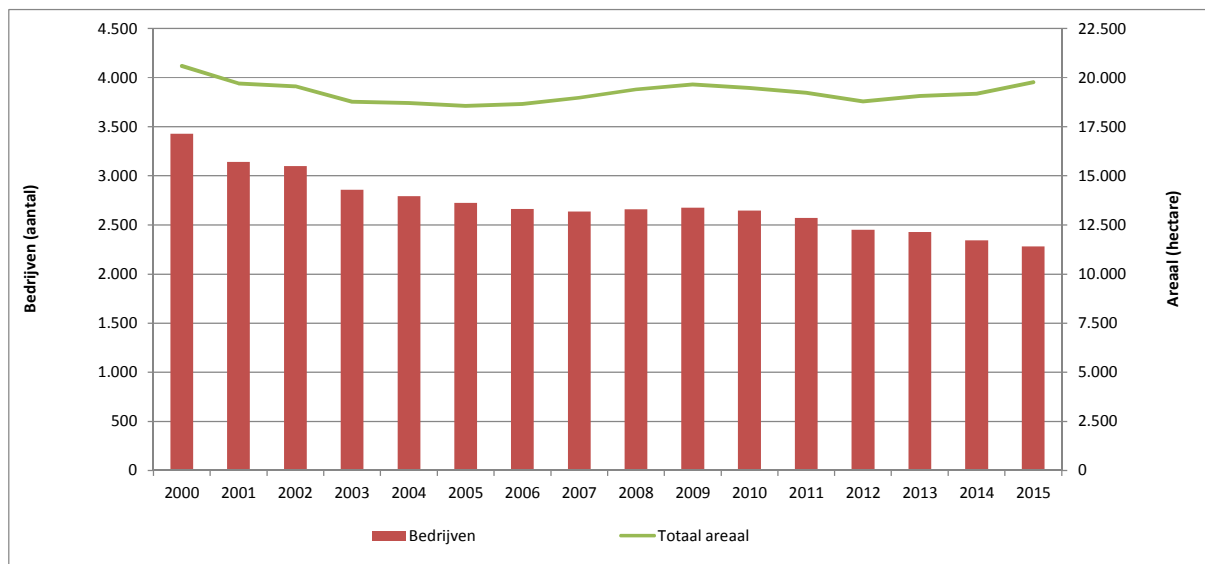
²⁵ Bron: Bedrijveninformatienet; 2015 geraamde cijfers.

3.3 Fruit

3.3.1 Structuur van de sector

Het areaal fruitteelt schommelt al jaren rond de 19.000 hectare (figuur 3.23). Het aantal bedrijven dat fruit teelt is echter sinds 2000 met ongeveer 1.000 afgenomen tot 2.300 bedrijven in 2015.

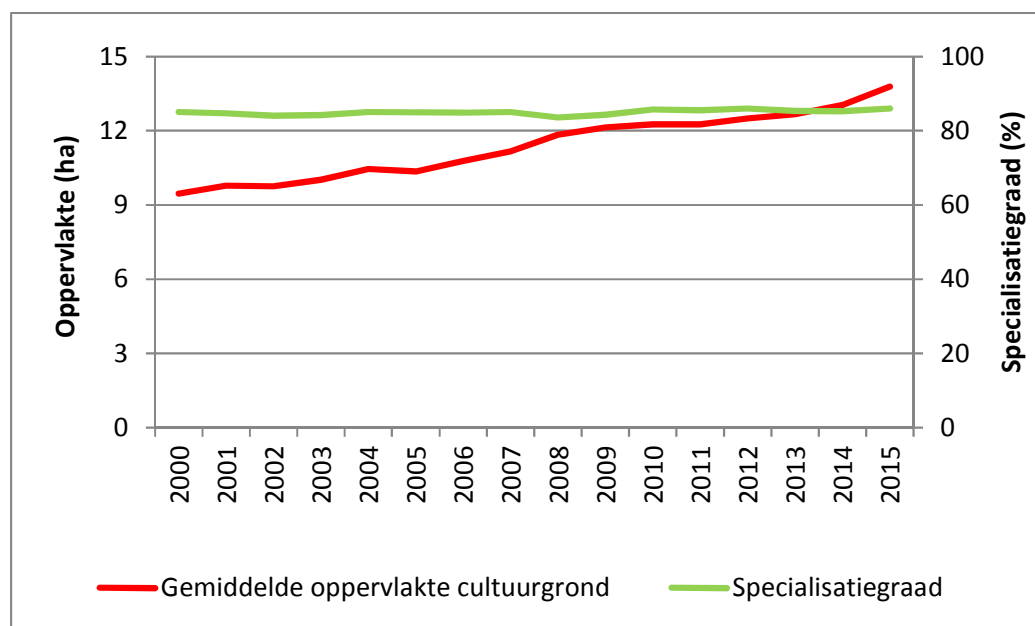
Figuur 3.23 Aantal bedrijven met fruitteelt en areaal fruitteelt, 2000 - 2015²⁶

Figuur 3.24 laat deze schaalvergroting ook zien. De gemiddelde bedrijfsomvang van de fruitbedrijven is in de periode 2000 – 2015 gestegen van 10 naar 14 hectare. Van het totale areaal fruit wordt 86% op gespecialiseerde fruitbedrijven geteeld. Dit aandeel is sinds 2000 vrijwel onveranderd.

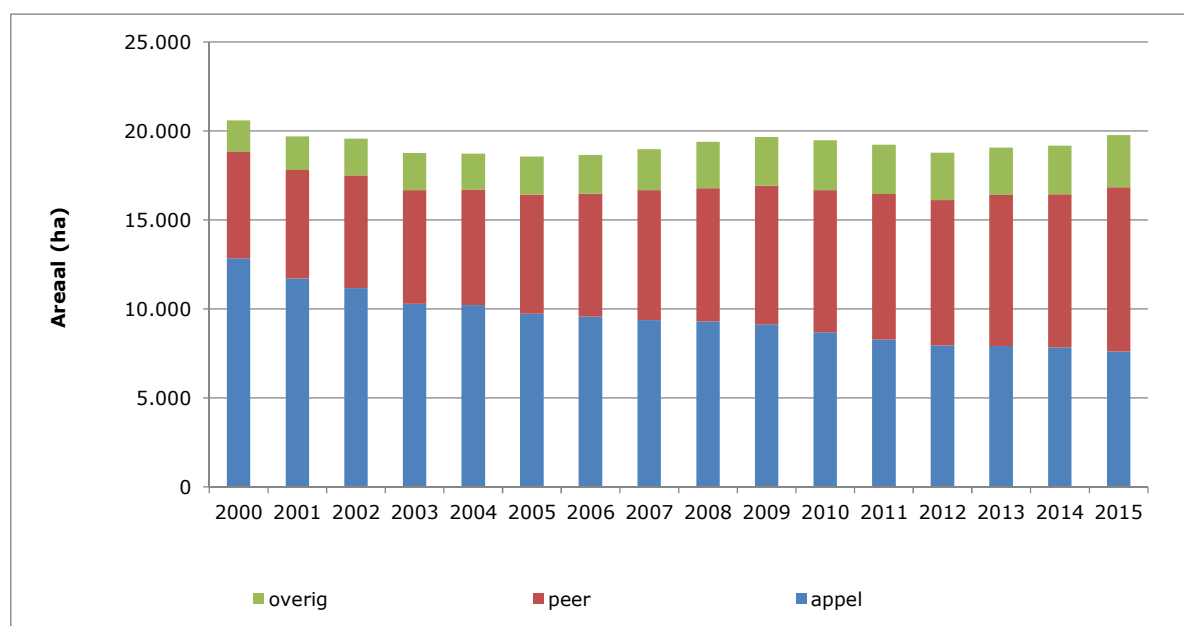
²⁶ Bron: CBS Landbouwtelling

Figuur 3.24 Gemiddelde oppervlakte (ha) en specialisatiegraad fruitteeltbedrijven (%), 2000 - 2015²⁷

Binnen de fruitteeltsector was de appel lange tijd het meest geteelde gewas (figuur 3.25). In de periode 2000- 2015 is het areaal peren echter fors gegroeid ten koste van het areaal appels als gevolg van de betere economische perspectieven voor de perenteelt. In 2012 is de peer qua areaal de appel voorbijgestreefd en anno 2015 worden er 9.200 hectare peren en 7.600 hectare appels geteeld . Het areaal overig fruit (kleinfruit) is tot 2008 sterk gestegen en is sindsdien redelijk stabiel gebleven met een lichte stijging in 2015 tot 2.900 hectare.

Figuur 3.25 Areaal fruitgewassen (ha), 2000 – 2015²⁸

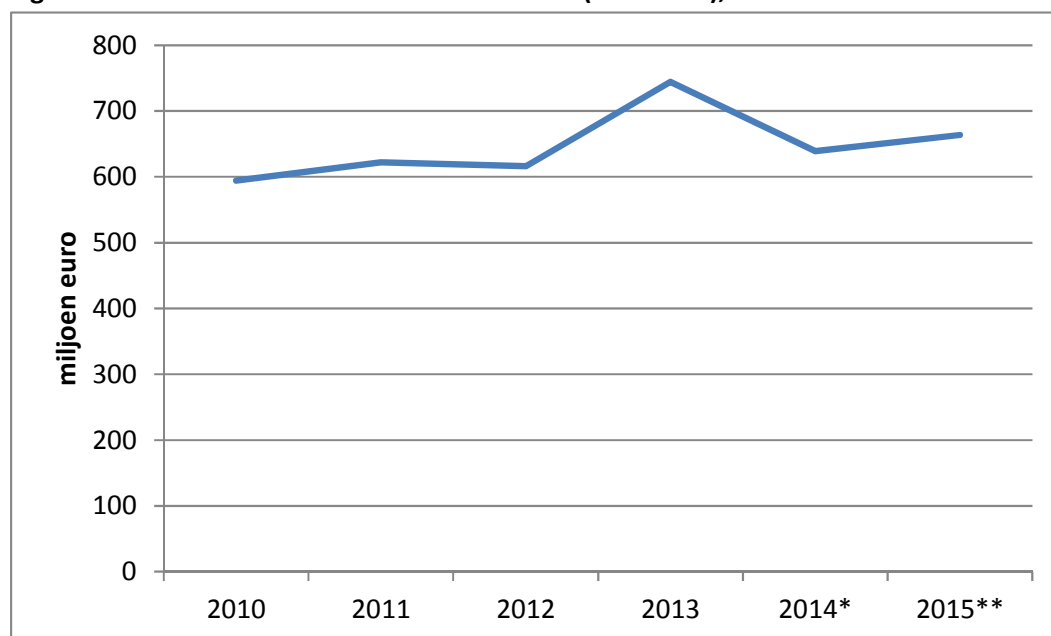
²⁷ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers

²⁸ Bron: CBS Landbouwtelling

3.3.2 Productiewaarde en export

De productiewaarde van de fruitsector schommelde in de periode 2010 – 2015 tussen de 600 en 700 miljoen euro. In 2013 werd een niveau van bijna 750 miljoen euro gerealiseerd (figuur 3.26).

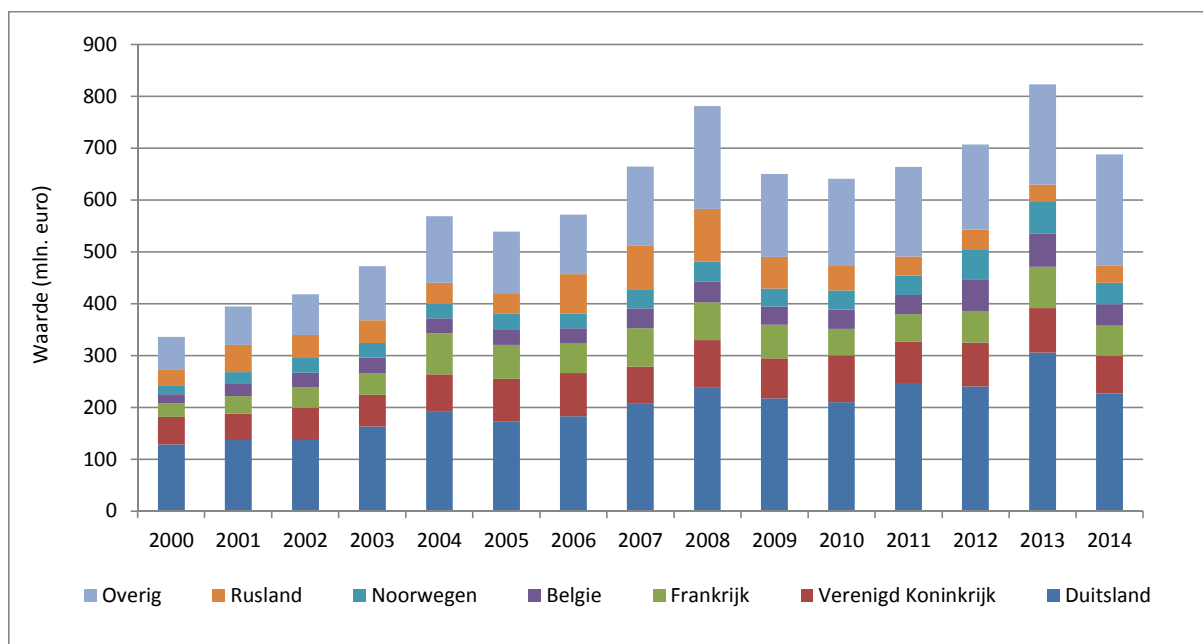
Figuur 3.26 Productiewaarde van vers fruit (mln. euro), 2010 - 2015²⁹

De exportwaarde (inclusief re-export) is sinds het jaar 2000 fors gestegen tot ruim 800 miljoen euro in 2013 (figuur 3.27). In 2014 was echter sprake van een daling als gevolg van lagere exportprijzen. Duitsland is met een aandeel van circa 30% de belangrijkste exportbestemming voor Nederlands fruit (voornamelijk appels, peren, kersen en bessen). Op grote afstand volgen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en België. Tot de belangrijkste exportbestemmingen hoort ook Rusland, maar de geëxporteerde hoeveelheid fruit naar dit land is niet erg stabiel door onder andere importbeperkingen.

²⁹ Bron: CBS, bewerking LEI Wageningen UR

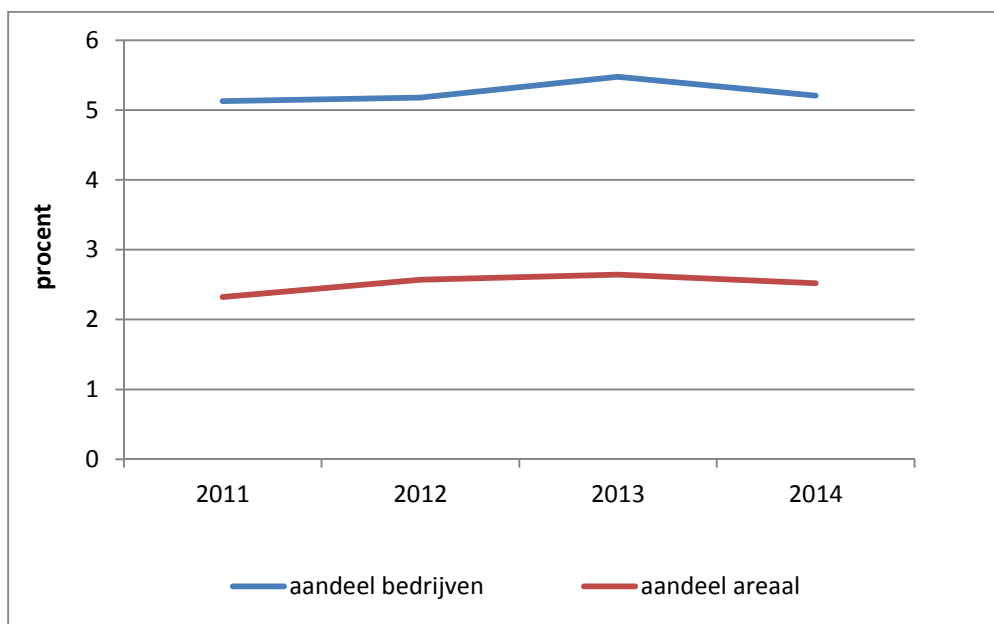
Figuur 3.27 Exportwaarde (mln. euro) fruit, naar belangrijkste bestemming, 2000 - 2014³⁰

3.3.3 Biologische fruitteelt

Het aandeel biologische productie in de fruitteelt bedroeg in de periode 2011 – 2014 ongeveer 2,5% van de totale oppervlakte fruit (figuur 3.28). Het aandeel biologisch in het totaal aantal bedrijven is met circa 5,2% beduidend hoger, maar eveneens vrij stabiel.

Figuur 3.28 Biologische bedrijven met fruitteelt: aandeel bedrijven en areaal, 2011-2014³¹

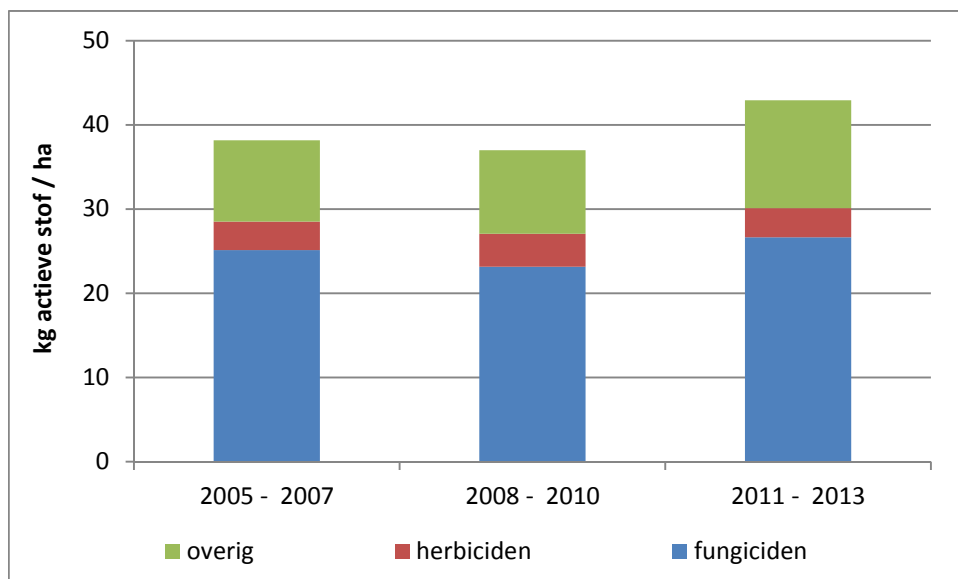
³⁰ Bron: Eurostat Comext, bewerking LEI Wageningen UR

³¹ Bron: CBS Landbouwtelling

3.3.4 Gewasbescherming

In de periode 2005 – 2013 werd in de fruitteelt rond de 40 kg actieve stof per hectare verbruikt (figuur 3.29). Ongeveer 2/3 betreft fungiciden, die voornamelijk worden ingezet om schurft tegen te gaan. Overigens zijn na 2013 geen statistisch betrouwbare verbruikscijfers over gewasbescherming meer beschikbaar.

Figuur 3.29 Gewasbeschermingsmiddelenverbruik in de fruitteelt (kg actieve stof / ha), 2005 – 2013 (meerjaarsgemiddelde)³²

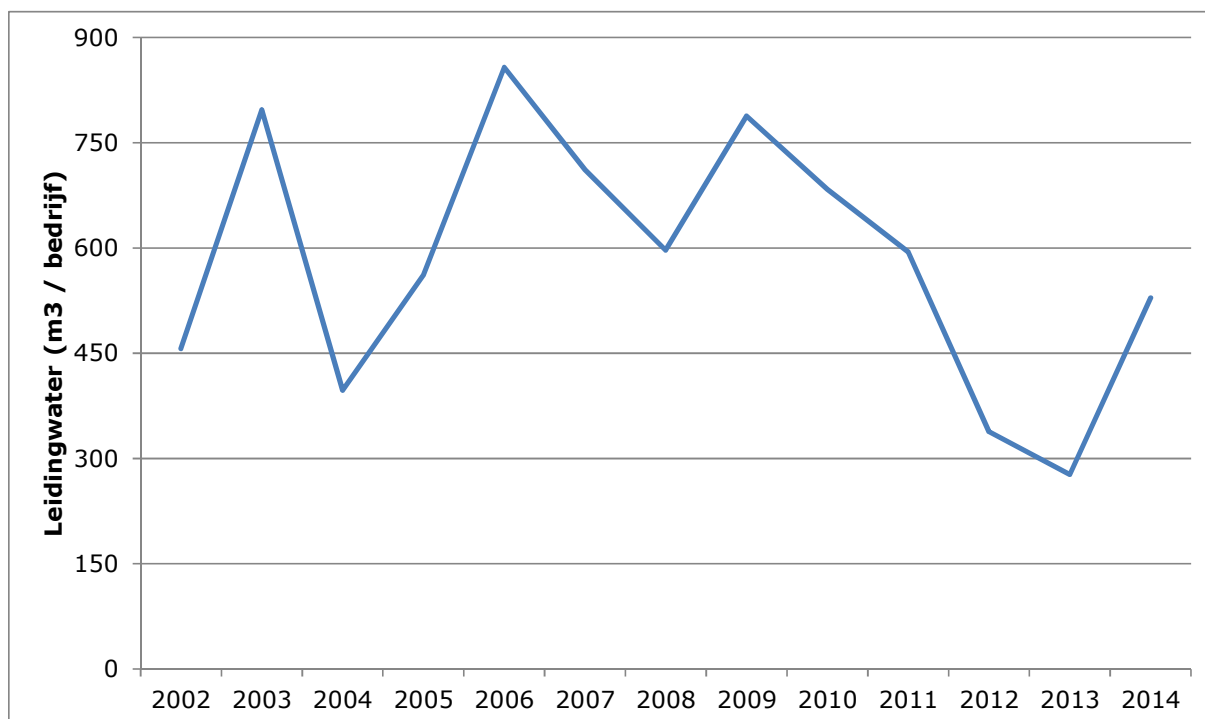

³² Bron: Bedrijveninformatienet

3.3.5 Leidingwaterverbruik

In de periode 2002 – 2011 schommelde het leidingwaterverbruik op de fruitteeltbedrijven tussen de 400 en 800 m³ per bedrijf, maar daalde in 2012 en 2013 tot een niveau van 300 m³ per bedrijf (figuur 3.30). In 2014 nam het gebruik weer toe tot ruim 500 m³. Leidingwater wordt gebruikt in waterbanen van sorteerinstallaties en voor reinigingswerkzaamheden.

Figuur 3.30 **Waterverbruik in de fruitteelt (m³ / bedrijf), 2002 - 2014³³**

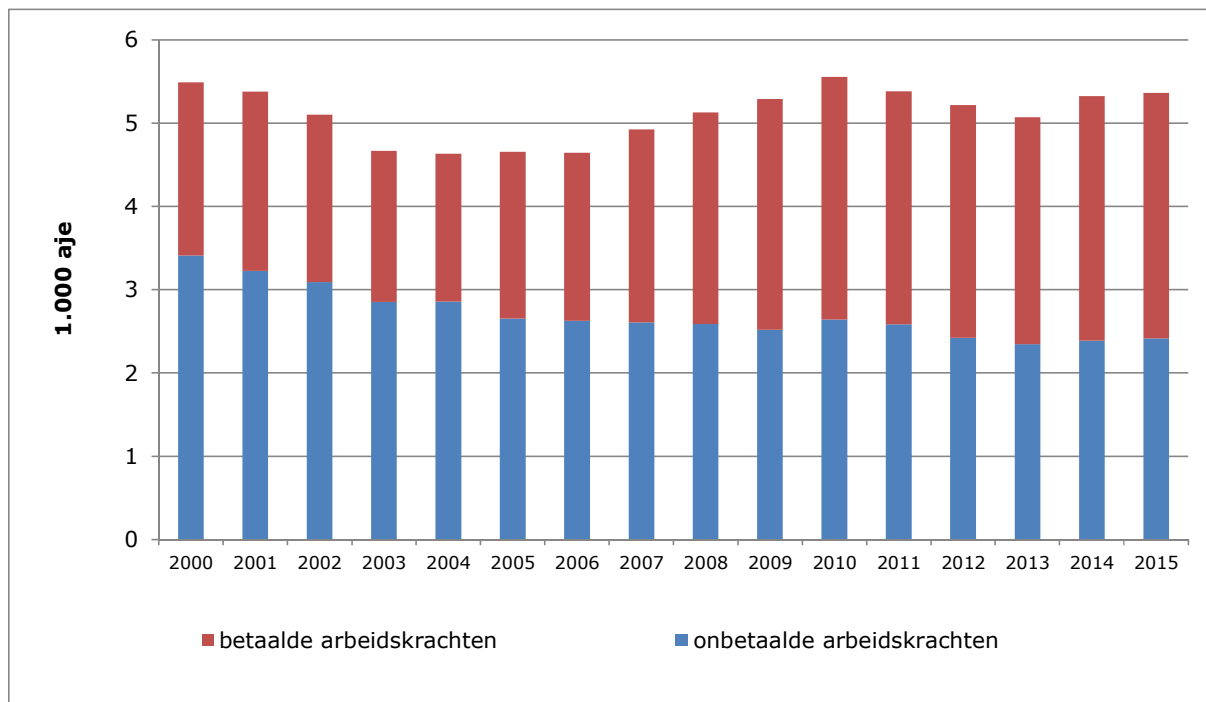

³³ Bron: Bedrijveninformatienet

3.3.6 Arbeid

De totale arbeidsinzet op fruitteeltbedrijven bedroeg in de periode 2000 – 2015 gemiddeld ongeveer 5.000 arbeidsjaareenheden (aje) (figuur 3.31). Door de schaalvergroting is de arbeidsinzet van vreemd personeel (betaalde krachten) in de loop der jaren toegenomen. In 2015 komt circa 55% van de arbeid voor rekening van betaalde arbeidskrachten.

Figuur 3.31 Arbeidskrachten (1.000 aje) op fruitteeltbedrijven, 2000 - 2015³⁴

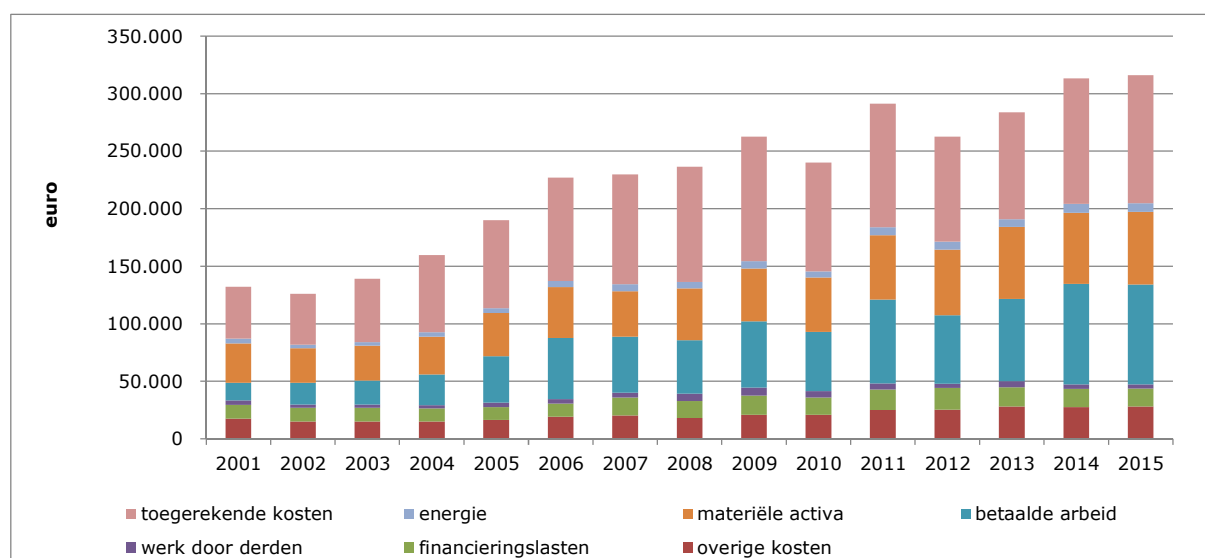

³⁴ Bron: CBS Landbouwtelling; 2015 voorlopige cijfers.

3.3.7 Kosten en opbrengsten

Mede als gevolg van de schaalvergroting zijn de totale kosten per bedrijf sinds 2001 ongeveer verdubbeld tot ruim 300.000 euro in 2015 (figuur 3.32). De grootste kostenposten zijn de toegerekende kosten voor onder andere plantmateriaal, meststoffen en gewasbescherming, betaalde arbeid en materiele activa (o.a. afschrijvingen).

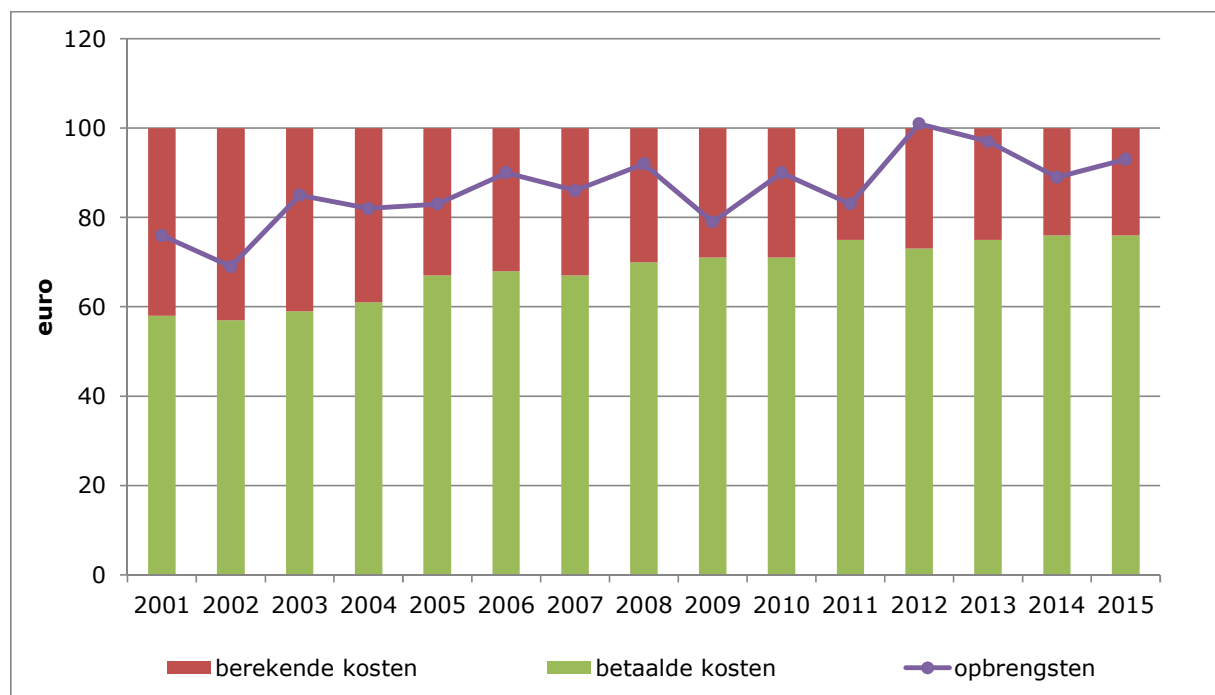
Figuur 3.32 Kosten (euro) gemiddeld per fruitteeltbedrijf, 2001 - 2015³⁵

Figuur 3.33 laat zien dat het aandeel van de berekende kosten voor eigen arbeid en vermogen in de totale kosten is gedaald van ongeveer 40% in 2001 tot 25% in 2015. In alle jaren zijn de opbrengsten voldoende om alle betaalde kosten inclusief afschrijvingen te dekken. Alleen in 2012 waren de opbrengsten dermate hoog, dat de ondernemer en zijn gezin marktconforme vergoedingen voor de inzet van hun arbeid en vermogen konden ontvangen. De rentabiliteit schommelde gedurende een lange periode tussen de 80 en 90%, maar ligt vanaf 2012 boven de 90%.

³⁵ Bron: Bedrijveninformatienet; 2015 geraamde cijfers

Figuur 3.33 Opbrengsten, betaalde en berekende kosten per 100 euro kosten, 2001 - 2015³⁶

3.3.8 Slotbeschouwing

De productiewaarde van de fruitsector is sinds 2001 gestegen tot 500 miljoen euro in 2012. Een groot deel wordt geëxporteerd met Duitsland als belangrijkste exportbestemming. Ook Rusland behoort tot de belangrijke exportmarkten, maar is door de importbeperkingen om fytosanitaire of geopolitieke redenen een minder zekere handelspartner.

Het areaal fruit ligt al jaren rond de 19.000 hectare en betreft voornamelijk appels en peren. De teelt vindt voor 85% plaats op gespecialiseerde bedrijven, die sinds 2001 met een derde in omvang zijn toegenomen. Mede daardoor is het kostenniveau per bedrijf verdubbeld. De grootste kostenposten zijn toegerekende kosten (o.a. gewasbescherming), betaalde arbeid (voornamelijk plukkosten) en afschrijvingen. De arbeidsinzet op de bedrijven wordt voor ruim de helft geleverd door vreemd personeel. De rentabiliteit lag gemiddeld op 85%, maar is de laatste jaren gestegen tot bijna 100% en aldus vrijwel voldoende voor een marktconforme vergoeding voor eigen arbeid en vermogen.

Het verbruik van gewasbescherming in actieve stof per hectare is al jaren vrij constant en bestaat vooral uit fungiciden voor de schurftbestrijding. Het areaal biologische teelt lag in de periode 2011 – 2014 op 2,5% van het totale areaal fruit. Het verbruik van leidingwater is in de afgelopen jaren gedaald tot ongeveer 300 m3 per bedrijf in 2014.

³⁶ Bron: Bedrijveninformatienet

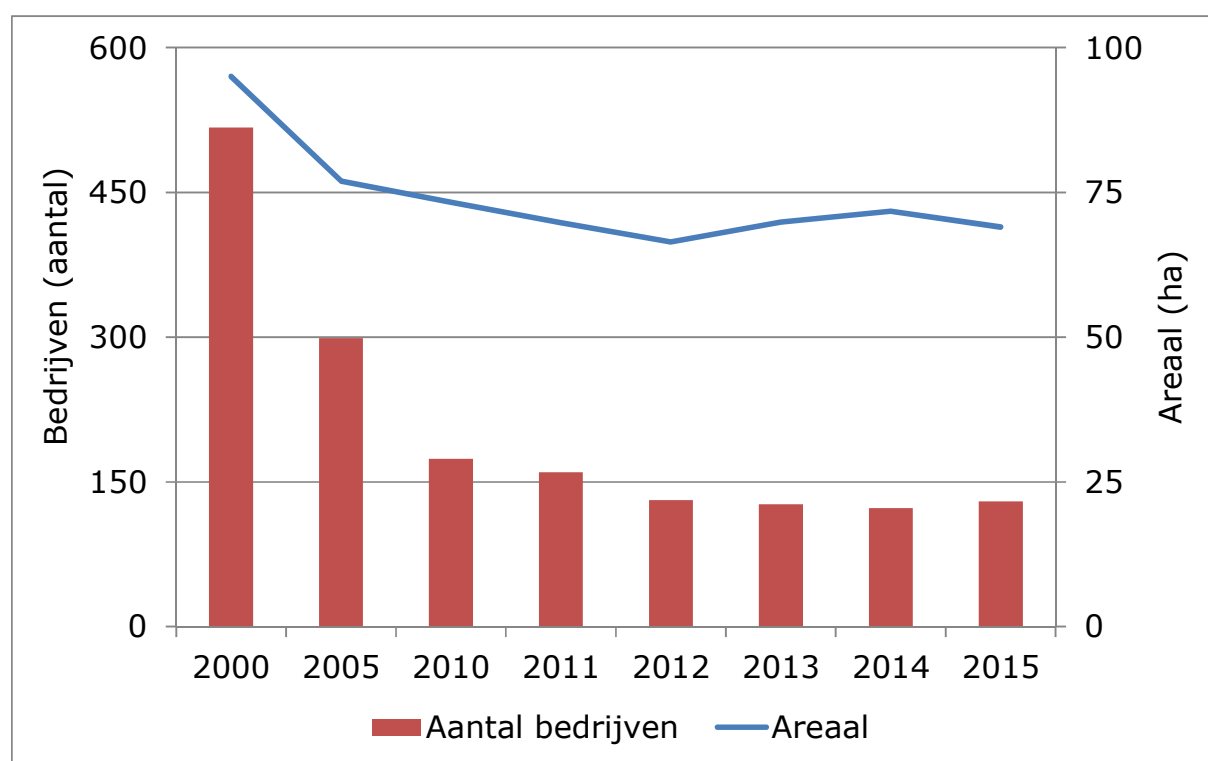
3.4 Champignons

Gezien de relatief beperkte omvang van de champignonsector is de statistische informatie over deze sector beperkt tot het aantal bedrijven, het areaal en de productiewaarde.

3.4.1 Structuur van de sector

Het aantal bedrijven met champignons is in het begin van deze eeuw fors gedaald van 500 bedrijven in het jaar 2000 tot 120 à 130 bedrijven in 2015 (figuur 3.34). Het areaal champignons is in die periode minder sterk afgenomen: in het jaar 2000 werd 90 ha geteeld en in 2015 bijna 70 ha. De helft van dit areaal wordt machinaal geoogst met als bestemming de conservenindustrie.

Figuur 3.34 Aantal bedrijven met champignonteelt en areaal champignonteelt, 2000 - 2015³⁷

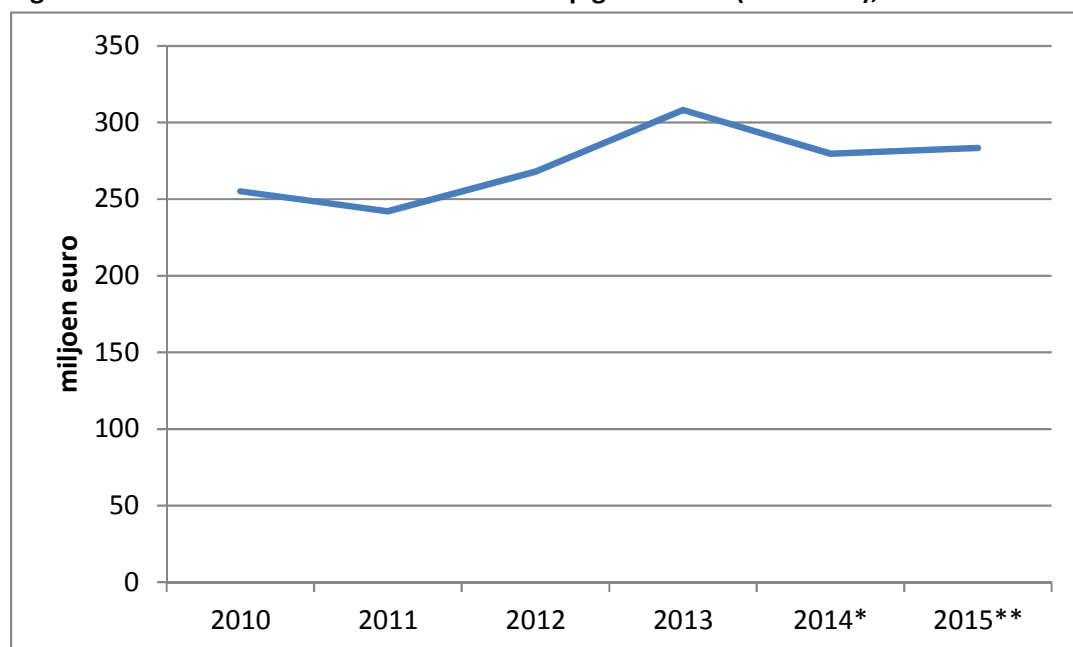

³⁷ Bron: CBS Landbouwtelling

3.4.2 Productiewaarde van de sector

De productiewaarde van de champignonsector lag de afgelopen jaren tussen de 250 en 300 miljoen euro (figuur 3.35).

Figuur 3.35 Productiewaarde van de champignonsector (mln. euro), 2010 - 2015³⁸

³⁸ Bron: CBS, bewerking LEI Wageningen UR

4. Prioritaire behoeften en strategische doelen

4.1 SWOT-analyse

Artikel 36, lid 2 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 en onderdeel 2.1. van bijlage VII van Verordening (EU) nr. 543/2011 vereisen dat de Nationale Strategie wordt onderbouwd met een SWOT-analyse.³⁹ Op basis van de evaluatie van de operationele programma's in de periode 2009-2014 (hoofdstuk 2) en de beschrijving van de huidige situatie en ontwikkelingen in de Nederlandse groente- en fruitsector (hoofdstuk 3) worden in dit hoofdstuk de sterke en zwakte punten, kansen en bedreigingen voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten in kaart gebracht.

Voor alle duidelijkheid: de sterke en zwakte punten kunnen door de (samenwerkingsverbanden van) Nederlandse groente- en fruitproducenten zelf worden beïnvloed, de kansen en bedreigingen worden echter door de externe omgeving zoals overige bedrijven in het tuinbouwcluster, markt- en ketenpartijen en maatschappij bepaald. De SWOT-analyse resulteert in een opsomming van mogelijke oplossingsrichtingen voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten, op grond waarvan de prioritaire behoeften en bijbehorende strategische doelen worden benoemd.

4.1.1 Sterke en zwakte punten

In tabel 4.1 zijn de belangrijkste sterke en zwakte punten van de Nederlandse groente- en fruitproducenten ten opzichte van hun concurrenten in het buitenland samengevat, zoals uit de voorgaande hoofdstukken en de raadpleging van vertegenwoordigers uit de sector naar voren zijn gekomen. Deze sterke en zwakte punten kunnen wel door henzelf worden beïnvloed en zijn niet of nauwelijks afhankelijk van de markt en maatschappelijke ontwikkelingen. Ze worden hierna verder toegelicht.

Tabel 4.1 Sterke en zwakte punten van de Nederlandse groente- en fruitproducenten

Sterkten	Zwakten
• Hoog kennisniveau en innovatievermogen • Duurzame productie op milieugebied • Betrouwbaarheid en service gerichtheid • Voedselveiligheid • Grote volumes uniforme producten van hoge kwaliteit	• Onvoldoende horizontale samenwerking en versnipperd productaanbod • Hoog verbruik van fossiele energie • Onvoldoende marktgericht en weinig bereidheid tot kennis delen • Afhankelijkheid van de retail • Kwetsbare financiële positie glastuinbouw

³⁹ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities en Threats) is een bedrijfskundig model dat intern de sterktes en zwaktes en in de omgeving de kansen en bedreigingen analyseert.

Sterke punten

Het *kennisniveau* en vakmanschap van de Nederlandse groente- en fruitproducenten zijn sterk ontwikkeld. Het *innovatievermogen* op met name technologisch gebied is groot en stelt hen in staat om optimaal gebruik te maken van het gunstige productieklimaat en een hoge productiviteit te realiseren. De meest voorkomende vernieuwingen in de glasgroenteteelt liggen op het gebied van klimaatbeheersing en belichting en sorteer- en verpakkinglijnen.⁴⁰ Het aantal innoverende bedrijven in de land- en tuinbouw is sinds 2008 gedaald als gevolg van het uitbreken van de kredietcrisis en de economische recessie. Inmiddels stijgt het aantal innoverende bedrijven weer en kruipt Nederland naar de gewenste 15% of meer. Op *milieugebied* is de groente- en fruitsector in staat om aan hoge eisen op het gebied van *duurzame productie* te voldoen.

De Nederlandse producenten(organisaties) zijn in staat om *grote volumes uniforme producten* van een *hoge kwaliteit* te bieden. Het beschikbare logistieke netwerk maakt hen tot een *betrouwbare en servicegerichte leverancier*, die bovendien de *voedselveiligheid* voor de consumenten via diverse kwaliteitssystemen als GlobalGAP en HACCP weet te waarborgen. Handhaving van de product-kwaliteit in de keten tot aan het winkelschap is echter nog wel een punt van aandacht.

Zwakke punten

De Nederlandse groente- en fruitsector is *sterk versnipperd* (*groot aantal aanbieders van beperkte omvang tegenover een klein aantal grote inkopers*) en er is *onvoldoende horizontale samenwerking* tussen producenten om het *productaanbod* te bundelen en *meer marktgericht* te opereren. Bovendien is er *weinig bereidheid om kennis te delen* tussen de afzetorganisaties van groente- en fruitproducenten onderling. Mede hierdoor blijft de *grote afhankelijkheid van de retail* in stand in plaats van gezamenlijk de concurrentiepositie in de keten en op de *internationale exportmarkt* te versterken.) Bunte et al constateren ook dat stabiele lange-termijnrelaties of wel partnerschappen tussen producentenorganisaties en supermarktketens nauwelijks bestaan en dat de markgerichtheid dient te worden vergroot.⁴¹

De Nederlandse groente- en fruitproductie zelf en met name de glasgroenteteelt worden gekenmerkt door een *hoog verbruik van fossiele brandstoffen* en een navenant *hoge carbon footprint*. Ten slotte is de *financiële positie* van de glasgroentebedrijven sinds 2007 *sterk verslechterd* en is de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen tot het totaal vermogen) fors gedaald van 55 naar 30%.⁴² De prijsvorming van de belangrijkste gewassen tomaat, paprika en komkommer is de laatste zes jaren erg wisselvallig, mede als gevolg van de economische recessie en het EHEC-jaar 2011. Hierdoor schommelen de rentabiliteit en het inkomen uit bedrijf behoorlijk met grote dieptepunten in 2009, 2011 en 2013.⁴³ De economische recessie en kredietcrisis zorgen bovendien voor forse waardevermindering van het onroerend goed in de glastuinbouw, waardoor de investeringsruimte zeer beperkt is. Door de specialisatie op één gewas wordt de financiële kwetsbaarheid nog vergroot.

⁴⁰ Galen, M.A. van, en R.W. van der Meer, 2013. Aantal innoverende bedrijven in de land en tuinbouw verder gedaald. Agri-monitor maart 2013, LEI Wageningen UR.

⁴¹ Bunte F., C. van der Lans, A. van der Knijff, R. van der Meer en E. Poot, 2011. Marktbeleid voor groenten en fruit; Aanbevelingen voor een Gemeenschappelijk Marktordening na 2013. LEI-rapport 2011-064, LEI Wageningen UR.

⁴² LEI Wageningen UR. Bedrijveninformatienet – Glasgroentebedrijven.

⁴³ LEI Wageningen UR. Agrimatie - Informatie over de agrosector (www.agrimatie.nl).

4.1.2 Kansen en bedreigingen

In tabel 4.2 zijn de belangrijkste kansen en bedreigingen voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten samengevat, zoals uit de voorgaande hoofdstukken en de raadpleging van vertegenwoordigers uit de sector naar voren zijn gekomen. Deze kansen en bedreigingen kunnen niet of nauwelijks door henzelf worden beïnvloed, maar worden door ontwikkelingen in de markt en maatschappij bepaald. Ze worden hierna verder toegelicht.

Tabel 4.2 Kansen en bedreigingen voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten

Kansen	Bedreigingen
• Groeiende vraag naar duurzame producten • Toenemende aandacht voor producten met toegevoegde waarde voor gezondheid en gemak. • Duurzame energie en energiebesparing • Internationale of samenwerking • Tuinbouwclusters met alle ketenpartijen en dienstverlenende organisaties • Goede infrastructuur en logistiek netwerk	• Schaarste fossiele energie en hoge energieprijzen • Overaanbod en sterke internationale concurrentie • Machtspositie internationale retail en groot aantal handelspartijen • Knellende wet- en regelgeving • Afname collectieve voorzieningen

Kansen

Op de belangrijkste afzetmarkten voor groenten en fruit binnen Europa is sprake van een *groeende vraag naar op duurzame wijze geproduceerde (duurzame) producten*. Het gaat daarbij om producten die op een duurzame, minder milieubelastende wijze zijn geteeld, zoals bijvoorbeeld biologisch geproduceerde groente en fruit. Ook neemt bij consumenten het *gezondheidsbewustzijn* toe en ontstaat meer interesse in producten met inhoudsstoffen, die een *toegevoegde waarde voor de gezondheid* hebben. Daarnaast hecht de consument steeds meer waarde aan *gemak*, niet alleen in de vorm van kant-en-klare producten, maar ook via bijvoorbeeld online shopping van voedingsproducten. Via *internationale samenwerking* kan de Europese consument jaarrond worden beleverd met een breed assortiment groente en fruit, waarbij door productievevestigingen in het buitenland zelfs aan de vraag naar de lokale producten kan worden voldaan. Via branding kunnen deze en andere onderscheidende producten onder eigen merknamen in de markt worden gezet. Ten aanzien van de productie, verwerking, bewaring en transport bieden nieuwe technieken voor de opwekking en het gebruik van *duurzame energie* als ook *energiebesparing* volop mogelijkheden. De aanwezigheid in Nederland van diverse *tuinbouwclusters met alle ketenpartijen* van veredeling tot groothandel en export, alsmede diverse dienstverlenende organisaties op het gebied van onder andere onderzoek, advies, logistiek en transport biedt de producenten vele mogelijkheden. De *goede infrastructuur en logistiek netwerk* maken Nederland tot een belangrijk knooppunt voor Europa.

4.2 Prioritaire behoeften en strategische doelen

Prioritaire behoeften

Op basis van de SWOT-analyse in voorgaande paragraaf kan een aantal prioritaire ontwikkelingsrichtingen ofwel prioritaire behoeften (zoals bedoeld in artikel 55, lid 3 van Verordening (EU) nr. 543/2011) voor de Nederlandse groente- en fruitsector en in het bijzonder de primaire productie worden benoemd.

Daartoe zijn in tabel 4.3 op de volgende bladzijde in een confrontatiematrix de belangrijkste kansen en bedreigingen voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten in verband gebracht met hun sterke en zwakke punten. Deze matrix biedt inzicht bij de beantwoording van de volgende vragen:

- Hoe kunnen sterke punten dienen om kansen aan te grijpen?
- Hoe kunnen sterke punten dienen om bedreigingen af te slaan?
- Hoe kunnen zwakke punten omgebogen worden om kansen te kunnen benutten?
- Hoe kunnen zwakke punten omgebogen worden om bedreigingen af te slaan?

Daar waar een sterk of zwak punt een raakvlak heeft met een kans of bedreiging, wordt in de confrontatiematrix een nummer vermeld. Dit nummer correspondeert met de hierna beschreven prioritaire ontwikkelingsrichtingen c.q. prioritaire behoeften.

1. Duurzame productie

De Nederlandse groente- en fruitsector heeft op het gebied van verduurzaming al veel bereikt. Het terugdringen van de milieubelasting op het grond- en oppervlaktewater door nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen en een efficiënter energie- en waterverbruik zijn daar voorbeelden van. Er mag echter geen rem komen op de verdere verduurzaming van de sector, want er zijn nog steeds opgaven te vervullen om ook in de toekomst de ambities op milieugebied te kunnen realiseren. Zo blijft in de teelten in de vollegrond de reductie van de emissie van mineralen en chemische gewasbeschermingsmiddelen onverminderd van belang. In de teelten onder glas dient vooral geïnvesteerd te worden in de verdere vermindering of vervanging van het gebruik van fossiele brandstoffen en het ontwikkelen van gesloten waterketens zonder emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen.

De uitdaging voor de sector is om de inspanningen voor duurzaamheid zo veel mogelijk beloond te krijgen door deze als extra kwaliteitskenmerk te presenteren in onderscheidende marktsegmenten. Zo kan een efficiënt energie- en waterverbruik strategisch worden gepositioneerd in de markt en keten door de inzet van CO₂- en water-footprints.

Voornoemde ontwikkelingen kunnen worden gestimuleerd door samenwerkingsprojecten op het gebied van onderzoek en ontwikkeling en netwerkactiviteiten. Het succesvolle innovatie- en actieprogramma Kas als Energiebron kan hierbij als voorbeeld dienen.

Tabel 4.3 Confrontatiematrix van de belangrijkste kansen, bedreigingen, sterke en zwakke punten voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten

		Kansen					Bedreigingen				
		Groeiende vraag naar duurzame producten toegevoegde waarde voor gezondheid en gemak	Duurzame energie en energiebesparing	Internationale samenwerking (local4local)	Goede infrastructuur en logistiek netwerk	Schaarste en dure fossiele energie	Sterke internationale concurrentie	Machtige retail en veel handelspartijen	Knellende wet- en regelgeving	Afname collectieve voorzieningen	
Sterke punten	Hoog kennisniveau en innovatievermogen	1, 5	5	1	3		1	3		1	2, 5
	Duurzame productie op milieugebied	1, 5	5	1			1			1	
	Betrouwbaarheid en service gerichtheid				3	3		3	4		
	Voedselveiligheid		5, 6		6			6	4		
	Grote volumes van uniforme producten				2, 3			2, 3	2, 4		
Zwakke punten	Onvoldoende horizontale samenwerking				2, 3			2, 3	2, 4		2
	Hoog verbruik van fossiele energie	1					1				
	Onvoldoende marktgericht	5	5		2, 3			4	4		
	Afhankelijkheid van de retail				3			3	2, 4		
	Kwetsbare financiële positie glastuinbouw	1			3			2	4		2

2. Samenwerking tussen producenten

Een verdergaande horizontale samenwerking tussen producenten en hun afzetorganisaties is om diverse redenen wenselijk en noodzakelijk om de bedreigingen en zwakke punten, waarmee de Nederlandse groente- en fruitsector zich geconfronteerd ziet, het hoofd te bieden en de kansen en sterke punten te gebruiken.

Allereerst is verdergaande samenwerking nodig om de logistieke organisatie van de afzet verder te versterken. Dat wil zeggen het verder stroomlijnen van de productstromen, die er op is gericht producten op een zo efficiënt mogelijke wijze bij de afnemers te krijgen. Verbeteringen op dit vlak maken het voor producentenorganisaties mogelijk om nog beter te kunnen voldoen aan de vraag van afnemers en dragen bij aan een beter behoud van kwaliteit van producten. Zodoende wordt de aantrekkelijkheid van producten van een producentenorganisatie voor de afnemers vergroot.

Daarnaast is meer samenwerking nodig om beter in te kunnen spelen op de vraag van de markt. Daarbij moet worden gedacht aan het verduidelijken van de vraag van de markt en het creëren en vergroten van de vraag van de markt.

Voorts is meer samenwerking nodig om te kunnen komen tot een verdergaande bundeling van het aanbod, waardoor producenten via hun producentenorganisaties een sterkere onderhandelingspositie kunnen verkrijgen ten opzichte van de handel en retail. Hierbij kan worden gedacht aan het bundelen van het aanbod per segment tot grotere volumes uniforme en hoogwaardige producten door de verdeling van het totale assortiment groente en fruit over een beperkt aantal (unies van) producentenorganisaties met onderscheidende marktsegmenten.

Tot slot is verdergaande samenwerking nodig om te kunnen blijven werken aan verdere professionalisering van de Nederlandse groente- en fruitsector. Daartoe is het werven en behouden van hoog gekwalificeerd personeel op het gebied van management, verkoop (inclusief productontwikkeling en marketing), logistiek, accountancy en personeelszaken een noodzakelijke voorwaarde.

Om al deze doelen te bereiken moet verdergaand worden samengewerkt op het gebied van onder andere vraag gestuurde productie, productinnovatie, marketing, kwaliteitsbeleid en kennisontwikkeling.

3. Internationalisering

In het licht van de internationaal opererende retailorganisaties en de toenemende concurrentie van producenten in het buitenland is een voortgaande internationalisering van de Nederlandse groente- en fruitsector van groot belang om haar positie van wereldspeler in de toekomst te kunnen blijven behouden. Dit betekent enerzijds consolidatie en versterking van de afzet op de belangrijke Europese markt en anderzijds het verder gaan op de ingezette weg tot verbreding naar markten buiten Europa. Dat gaat overigens beduidend verder dan alleen exporteren van Nederlands product. Het omvat ook het opzetten van productielocaties in het buitenland om in de vraag naar lokale producten te kunnen voorzien (local for local). Daardoor wordt eveneens de kwetsbaarheid voor importbeperkingen van fytosanitaire en geopolitieke aard verminderd.

Het bestaande logistieke netwerk in Nederland in combinatie met cross-dock-centra en tradeparks in heel Europa bieden mogelijkheden voor een aanvoer van lokale producten in het seizoen en import van buitenlandse producten buiten het seizoen om zodoende de marktvraag in diverse Europese landen nog beter in te kleuren. Het gaat hierbij veelal om het bereiken van nog meer efficiëntie, bundeling van productstromen en variatie in routes. Consortia van Nederlandse producenten(organisaties), logistieke dienstverleners, toeleveranciers en veredelaars zijn door hun kennis en ervaring goed in staat om dergelijke projecten gezamenlijk op te pakken.

4. Ketenverkorting

De afzetstructuur in de groente- en fruitsector kan verder worden verbeterd door middel van een verticale samenwerking in de keten tussen producenten(organisaties) en handelsbedrijven. Hierbij kan worden gedacht aan strategische allianties, deelnemingen van producentenorganisaties in handelsbedrijven of in het uiterste geval zelfs overnames van de handelsactiviteiten van handelsbedrijven door de producentenorganisaties. Door een dergelijke ketensamenwerking of ketenverkorting kan de communicatie met de retail worden verbeterd, de transparantie van de

markt worden vergroot en er kan beter op de wensen van de consument worden ingespeeld met de juiste producten. Hierdoor wordt de positie van de groente- en fruitproducent in de keten en markt als betrouwbare en service gerichte partner versterkt, kan de productkwaliteit en voedselveiligheid beter worden gegarandeerd en kunnen ketenkosten worden geminimaliseerd. Dit zorgt er tevens voor dat zoveel mogelijk marge terecht komt bij de primaire producent.

Een belangrijk aandachtspunt bij deze ontwikkeling vormt echter het vereiste in de Europese GMO-regelgeving voor de erkenning van producentenorganisaties, namelijk dat de producentenorganisatie de regie moet voeren op de afzet van de producten van haar leden. Dit vereiste kan op gespannen voet staan met de verschillende mogelijkheden op het gebied van verticale ketenintegratie. Dit heeft tot gevolg dat mogelijk niet alle verbeteringen op het gebied van verticale ketenintegratie kunnen worden nagestreefd door de erkende producentenorganisaties.

5. Productinnovatie en marketing

Voor de Nederlandse groente- en fruitproducenten is uitsluitend concurreren op kostprijs in de toekomst geen haalbare marktstrategie. Daarvoor ligt het kostenniveau van arbeid en materiele activa in Nederland in vergelijking met het buitenland eenvoudigweg te hoog. Tegelijkertijd neemt door de mondiale groei van de welvaart de vraag naar producten van hoge kwaliteit toe, maar ook de aandacht voor gezonde voeding en een gezonde groene leefomgeving. Dit biedt kansen voor nieuwe en onderscheidende producten met toegevoegde waarde op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en gemak. Hierbij dient ook te worden gedacht aan verwerkte voedingsproducten op basis van groenten en fruit en zelfs biobased producten kunnen tot de mogelijkheden behoren. Nederlandse telers zullen zich dus meer moeten richten op het creëren van toegevoegde waarde, om te kunnen blijven concurreren op de (wereld)markt. Daarbij moet enerzijds worden gedacht aan het ontwikkelen van producten met nieuwe eigenschappen waar in de markt vraag naar is, en anderzijds aan het ontwikkelen van nieuwe, milieuvriendelijke productieprocessen. Daarnaast is het natuurlijk ook mogelijk om met de bestaande producten met hun specifieke eigenschappen in te spelen op de nieuwe vragen vanuit de markt.

Bovendien zullen de Nederlandse producenten en hun afzetorganisaties zich moeten onderscheiden door een op iedere afnemer afzonderlijk afgestemde combinatie van producteigenschappen, prijs, kwaliteit en service. Daarbij moet niet alleen aan de retail worden gedacht, maar ook aan de out of home consumptie en web-verkoop.

Bij de producenten blijft handhaving van het huidige hoge kwaliteitsniveau met aandacht voor aspecten als duurzaamheid en voedselveiligheid van belang. Verderop in de keten kan de productkwaliteit nog verder worden verbeterd, waardoor uitval en non-verkoop worden voorkomen en voedselverspilling wordt tegengegaan. Door middel van marketing activiteiten kan de introductie van nieuwe producten nog beter worden ondersteund.

Het bedrijfsleven dient in de eerste plaats zelf invulling te geven aan samenwerkende waardeketens (i.e. samenwerking van ketenpartijen die gezamenlijk nieuwe product(en) ontwikkelen om daarmee toegevoegde waarde te creëren), bij voorkeur samen met retail- en/of maatschappelijke organisaties. Daarnaast kunnen productvernieuwing en marktontwikkeling worden ondersteund door onderzoek en onderwijs en het faciliteren van keteninnovatieprocessen.

6. Risicobeheer

Voor de Nederlandse groente- en fruitsector heeft een goede bedrijfshygiëne en voedselveiligheid topprioriteit, zoals de ervaringen met de EHEC-crisis in 2011 hebben geleerd. Preventieve maatregelen om infecties en verspreiding te voorkomen zijn standaard onderdeel van de bedrijfsvoering geworden. Dergelijke kwaliteitszorgsystemen zijn via certificatie van bedrijven door onafhankelijke instanties en tracking & tracingsystemen in de voedselketen goed geborgd. Desondanks blijft de kans op incidenten met onveilige groente- en fruitproducten aanwezig. De sector dient daarom zelf financiële reserves op te bouwen, welke kunnen worden aangewend in tijden van crises om forse opbrengstdervingen door stagnerende afzet en lage prijzen te voorkomen. Ook kunnen deze risico's worden afgedekt door oogst- en inkomensverzekeringen. Indien gewenst kunnen ook importbeperkende maatregelen van incidentele en geopolitieke aard, zoals in het geval van de recente Rusland-boycot, worden opgevangen via interventie maatregelen onder de GMO.

Strategische doelen

Wanneer de Nederlandse groente- en fruitsector kans ziet om op een goede manier invulling te geven aan de zes hiervoor geschetste prioritaire behoeften, dan kan de sector niet alleen zijn eigen concurrentiepositie versterken, maar ook belangrijke nieuwe werkgelegenheid en afzetmarkten creëren. Eenzelfde breed gedragen analyse heeft ten grondslag gelegen aan de totstandkoming van de beleidsbrief tuinbouw.

In de beleidsbrief tuinbouw d.d. 21 oktober 2013 geeft de staatssecretaris van Economische Zaken aan dat voor een verbetering van de concurrentiepositie en een verdere verduurzaming van de Nederlandse groenten- en fruitsector in de nieuwe Nationale Strategie voor de GMO groenten en fruit voor de periode 2017-2020 drie nieuwe strategische doelen van belang zijn: versterking van de afzetstructuur, marktgericht produceren en verdergaande verduurzaming. Deze strategische doelen worden hieronder nader uitgewerkt aan de hand van de hiervoor genoemde prioritaire behoeften.

1. Versterking van de afzetstructuur.

Het doel van versterking van de afzetstructuur is het realiseren van een krachtiger positie van primaire producenten in zowel de keten als in de markt en het realiseren van een sterkere regie van producentenorganisaties op de afzet. Dit strategische doel sluit vooral aan op de volgende prioritaire behoeften: samenwerking tussen producenten, internationalisering, ketenverkorting en risicobeheer.

Deze doelstelling kan worden gerealiseerd door een verdergaande samenwerking van primaire producenten in de bundeling van het aanbod bij producentenorganisaties en een efficiëntere logistieke organisatie van de afzet. Het gaat hierbij om verdergaande samenwerking van primaire producenten via hun producentenorganisaties in een internationale keten en markt. Daarbij moet worden opgemerkt dat in het kader van de GMO ketenverkorting slechts mogelijk is, indien en voor zover daarbij de regie op de afzet door de producentenorganisatie of in voorkomend geval de unie van producentenorganisaties niet in het geding komt.

Samenwerking tussen producenten is niet alleen relevant voor het verkrijgen van een sterkere positie in de onderhandelingen met de groothandel en de retail, maar ook om collectief kennis op te bouwen en te delen, gezamenlijk te investeren in een duurzaam productieproces en product- en marktontwikkeling en een beter risicobeheer. Daarbij moet zeker ook worden gedacht aan de inzet van hoog gekwalificeerd personeel op het gebied van management, verkoop (incl. productontwikkeling en marketing) en logistiek.

Internationale samenwerking met producentenorganisaties in het buitenland en/of het opzetten van productielocaties in het buitenland bieden extra mogelijkheden om zowel Nederlandse als buitenlandse supermarktketens jaarrond van de gewenste producten te voorzien.

2. Marktgericht produceren.

Het doel van marktgericht produceren is het creëren van een grotere toegevoegde waarde per eenheid product door beter aan te sluiten bij klantvragen en consumentenwensen. Dit strategische doel sluit vooral aan op de prioritaire behoefte productinnovatie en marketing. Een meer gedifferentieerde benadering van de markt voor groenten en fruit met onderscheid naar afzetkanaal en type consument kan de sector in de positie brengen om beter in te spelen op de vraag van consumenten naar gezonde voeding, duurzame en regionale productie en gemak. Het gaat hierbij om de inzet op nieuwe verdienmodellen die beter aansluiten bij klantvragen en consumentenwensen en waarin de creatie van toegevoegde waarden centraal staat. Productdifferentiatie, kwaliteitsverbetering en voedselveiligheid tot en met het winkelschap zijn eveneens belangrijke onderdelen van marktgericht produceren.

3. Verdergaande verduurzaming.

Het doel van verdergaande verduurzaming is een toename van het gebruik van duurzame energiebronnen, het realiseren van een hogere energie-efficiency, het breed toepassen van geïntegreerde gewasbescherming en het verminderen van de emissies van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater. Dit strategische doel sluit aan op de prioritaire behoefte duurzame productie.

De Nederlandse tuinbouw heeft op het gebied van verduurzaming al veel bereikt. Op energiegebied zijn al grote stappen gezet, alsook in het terugdringen van de milieubelasting door nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater. Toch zijn verdere inspanningen ook in de toekomst nodig. De consument, de retail en maatschappelijke organisaties in binnen- en buitenland stellen immers steeds hogere eisen aan duurzaamheid. Ook internationale milieu- en klimaatdoelstellingen vragen om verdergaande inspanningen. Voor de komende jaren liggen er flinke opgaven om mondiaal koploper te blijven, waarvoor kleinere en grotere (systeem)innovaties noodzakelijk zijn.

Daarenboven is het een uitdaging voor de sector om de inspanningen op het gebied van duurzaamheid zo veel mogelijk beloond te krijgen door deze als extra kwaliteitskenmerk te presenteren in onderscheidende marktsegmenten.

4.3 Samenhang strategische doelen en GMO-doelstellingen

Artikel 33, lid 1 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 schrijft voor, dat de operationele programma's in de sector groenten en fruit twee of meer van de in artikel 152, lid 1, onder punt c) genoemde doelen moeten omvatten, dan wel twee van de volgende doelen:

- a) Productieplanning (inclusief raming en monitoring van de productie en de consumptie);
- b) Verbetering van de kwaliteit van de verse of verwerkte producten;
- c) Verhoging van de handelswaarde van de producten;
- d) Bevordering van de afzet van de verse of verwerkte producten;
- e) Milieumaatregelen (met name op watergebied) en milieuvriendelijke productiemethoden (waaronder biologische landbouw);
- f) Crisispreventie en –beheersing.

De in artikel 152, lid 1 onder punt c) van Verordening (EU) nr. 1308/2013 genoemde doelen voor producentenorganisaties zijn:

- i) Verzekeren dat de productie wordt gepland en op de vraag wordt afgestemd, met name wat omvang en kwaliteit betreft;
- ii) Het aanbod en de afzet van de producten van haar leden te concentreren, ook via direct marketing;
- iii) de productiekosten en het rendement op investeringen om de normen met betrekking tot milieu en dierenwelzijn te halen, optimaliseren en de producentenprijzen stabiliseren;
- iv) onderzoek verrichten en initiatieven ontwikkelen op het gebied van duurzame productie-methoden, innovatieve praktijken, economische concurrentiekracht en marktontwikkelingen;
- v) het gebruik van milieuvriendelijke teeltmethoden, productietechnieken en goede praktijken en technieken op het gebied van dierenwelzijn bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken;
- vi) het gebruik van productienormen bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken, de productkwaliteit verbeteren en producten ontwikkelen met een beschermde oorsprongsbenaming, een beschermde geografische aanduiding of een nationaal kwaliteitskeurmerk;
- vii) bijproducten, en met name afval, beheren ter bescherming van de water-, bodem- en landschapskwaliteit, en de biodiversiteit in stand houden of verbeteren;
- viii) bijdragen tot duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en tot matiging van de klimaatverandering;
- ix) initiatieven ontwikkelen op het gebied van afzetbevordering.

Artikel 36, tweede lid, onderdeel c, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 schrijft voor dat de lidstaat in haar Nationale Strategie vaststelt welke van de hiervoor vermelde doelen uit Verordening (EU) nr. 1308/2013 producentenorganisaties in de lidstaat met hun operationele programma's kunnen nastreven. De drie strategische doelen uit de vorige paragraaf 4.2 sluiten als volgt aan op deze doelen uit de Europese verordening:

1. Versterking van de afzetstructuur.

- a) Productieplanning (inclusief raming en monitoring van de productie en de consumptie);
 - i) Verzekeren dat de productie wordt gepland en op de vraag wordt afgestemd, met name wat omvang en kwaliteit betreft;
- d) Bevordering van de afzet van de verse of verwerkte producten;
 - ii) Het aanbod en de afzet van de producten van haar leden te concentreren, ook via direct marketing;
- f) Crisispreventie en crisisbeheersing.

2. Marktgericht produceren.

- a) Productieplanning (inclusief raming en monitoring van de productie en de consumptie);
 - i) Verzekeren dat de productie wordt gepland en op de vraag wordt afgestemd, met name wat omvang en kwaliteit betreft;
- b) Verbetering van de kwaliteit van de verse of verwerkte producten;
 - vi) het gebruik van productienormen bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken, de productkwaliteit verbeteren en producten ontwikkelen met een beschermde oorsprongsbenaming, een beschermde geografische aanduiding of een nationaal kwaliteitskeurmerk
- c) Verhoging van de handelswaarde van de producten;
- d) Bevordering van de afzet van de verse of verwerkte producten;
 - iv) onderzoek verrichten en initiatieven ontwikkelen op het gebied van marktontwikkelingen;
 - ix) initiatieven ontwikkelen op het gebied van afzetbevordering.

3. Verdergaande verduurzaming.

- e) Milieumaatregelen (met name op watergebied) en milieuvriendelijke productiemethoden (waaronder biologische landbouw);
 - iii) de productiekosten en het rendement op investeringen om de normen met betrekking tot milieu te halen, optimaliseren;
 - iv) onderzoek verrichten en initiatieven ontwikkelen op het gebied van duurzame productiemethoden;
 - v) het gebruik van milieuvriendelijke teeltmethoden, productietechnieken en goede praktijken bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken;
 - vi) het gebruik van productienormen bevorderen en daarvoor technische bijstand verstrekken, en producten ontwikkelen met een nationaal kwaliteitskeurmerk;
 - vii) bijproducten, en met name afval, beheren ter bescherming van de water-, bodem- en landschapskwaliteit, en de biodiversiteit in stand houden of verbeteren;
 - viii) bijdragen tot duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en tot matiging van de klimaatverandering;

In figuur 4.1 wordt de samenhang tussen al deze doelen nog eens gevisualiseerd en verbonden met de maatregelen en acties uit de volgende paragraaf.

4.4 Beschikbare maatregelen en acties

In Verordening (EU) nr. 543/2011 worden in artikel 19, lid 1, onder punt g) de volgende maatregelen onderscheiden:

- 1) Op productieplanning gerichte acties, inclusief de verwerving van vaste activa;
- 2) Op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gericht acties, inclusief de verwerving van vaste activa;
- 3) Op afzetverbetering gerichte acties, inclusief de verwerving van vaste activa, alsook afzetbevorderings- en communicatieactiviteiten, andere dan die onder 6) vallen;
- 4) Onderzoek en experimentele productie, inclusief de verwerving van vaste activa;
- 5) Opleidingsacties, andere dan die onder 6) vallen, en acties ter bevordering van de toegang tot adviesdiensten;
- 6) Eén van de in artikel 33, lid 3, eerste alinea, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 bedoelde acties voor crisispreventie en crisisbeheer:
 - a) investeringen om het beheer van de in de handel gebrachte hoeveelheden efficiënter te maken;
 - b) opleidingsmaatregelen en uitwisselingen van beste praktijken;
 - c) afzetbevordering en communicatie, preventief of gedurende een crisisperiode;
 - d) steun voor de administratieve kosten van het opzetten van onderlinge fondsen;
 - e) herbepanting van boomgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat;
 - f) het uit de markt nemen van producten;
 - g) het groen oogsten of het niet oogsten van groenten en fruit;
 - h) oogstverzekeringen.
- 7) Milieuacties als bedoeld in artikel 33, lid 1 van Verordening (EU) nr. 1308/2013, inclusief de verwerving van vaste activa;
- 8) Andere acties, inclusief de verwerving van vaste activa, met uitzondering van de onder 1) tot en met 4) en 7) vallende acties, die voldoen aan één of meer doelen als opgenomen in artikel 33, lid 1 van Verordening (EU) nr. 1308/2013.

Een maatregel is feitelijk dus een cluster van acties, waarbij een actie wordt gedefinieerd als: “een specifieke activiteit of een specifiek instrument ter verwezenlijking van een bepaald operationeel doel als bijdrage tot één of meer van de in artikel 33, lid 1 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 vermelde doelen” (artikel 19, lid 1, onder punt g van Verordening (EU) nr. 543/2011).

Gezien de in paragraaf 4.2 drie gekozen strategische doelen en de in paragraaf 4.3 geschetste samenhang met de GMO-doelstellingen zijn alle hierboven geschetste maatregelen voor de Nederlandse producentenorganisaties beschikbaar:

1. Versterking van de afzetstructuur.

Hierbij passen de maatregelen 1) op productieplanning gerichte acties, 3) op afzetverbetering gerichte acties, 6) acties voor crisispreventie en crisisbeheer, en 8) andere acties. Voorts zijn hier ook de maatregelen 4) onderzoek en experimentele productie, en 5) opleidingsacties en toegang tot adviesdiensten opgenomen.

Om de versterking van de afzetstructuur te kunnen realiseren worden de volgende drie clusters van activiteiten onderscheiden, die verder zijn uitgewerkt in een activiteitenlijst die als bijlage 1 is opgenomen:

- Organisatiestructuur: verdergaande samenwerking, professionalisering en aanbodbundeling van telers en producentenorganisaties met sterkere regie op de afzet, ook internationaal;
- Logistieke structuur: transport en logistiek beter en efficiënter organiseren richting (internationale) afzetmarkten;
- Afzetfaciliteiten, zoals opslag en koeling, mogelijk in nabijheid van afzetmarkten (hubs).

Bij voorkeur dienen hierbij ook gezamenlijke inspanningen van producentenorganisaties ter versterking van de afzetstructuur opgenomen te worden, zoals een digitaal beursplein en market intelligence systemen.

Alle activiteiten, ook de overkoepelende, zijn gericht op een sterkere organisatie en betere logistiek en afzetfaciliteiten.

Streefdoelen

Om het resultaat van voornoemde activiteiten toetsbaar te maken zijn nationale gekwantificeerde streefdoelen aangegeven, die een leidraad vormen voor de producentenorganisaties om zelf specifieke meetbare streefdoelen te stellen. Voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2020 zijn de volgende gekwantificeerde streefdoelen als bedoeld in artikel 55, derde lid, van Verordening (EU) nr. 543/2011 geformuleerd:

- Verdergaande samenwerking tussen producentenorganisaties

Toelichting:

Met het oog op de onderhandelingspositie ten opzichte van retail en groothandel, een substantieel marktaandeel, voldoende omvang om kennis op te bouwen, gezamenlijk bij te dragen aan een duurzaam productieproces en aan product- en marktontwikkeling te kunnen doen, is het ideaal om door middel van fusies te komen tot een kleiner aantal grote producentenorganisaties. Ook verdergaande samenwerking tussen producentenorganisaties, voor zover niet in strijd met de mededingingsregels (dus niet gezamenlijk optrekken in de markt, wel mogelijkheden zoals digitaal beursplein, software ter vergroting efficiency logistiek), kan de positie van producentenorganisaties in de keten versterken.

- Een toename van de organisatiegraad per subsector met 15% van het aangesloten areaal op 31 december 2020 ten opzichte van 1 januari 2014.

Toelichting:

In het kader van dit streefdoel worden de volgende subsectoren onderscheiden: glasgroenten, vollegrondsgroenten, fruit en paddenstoelen.

2. Marktgericht produceren.

Hierbij passen de maatregelen 2) op verbetering of handhaving van de productkwaliteit gerichte acties, en 3) op afzetverbetering gerichte acties.

Om marktgericht produceren te kunnen realiseren worden de volgende drie clusters van activiteiten onderscheiden, die verder zijn uitgewerkt in een activiteitenlijst die als bijlage 2 is opgenomen:

- Markt- en consumentenonderzoek: om inzicht te verwerven in (potentiële) behoeften van consumenten;
- Product- en conceptontwikkeling: nieuwe producten ontwikkelen of vernieuwing van bestaande producten, dan wel nieuwe concepten rondom producten ontwikkelen die het product aantrekkelijker maken voor consument, zoals een bewerking of verpakking. Labelling (inclusief kwaliteitsregelingen) en tracking en tracing kunnen behulpzaam zijn om een nieuw product of concept te borgen;
- Vermarkten van producten: diverse manieren om de doelgroep tot aanschaf van een nieuwe product of concept te brengen, zoals category management.

Hierbij kunnen ook gezamenlijke inspanningen van producentenorganisaties ter versterking van het marktgericht produceren opgenomen worden, zoals markt- of consumentenonderzoeken en gezamenlijke promotie of marketing acties.

Alle activiteiten, ook de overkoepelende, zijn gericht op nieuwe markten of nieuwe doelgroepen, nieuwe of vernieuwde producten of concepten. Het gaat hier om meerwaarde, niet om verbetering van de efficiëntie.

Streefdoelen

Om het resultaat van voornoemde activiteiten toetsbaar te maken zijn nationale gekwantificeerde streefdoelen aangegeven, die een leidraad vormen voor de producentenorganisaties om zelf specifieke meetbare streefdoelen te stellen. Voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2020 zijn de volgende gekwantificeerde streefdoelen als bedoeld in artikel 55, derde lid, van Verordening (EU) nr. 543/2011 geformuleerd:

- Van de totale omzet van Nederlandse producentenorganisaties is op 31 december 2020 15% afkomstig uit de afzet van nieuwe producten of nieuwe concepten op bestaande markten en/of het aanboren van nieuwe afzetkanalen en markten.

Toelichting:

Voornoemd percentage is opgebouwd uit 2,5% vernieuwers en 13,5% early adaptors, overeenkomstig de ontwikkelings- en introductiefase van nieuwe producten.

- Jaarlijkse toename van 2,5% van de omzet per areaal.

Toelichting:

Uitgaande van een gelijkblijvende consumptie van groente en fruit per hoofd van de bevolking, 0,5% productiviteitsverhoging (meer kg-opbrengst per areaal) en een prijsontwikkeling zonder inflatiecorrectie voor bestaande producten en markten, zou 2% omzetstijging per areaal uit het creëren van meerwaarde uit (ver)nieuw(d)e producten of concepten en op nieuwe markten moeten komen.

- Een toename van het aantal producten dat wordt afgezet in een hogere kwaliteitsklasse (gerelateerd aan handelsnorm of bepaalde certificering) of met een onderscheidend kwaliteitslabel.

- Jaarlijkse groei van 5% van de omzet in biologisch gecertificeerde productie in groente en fruit.

Toelichting:

Er zijn duidelijke marktkansen voor de Nederlandse biologische productie, aangezien de vraag naar biologische groente en fruit in binnen en buitenland nog altijd behoorlijk stijgt. Deze groei kan behalve door het creëren van meerwaarde vooral ook worden gerealiseerd door een verdere uitbreiding van het areaal.

3. Verdergaande verduurzaming

Bij verdergaande verduurzaming past bij uitstek de maatregel 7 milieuacties.

Het strategisch doel verdergaande verduurzaming en de bijbehorende clusters van activiteiten en streefdoelen maken deel uit van het nieuwe milieukader dat in de loop van 2016-2017 met de verdere uitwerking van een concrete activiteitenlijst zal worden voltooid. Het nieuwe milieukader zal dan in overeenstemming met artikel 36, lid 1, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 aan de Europese Commissie ter beoordeling moeten worden voorgelegd. Als gevolg van de herziening van Verordening (EU) nr. 543/2011, die ook gevolgen heeft voor de voorschriften ten aanzien van het milieukader, is het niet mogelijk gebleken om het nieuwe milieukader gelijktijdig met de overige onderdelen van de Nationale Strategie vast te stellen en van toepassing te laten zijn vanaf 1 januari 2017. Het nieuwe milieukader zal pas na het van kracht worden van de nieuwe gedelegeerde verordening en uitvoeringsverordening ter vervanging van Verordening (EU) nr. 543/2011 in de loop van 2017 bij de Europese Commissie kunnen worden ingediend. Tot 1 januari 2018 is daarom het in bijlage 3 bij deze strategie opgenomen milieukader uit de Nationale Strategie zoals deze gold voor 1 januari 2017 en de bijbehorende activiteitenlijst nog van toepassing.

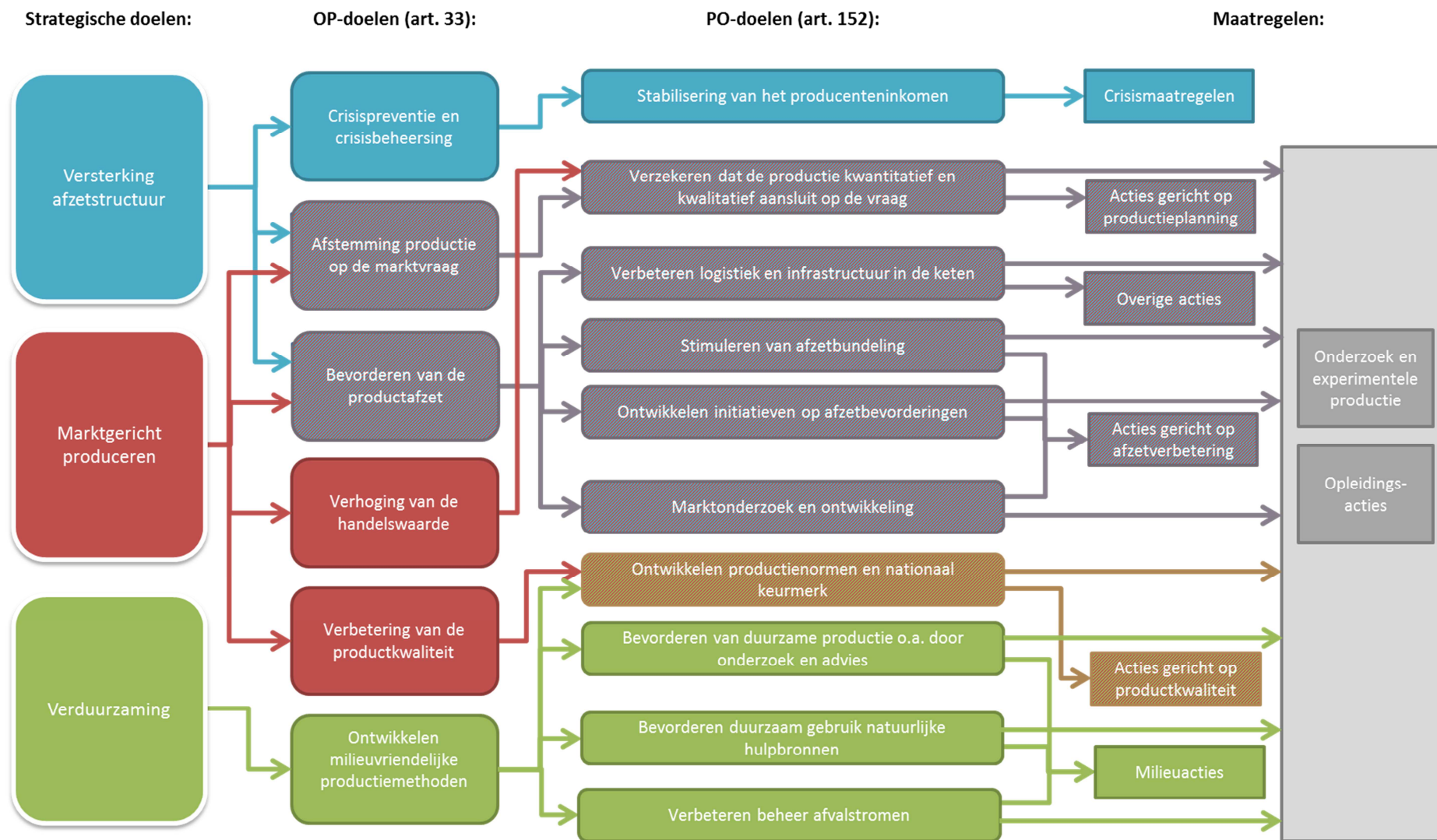
Streefdoelen

Voor het strategisch doel verduurzaming gelden voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 1 januari 2018 nog de volgende streefdoelen als bedoeld in artikel 55, derde lid, van Verordening (EU) nr. 543/2011:

- Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen.
- Het hergebruik van afvalstoffen.
- Het voorkomen van emissie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten naar lucht, water en bodem.
- Het bevorderen van geïntegreerde productie.
- Het bevorderen van omschakeling naar een biologische productiewijze.

In figuur 4.1 op de volgende bladzijde wordt de samenhang tussen de drie strategische doelen op nationaal niveau enerzijds en de GMO-doelstellingen op EU-niveau anderzijds gevisualiseerd en verbonden met de maatregelen uit deze paragraaf.

Fig uur 4.1 Samenhang tussen de drie strategische doelen, GMO-doelstellingen en diverse maatregelen.

5. Eisen aan operationele programma's

In het voorgaande hoofdstuk is aangegeven welke doelen de producentenorganisaties met hun operationele programma's kunnen nastreven. In dit hoofdstuk worden de opzet en eisen ten aanzien van de operationele programma's nader uiteengezet. Met ingang van 1 januari 2017 moet de structuur van de operationele programma's voldoen aan een geheel nieuwe opzet. De nieuwe eisen die aan de operationele programma's worden gesteld komen deels voort uit de wens om de mogelijkheden van steun in het kader van de GMO groenten en fruit beter en effectiever in te zetten om bij te dragen aan de verbetering van de concurrentiekracht van de Nederlandse tuinbouwsector en het innovatievermogen van de sector te stimuleren, zoals aangekondigd in de beleidsbrief tuinbouw.⁴⁵ Maar de verplichtingen zijn ook ingegeven door de wens om de EU conformiteit van de operationele programma's verder te verbeteren, mede naar aanleiding van de bevindingen omtrent de coherentie van operationele programma's van de audits die de afgelopen jaren door de Europese Commissie zijn uitgevoerd ten aanzien van de uitvoering van de GMO groenten en fruit in Nederland.

5.1 Inhoud en coherentie

Op grond van artikel 59 van Verordening (EU) nr. 543/2011 bevat een operationeel programma de volgende gegevens:

- een beschrijving van de uitgangssituatie;
- de doelen van het programma;
- een toelichting over de wijze waarop het programma bijdraagt aan de realisatie van de Nationale Strategie;
- de bevestiging dat het programma consistent is met de Nationale Strategie;
- meetbare streefdoelen om toezicht op de voortgang van de uitvoering van het programma mogelijk te maken;
- voor elk jaar van uitvoering van het programma een gedetailleerde beschrijving van:
 - i. de voor het verwezenlijken van de doelen te nemen maatregelen, en
 - ii. van de daarvoor aan te wenden middelen;in de gedetailleerde beschrijving wordt tevens aangegeven:
 - iii. in welke mate de verschillende voorgestelde maatregelen een aanvulling vormen op en consistent zijn met andere maatregelen, inclusief de maatregelen die worden gefinancierd uit of in aanmerking komen voor financiering uit andere EU-fondsen (met name de plattelandsontwikkeling), en
 - iv. of de voorgestelde maatregelen geen risico van overlappende financiering uit EU-fondsen inhouden;
- de looptijd van het programma;
- de financiële aspecten van het operationele programma, te weten:
 - i. de wijze van berekening en het niveau van de financiële bijdragen van de leden aan het actiefonds;
 - ii. de wijze van financiering van het actiefonds;

⁴⁵ Tweede Kamer 2013-2014, 32 627, nr. 14.

- iii. de nodige gegevens om een differentiatie van de geheven bijdrage te rechtvaardigen;
- iv. voor elk jaar van uitvoering van het programma:
 - de begroting, en
 - het tijdschema voor de uitvoering van de acties.

Artikel 104, tweede lid, onderdeel d, van Verordening (EU) nr. 543/2011 stelt verder de eis dat een operationeel programma aan de volgende voorwaarden moet voldoen:

- de coherentie en de technische kwaliteit van het programma moet voldoende zijn;
- de ramingen, het steunprogramma en de planning van de uitvoering ervan moeten deugdelijk zijn.

Met deze Europese eisen als uitgangspunt, en met name ter bevordering van de coherentie, is gekozen voor de hiernavolgende opzet van en eisen aan de operationele programma's.

5.1.1 Visie van de producentenorganisatie

Allereerst dient een producentenorganisatie haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen. Deze visie vormt, tezamen met de beschrijving van de uitgangssituatie, het uitgangspunt voor ieder operationeel programma. De visie van de producentenorganisatie bevat een beschrijving van het toekomstbeeld dat de producentenorganisatie heeft voor de producentenorganisatie en aan het eind van de looptijd van het operationele programma wil hebben gerealiseerd. In deze visie beschrijft de producentenorganisatie voor de gehele organisatie op een SMART⁴⁶ geformuleerde wijze de uitgangssituatie en de doelen voor de organisatie als geheel met een duidelijk SMART geformuleerd resultaat over de situatie aan het einde van de looptijd van het operationeel programma. Ook beschrijft de producentenorganisatie in haar visie de wijze waarop dit toekomstbeeld past binnen de strategische doelen.

5.1.2 Beschrijving van de uitgangssituatie en SWOT-analyse

De beschrijving van de uitgangssituatie dient een SWOT-analyse te bevatten. Deze SWOT-analyse bevat in ieder geval een beschrijving en onderbouwing van de sterke en zwakke punten van de producentenorganisatie. De SWOT-analyse bevat tevens een beschrijving en onderbouwing van de kansen en bedreigingen voor de producentenorganisatie bij het realiseren van de visie en de strategische doelen van de producentenorganisatie.

Om de uitgangssituatie voldoende meetbaar in beeld te brengen wordt daarbij gebruik gemaakt van de in bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011 omschreven relevante gemeenschappelijke uitgangssituatie-indicatoren en van eventuele andere relevante, aanvullende indicatoren. Zie voor deze indicatoren ook paragraaf 6.4.

⁴⁶ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities en Threats) is een bedrijfskundig model dat intern de sterktes en zwaktes en in de omgeving de kansen en bedreigingen analyseert.

5.1.3 Beschrijving van de doelen

Van de drie strategische doelen is opname in het operationeel programma van de doelen verduurzaming en marktgericht produceren verplicht. Daarnaast kunnen producentenorganisaties er voor kiezen om, in aanvulling hierop, tevens het strategisch doel versterking afzetstructuur op te nemen. Opname van het strategische doel verdergaande verduurzaming is verplicht omdat op grond van artikel 33, vijfde lid, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 de lidstaat er voor dient te zorgen dat alle producentenorganisaties in hun operationeel programma twee of meer milieuacties opnemen of ten minste 10 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's milieuacties betreffen. Omdat met deze Nationale Strategie voorts wordt beoogd met name de concurrentiekracht voor de voedingstuinbouw te verbeteren, worden producentenorganisaties verplicht om, naast verduurzaming, minimaal het strategische doel marktgericht produceren op te nemen in hun operationeel programma. Per (gekozen) strategisch doel is een producentenorganisatie verplicht om ten minste één van de benoemde gekwantificeerd streefdoelen, zoals bedoeld in paragraaf 4.4, in het operationeel programma op te nemen.

Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie bepaalt de producentenorganisatie op welke wijze zij de GMO groenten en fruit wil inzetten. Daartoe komt de producentenorganisatie tot een beschrijving van de meetbare streefdoelen die het met het operationeel programma nastreeft. Producentenorganisaties moeten in deze beschrijving, aan de hand van de SWOT analyse per strategisch doel en gekwantificeerd streefdoel, de keuze om de strategische doelen en gekwantificeerde streefdoelen in hun operationeel programma wel of niet na te streven onderbouwen.

5.1.4 Gedetailleerde beschrijving en plan per strategische doel

Het operationeel programma moet voor ieder (gekozen) strategisch doel een plan bevatten. Voor het strategisch doel duurzaamheid is dat een duurzaamheidsplan, voor het strategisch doel marktgericht produceren is dat een marketingplan en, indien eveneens in het operationeel programma opgenomen, voor het strategisch doel verbetering afzetstructuur een businessplan. In deze plannen moet het volgende worden aangegeven:

- welke meetbare streefdoelen de producentenorganisatie in het kader van het betrokken strategisch doel beoogt te realiseren, hoe deze aansluiten bij de gekozen gekwantificeerde streefdoelen en hoe deze bijdragen aan de realisatie daarvan. De producentenorganisatie moet, aan de hand van de SWOT analyse, tevens gemotiveerd aangeven waarom welke streefdoelen door de producentenorganisatie wel of niet zijn gekozen.
- per meetbaar streefdoel een meetbare en controleerbare nulsituatie, voor zover mogelijk gebaseerd op de gemeenschappelijke uitgangsimplicatoren, bedoeld in bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011.
- per meetbaar streefdoel, welke percentages of cijfers de producentenorganisatie zichzelf voor de gekozen streefdoelen oplegt en met welke projecten de realisatie van het streefdoel wordt nagestreefd. Deze meetbare streefdoelen moeten geheel of gedeeltelijk aansluiten bij de gekwantificeerde streefdoelen en moeten bijdragen aan de realisatie daarvan. Ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van meetbare streefdoelen van producentenorganisaties en de evaluatie van de uitvoering van de Nationale Strategie via de operationele programma's dient

daarbij voor zover mogelijk gebruik te worden gemaakt van de gemeenschappelijke uitgangsimplicatoren, bedoeld in bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011.

- per project, een omschrijving van het project en de wijze waarop het project naar verwachting zal bijdragen aan de realisatie van het meetbare streefdoel en de subsidiabele activiteiten die in het kader van het project worden ingezet om het meetbaar streefdoel te realiseren.
Een project is gedefinieerd als een samenhangend geheel van subsidiabel gestelde activiteiten. Een producentenorganisatie kan voor enig jaar slechts kiezen uit de activiteiten die zijn opgenomen in de activiteitenlijsten die voor wat betreft de strategische doelen marktgericht produceren en versterking afzetstructuur zijn opgenomen in bijlagen 1 en 2 bij deze Nationale Strategie; voor de activiteiten in het kader van het strategisch doel duurzaamheid kan een producentenorganisatie kiezen uit de activiteiten opgenomen in bijlage 3 bij deze Nationale Strategie. Aan producentenorganisaties wordt jaarlijks de mogelijkheid geboden om nieuwe activiteiten voor te leggen aan het Ministerie van Economische Zaken. Na beoordeling van deze activiteiten kan het Ministerie besluiten om deze activiteitentabellen aan te passen. Dit zal dan ook een wijziging van de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit tot gevolg hebben. Nieuwe activiteiten zijn dan met ingang van het daaropvolgende jaar subsidiabel. De gekozen activiteiten moeten voldoen aan de algemene vereisten, zoals opgenomen in Verordening (EU) nr. 543/2011 en deel 4 van de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit.
- per subsidiabele activiteit een omschrijving van de activiteit en de wijze waarop de activiteit naar verwachting zal bijdragen aan de realisatie van het meetbare streefdoel en per uitvoeringsjaar van het operationeel programma een planning van de werkzaamheden voor de activiteiten en een begroting. Om te voldoen aan de in artikel 104, lid 2, onderdeel d) van Verordening (EU) nr. 543/2011 geformuleerde eis dat de ramingen deugdelijk moeten zijn, bevat het plan een onderbouwing van de subsidiariteit van de activiteiten en uitgavenposten. Dit houdt in dat de producentenorganisatie moet onderbouwen dat de wijze waarop de activiteit wordt uitgevoerd niet verder gaat dan noodzakelijk is om het gestelde doel te bereiken. Een investering mag dus bijvoorbeeld niet luxer zijn dan nodig is om het doel te bereiken (gold plating). Daarnaast moet de begroting worden onderbouwd aan de hand van minimaal één kostenbegroting bijvoorbeeld een offerte per uitgavenpost. Voor het eerste jaar van het operationeel programma geldt dat deze kosten aan de hand van drie kostenbegrotingen moeten worden onderbouwd tenzij de uitgavenpost lager is dan € 25.000 of de activiteit aantoonbaar niet door meer dan twee partijen kan worden uitgevoerd. Een kostenbegroting kan een offerte zijn. Voor de vervolgjaren van het programma moeten deze kosten jaarlijks via een verzoek tot wijziging voor de volgende jaren, zoals bedoeld in artikel 65 van Verordening (EU) nr. 543/2011, worden onderbouwd door middel van minimaal drie kostenbegrotingen per uitgavenpost.
Indien in het operationeel programma activiteiten worden opgenomen waarvan niet aannemelijk kan worden gemaakt dat zij bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van het operationeel programma, dan voldoet het operationeel programma niet aan het vereiste van coherentie van het programma. Dit heeft tot gevolg dat het operationeel programma niet kan worden goedgekeurd (artikel 104, tweede lid, aanhef en onderdeel d, van Verordening (EU) nr. 543/2011). Ook indien niet is aangetoond dat de uitgavenposten passend zijn en de geraamde bedragen marktconform zijn, zal dit tot gevolg hebben dat het operationeel programma niet kan worden goedgekeurd.

5.2 Collectiviteit

Lidstaten kunnen operationele programma's op grond van artikel 104, tweede lid, onderdeel d, van Verordening (EU) nr. 543/2011 slechts goedkeuren indien zij voldoende coherent zijn. Dit betekent, naast hetgeen in paragraaf 5.1. is beschreven, ook dat de activiteiten die gefinancierd worden in het kader van het operationele programma het belang van de producentenorganisatie als geheel moeten dienen en moeten bijdragen aan de realisatie van de strategische doelstellingen van het operationele programma (collectiviteit).

Om te borgen dat de activiteiten die worden opgenomen in het operationele programma een, ook in de tijd, coherent geheel vormen en aantoonbaar het belang van de gehele producentenorganisatie dienen, worden in deze Nationale Strategie enerzijds nadere eisen gesteld aan de onderbouwing van operationele programma's. Deze eisen zijn in voorgaande paragraaf beschreven. Anderzijds worden er nadere voorschriften gesteld aan de wijze waarop de leden van de producentenorganisatie financieel bijdragen aan het actiefonds en aan de wijze van besteding ervan.

5.2.1 Berekening van de financiële bijdrage van leden aan het actiefonds

Artikel 32 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 bepaalt dat het actiefonds wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. De producentenorganisatie is op grond van artikel 59, aanhef en onderdeel e, aanhef en onder i, ii en iii, van Verordening (EU) nr. 543/2011 verplicht om in haar operationeel programma informatie op te nemen omtrent de wijze van financiering van het actiefonds, de berekening, het niveau van de financiële bijdragen en de rechtvaardiging van een eventuele differentiëren van de geheven bijdrage.

Om het collectieve karakter van operationele programma's te borgen, worden in deze Nationale Strategie nadere voorschriften gesteld aan de wijze van berekening door producentenorganisaties van de financiële bijdrage van de leden aan het actiefonds:

- is de wijze van berekening van de financiële bijdragen aan het actiefonds door de producentenorganisatie vastgelegd in haar statuten,
- moeten de financiële bijdragen op basis van objectieve criteria worden onderscheiden, en
- wordt het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie. Bewijsstukken waarmee wordt aangetoond dat de goedkeuring heeft plaatsgevonden dienen uiterlijk op 15 december van het jaar waarin het operationeel programma, of een wijziging als bedoeld in artikel 65 van Verordening (EU) nr. 543/2011 is ingediend, te worden ingediend.

5.2.2 Besteding van het actiefonds

Om het collectieve karakter van het operationele programma te borgen wordt tevens voorgeschreven dat de producentenorganisatie het operationeel programma of een verzoek tot wijziging als bedoeld in artikel 65 van Verordening (EU) nr. 543/2011 ter goedkeuring aan de algemene vergadering voorlegt. Bewijsstukken waarmee wordt aangetoond dat de goedkeuring

heeft plaatsgevonden dienen uiterlijk op 15 december van het jaar waarin het operationeel programma of een verzoek tot wijziging is ingediend, te worden ingediend.

Tevens moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds. Dit betreft in het bijzonder:

- de bedragen die per project over het uitvoeringsjaar zijn gerealiseerd;
- welke investeringen van EUR 100.000 en hoger gedurende het uitvoeringsjaar op locatie van de producentorganisatie zijn gerealiseerd, en
- welke investeringen van EUR 50.000 en hoger gedurende het uitvoeringsjaar op andere locaties zijn gerealiseerd, onder vermelding van het adres van de locaties.

Bewijsstukken waaruit blijkt dat de producentenorganisatie de algemene vergadering heeft geïnformeerd over de besteding van het actiefonds dienen jaarlijks voor 1 juli van enig uitvoeringsjaar worden ingediend.

Met de hiervoor beschreven verplichtingen wordt beoogd de democratische controle door de leden op de wijze van besteding van het actiefonds te ondersteunen teneinde het collectieve karakter van het operationele programma beter te borgen.

5.3 Vernieuwing

Met deze Nationale Strategie wordt beoogd de concurrentiekracht voor de voedingstuinbouw in Nederland te verbeteren. Gezien het relatief hoge kostenniveau van arbeid en materiële activa in Nederland in vergelijking met het buitenland moet de focus daarbij niet liggen op concurrentie op kostprijs. Het sterke punt van de Nederlandse voedingstuinbouw is haar hoge kennisniveau en innovatievermogen. Om concurrerend te blijven zal de Nederlandse tuinbouw steeds verder moeten vernieuwen. Om deze reden is er bij de invulling van de strategische doelen marktgericht produceren en versterking afzetstructuur voor gekozen om de nadruk te leggen op vernieuwing. Concreet betekent dit dat als aanvullende eis is gesteld dat de producentenorganisatie in het plan per project het vernieuwende karakter van de actie moet onderbouwen. De eis van vernieuwing geldt dus op het niveau van het project, het niveau van het samenhangende geheel van activiteiten.

Een project heeft een vernieuwend karakter wanneer de producentenorganisatie kan aantonen dat zij gedurende de looptijd van het voorafgaande operationele programma geen planmatige of bewuste activiteiten heeft ondernomen op het gebied van het betreffende project. De bewijslast hieromtrent ligt bij de producentenorganisatie.

Voor het strategisch doel marktgericht produceren moet onderscheid worden gemaakt tussen projecten ten behoeve van het ontwikkelen van nieuwe producten of concepten en projecten ten behoeve van het ontwikkelen van nieuwe markten. Voor projecten ten behoeve van het ontwikkelen van nieuwe producten of concepten geldt dat de producentenorganisatie in de periode die gelijk loopt aan de looptijd van het voorgaande operationele programma nog niets planmatig en bewust heeft gedaan (dit ongeacht of de daarmee gepaard gaande uitgaven in een operationeel programma waren opgenomen) en nog geen projecten ten behoeve van dit product of concept heeft uitgevoerd. Het product of het concept moet nieuw zijn. Als definitie voor nieuw geldt in dit geval dat het product of concept nog geen artikelcode heeft of dat gedurende de hiervoor beschreven periode geen omzet is gegenereerd uit dit product of concept.

Bij projecten ten behoeve van het ontwikkelen van nieuwe markten bestaat een onderscheid voor nieuwe geografische markten en nieuwe doelgroepen op bestaande markten (product/markt combinaties). Een nieuwe distributieketen wordt ook gezien als een nieuwe markt. Voor producentenorganisaties geldt dat het niet noodzakelijk is dat wordt aangetoond dat de producentenorganisatie gedurende de looptijd van het voorgaande operationele programma (ongeacht of de daarmee gepaard gaande uitgaven in het operationeel programma waren opgenomen) geen omzet heeft gerealiseerd op die markt of die product/marktcombinatie. Wel geldt de eis dat de markt gedurende de hiervoor genoemde periode (nog) niet actief en gericht bewerkt is door de producentenorganisatie. Handvat hierbij, maar niet het enige criterium, is dat de producentenorganisatie op de betreffende markt tot op dat moment een omzet van minder dan 5% heeft gerealiseerd. Onder het actief bewerken van een markt wordt verstaan het planmatig organiseren van inspanningen gericht op de betreffende markt. Het project moet dus nieuw zijn, in de zin dat het een ander, onderscheidend, project moet zijn ten opzichte van projecten die in het verleden al zijn uitgevoerd voor die markt.

Bij het strategisch doel versterking afzetstructuur wordt een uitzondering gemaakt voor de opengestelde crisismaatregelen. De eis omtrent vernieuwing wordt dan niet gesteld.

Voor het strategisch doel verduurzaming wordt de eis dat een project vernieuwend moet zijn ten algemene niet gesteld. Veel van de projecten die producentenorganisaties met behulp van de subsidiabel gestelde activiteiten kunnen uitvoeren worden reeds door producentenorganisaties uitgevoerd. Met het breder uitrollen van deze projecten kunnen echter belangrijke milieuvoordelen behaald worden. Het stellen van de eis dat deze projecten vernieuwend moeten zijn kan tot gevolg hebben dat projecten die bijdragen aan verduurzaming niet worden uitgevoerd. Wanneer de eis van vernieuwing wordt gesteld voor projecten die moeten bijdragen aan verduurzaming bestaat bovendien het risico dat niet wordt voldaan aan de minimum eis ten aanzien van milieuacties (zie volgende paragraaf).

6. Slotbepalingen

Op grond van artikel 55, eerste lid, van Verordening (EU) nr. 543/2011 bevat de Nationale Strategie alle besluiten en bepalingen die de lidstaat heeft vastgesteld. Alle door de Staatssecretaris van Economische Zaken genomen besluiten zijn opgenomen in de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit.⁴⁷ Deze regeling wordt geacht integraal onderdeel uit te maken van de Nederlandse Nationale Strategie. De belangrijkste besluiten en keuzes inzake de doelen en eisen van de operationele programma's zijn in de voorgaande hoofdstukken reeds beschreven. In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de besluiten die op grond van de Europese verordeningen in de Nationale Strategie expliciet dienen te worden aangegeven, evenals de overgangsmaatregelen voor operationele programma's die onder de Nationale Strategie die gold tot 1 januari 2017 zijn goedgekeurd en van de administratieve voorschriften en rapportageverplichtingen voor de producentenorganisaties, de controle- en evaluatiesystemen en de aanwijzing van de bevoegde autoriteiten en de bevoegde instantie.

6.1 Nationale besluiten

6.1.1 Duur en bereik van de Nationale Strategie

De looptijd van deze Nationale Strategie is van 2017 tot en met 2020. Indien er wijzigingen optreden in de Europese regelgeving zal, voor zover noodzakelijk, deze Nationale Strategie gedurende de looptijd worden gewijzigd.

6.1.2 Keuze referentieperiode

Artikel 34, lid 2 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 bepaalt dat de financiële steun wordt beperkt tot 4,1% van de waarde van de afgezette productie. Dit jaarlijkse maximum van de steun wordt op grond van artikel 51 van Verordening (EU) nr. 543/2011 elk jaar berekend op basis van de waarde van de productie die in een door de lidstaten vast te stellen referentieperiode van 12 maanden is afgezet. In Nederland is deze referentieperiode vastgesteld op het kalenderjaar dat ligt twee kalenderjaren voor het jaar waarop de maximum steun betrekking heeft (t-/-2). Bij het bepalen van de waarde van de afgezette productie wordt uitgegaan van de leden die op 1 januari van het jaar van uitvoering als lid bij de producentenorganisatie zijn aangesloten.

6.1.3 Evenwichtseis

Tenslotte moeten de producentenorganisaties bij het opstellen van hun operationele programma's rekening houden met de volgende voorschriften ten aanzien van de uitgaven die in het kader van het operationeel programma mogen worden gedaan:

⁴⁷ Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 2 december 2013, nr. WJZ/133150516, Staatscourant 2013, nr. 34167. Laatste gewijzigd bij WJZ/16070889 van 1 juli 2016, Staatscourant 2016, nr. 35687.

- Artikel 33, lid 3, vierde alinea van Verordening (EU) nr. 1308/2013 bepaalt dat crisispreventie- en crisisbeheersmaatregelen niet meer dan één derde van de uitgaven in het kader van het operationele programma mogen uitmaken.
- Artikel 33, lid 5 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 schrijft voor dat de operationele programma's gedurende hun gehele looptijd twee of meer milieuacties dienen te omvatten of dat ten minste 10% van de uitgaven in het kader van de operationele programma's milieuacties betreft.
- Op grond van artikel 55, lid 5 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 dient de lidstaat in de Nationale Strategie maximumpercentages per maatregel en/of soort actie en/of uitgaven vast te stellen voor financiering uit het fonds. Dit wordt gedaan met het oog op een passend evenwicht tussen de diverse maatregelen. Ter uitvoering van deze bepaling geldt voor de producentenorganisaties in Nederland dat de totale uitgaven per project gedurende de looptijd van een operationeel programma maximaal 50% van het totale operationele programma mogen bedragen.

6.1.4 Keuze subsidiabele activiteiten

De producentenorganisaties kunnen gebruik maken van de activiteiten in de activiteitenlijsten die zijn opgenomen in bijlagen 1, 2 en 3 bij deze Nationale Strategie. Uitgangspunt bij het opstellen van deze lijsten is dat onder marktgericht produceren zoveel mogelijk de activiteiten staan die met name gerelateerd zijn aan de productie voor nieuwe behoeften en onder versterking afzetstructuur zoveel mogelijk de activiteiten die met name op de (fysieke) afzet van de PO gericht zijn. Alleen koelen, conditioneren, sorteren en verpakken komen voor in de activiteitenlijst van marktgericht produceren en in die van versterken afzetstructuur.

Activiteiten voor crisispreventie en crisisbeheer

Op grond van artikel 73 van Verordening (EU) nr. 543/2011 mogen de lidstaten bepalen dat één of meer van de in artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 vastgestelde maatregelen voor crisispreventie en crisisbeheersing niet van toepassing zijn op hun eigen grondgebied. In het kader van deze Nationale Strategie is besloten dat de volgende maatregelen niet van toepassing zullen zijn in Nederland:

- herbeplanting van boomgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat;
toelichting
Deze bij Verordening (EU) nr. 1308/2013 voor het eerst vastgestelde maatregel overlapt mogelijk met het (op te richten) Plantgezondheidsfonds en vormt daardoor een mogelijk EU conformiteitsrisico.
- investeringen om het beheer van de in de handel gebrachte hoeveelheden efficiënter te maken;
toelichting
Het is onduidelijkheid hoe deze bij Verordening (EU) nr. 1308/2013 voor het eerst vastgestelde maatregel dient te worden uitgevoerd en vormt daardoor een EU conformiteitsrisico.

- opleidingsmaatregelen en uitwisselingen van beste praktijken;
toelichting
Deze maatregel was onder de vorige Nationale Strategie van toepassing, maar werd niet tot nauwelijks gebruikt.
- steun voor de administratieve kosten van het opzetten van onderlinge fondsen.
toelichting
Deze maatregel was onder de oude Nationale Strategie van toepassing maar werd niet tot nauwelijks gebruikt.

Verder wordt financiering van crisismaatregelen door middel van leningen niet meer toegestaan. De uitgaven voor oogstverzekeringen zijn voornamelijk alleen nog subsidiabel in het jaar 2017.

Afzetbevordering en communicatie, groen oogsten, niet oogsten en het uit de markt nemen van producten zijn wel van toepassing. Voor het groen oogsten, niet oogsten en het uit de markt nemen van producten geldt dat deze zijn opengesteld voor de volgende producten:

- tomaten met GN code 0702 00 00;
- wortels met GN code 0706 10 00;
- witte kool en rode kool met GN code 0704 90 10;
- niet scherp-smakende pepers (paprika's) met GN code 0709 60 10;
- bloemkool en broccoli met GN code 0704 10 00;
- komkommers met GN code 0707 00 05;
- augurken met GN code 0707 00 90;
- champignons Agaricus met GN code 0709 51 00;
- appels met GN code 0808 10;
- peren met GN code 0808 30;
- pruimen met GN-code 0809 40 05;
- rood fruit met GN codes 0810 20, 0810 30 en 08 10 40.

Activiteiten voor Global GAP en behoud van kwaliteit

Uitgaven voor deelname aan het milieuzorgsysteem Global Gap zijn subsidiabel tot en met 31 december 2017, daarna kunnen uitgaven voor deze activiteit niet meer in het operationeel programma worden opgenomen.

Voorts zijn uitgaven van de producentenorganisatie voor activiteiten ten behoeve van het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten tot en met 31 december 2017 subsidiabel, zonder de eis van vernieuwing, indien het gaat om investeringen voor:

- a) het verhogen van de houdbaarheid van producten;
- b) voedselveiligheid;
- c) kwaliteitszorgsystemen;
- d) het verhogen van de fysieke productkwaliteit; of
- e) lange bewaring in koelhuizen, koelcellen, koelinstallaties, vriescellen.

En voorts indien het gaat om uitgaven van de producentenorganisatie ten behoeve van de borging van een nieuw product of concept in de keten, indien het gaat om:

- a) investeringen en overige kosten ten behoeve van het voor de eerste keer laten certificeren van keurmerken voor nieuwe producten en nieuwe concepten, of
- b) investeringen en overige kosten ten behoeve van het eerste keer laten certificeren van keurmerken op het gebied van duurzaamheid (MVO), kwaliteit en voedselveiligheid in de keten.

Indien voorgaande uitgaven betrekking hebben op investeringen en overige kosten in ICT voorzieningen voor tracking en tracing zijn deze voor 50% subsidiabel indien het gaat om ICT voorzieningen ten behoeve van:

- a) de registraties van productherkomst, ziekten, plagen, middelen of meststoffen, of
- b) het laten functioneren van oogstkarren, weeginstallaties of kantelinstallaties.

Onder de overige kosten geldt in 2017 de eis van vernieuwing niet voor de uitgaven voor:

- a) het verhogen van de houdbaarheid van de producten
- b) voedselveiligheid, met name residumonitoring en fytosanitaire controles;
- c) kwaliteitszorgsystemen, indien het gaan om:
 - i. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor begeleiding en audits van kwaliteitszorgsystemen;
 - ii. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor productcontroles;
 - iii. uitgaven voor certificering, of
 - iv. lidmaatschapkosten
- d) het verhogen van de fysieke productkwaliteit;
- e) het vergroten van de duurzaamheid van het product en van het productieproces;
- f) keurmerken of modules van keurmerken voor maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- g) het ontwikkelen en verbeteren van ICT en registratiemodules, en
- h) software van conditioneringssystemen ten behoeve van lange bewaring van producten waarbij productieplanning het doel is.

6.1.5 Bevordering consumptie groenten en fruit

Het ministerie van Economische Zaken hecht groot maatschappelijk belang aan het bevorderen van de groente en fruit consumptie, speciaal bij jongeren, en roept het bedrijfsleven op om daartoe specifieke promotieprojecten op te nemen in de operationele programma's, binnen de randvoorwaarden, zoals die worden gesteld door de Verordeningen (EU) nrs. 1308/2013 en 543/2011 en de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit.

6.1.6 Overgangsmaatregelen

De nieuwe regels gelden evenwel alleen voor nieuwe operationele programma's, met uitzondering van een aantal algemene regels. Op operationele programma's die voor 20 januari 2016 zijn goedgekeurd met een looptijd die doorloopt na 1 januari 2017 zijn de oude regels over subsidiabiliteit nog van toepassing, met uitzondering van:

- a) De forfaitaire tarieven voor de aankoop van mest en compost afkomstig van Skal gecertificeerde biologische productiebedrijven, de forfaitaire tarieven voor het enten van plantmateriaal, en het

forfaitaire tarief voor middelen voor biologische of geïntegreerde gewasbescherming en het voorkomen van ziekten en plagen. Voor de twee eerst genoemde activiteiten geldt dat er ook voor programma's met een looptijd die doorloopt na 1 januari 2017 de producentenorganisatie zelf de specifieke kosten moet onderbouwen. Voor de laatst genoemde gelden de volgende vastgestelde forfaitaire tarieven:

i.	Uitvoeringsjaar 2017	40%
ii.	Uitvoeringsjaar 2018	40%
iii.	Uitvoeringsjaar 2019	20%
iv.	Uitvoeringsjaar 2019	20%
- b) Voor het indienen van wijzigingen op het programma gedurende het jaar, zoals bedoeld in artikel 66 van Verordening (EU) nr. 543/2011, gelden vaste verandermomenten:
i.	1 februari
ii.	1 mei
iii.	1 augustus
iv.	31 oktober
- c) Voor het indienen van wijzigingen voor de volgende jaren, zoals bedoeld in artikel 65 van Verordening (EU) nr. 543/2011, geldt in het jaar 2016 een datum van 17 oktober 2016.
- d) Voor het toevoegen van nieuwe maatregelen en activiteiten gelden de voorwaarden die gelden voor nieuwe operationele programma's.
- e) Vanaf 1 juli 2016 mogen geen verzoeken tot wijziging, zoals bedoeld in de artikelen 65 en 66 van Verordening (EU) nr. 543/2011 aan een programma worden toegevoegd, indien deze betrekking hebben op investeringen in duurzame productiemiddelen die vanaf 1 januari 2017 niet meer subsidiabel zijn.

6.2 Rapportageverplichtingen voor producentenorganisaties

De rapportageverplichtingen die door de Verordeningen (EU) nrs. 1308/2013 en 543/2011 en de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit aan de producentenorganisaties worden opgelegd, zijn te onderscheiden in:

- rapportages over de naleving van de erkenningsvoorschriften;
- rapportages over de uitvoering van de operationele programma's.

Daarnaast zijn producentenorganisaties op grond van artikel 96, lid 1 van Verordening (EU) nr. 543/2011 verplicht om uiterlijk op 25 oktober alle gegevens aan de lidstaat te leveren, die de lidstaat nodig heeft om te voldoen aan de nationale rapporteringsverplichtingen aan de Europese Unie. De producentenorganisaties maken daarbij gebruik van een door de minister vastgesteld middel.

6.2.1 Rapportages over de naleving van de erkenningsvoorschriften

Producentenorganisaties zijn verplicht om de minister onverwijld te informeren over:

- wijzigingen in hun statuten;
- wijzigingen in hun organisatiestructuur, en
- voornemens tot fusie of samenwerking.

Jaarlijks uiterlijk op 15 februari overleggen de producentenorganisaties aan de minister:

- een digitale ledenlijst per 1 januari met gebruikmaking van een door de minister vast te stellen formulier; en
- een overzicht van de leden die in het voorafgaande jaar zijn uitgetreden, onder vermelding van de datum van uittreding, met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld model.

Jaarlijks voor 1 maart moeten de producentenorganisaties de statuten of de huishoudelijke reglementen overleggen, indien deze gedurende het voorafgaande kalenderjaar gewijzigd zijn.

Jaarlijks voor 1 maart verstrekt de producentenorganisatie de volgende stukken:

- de verslagen van de in het afgelopen boekjaar gehouden algemene vergaderingen;
- een beschrijving van het afzetbeleid en de aan de algemene vergadering voorgelegde jaarlijkse evaluatie daarvan door het bestuur;
- de evaluatie van het door de producentenorganisatie opgezette systeem van controle op de naleving van de leveringsplicht;
- de aan de algemene vergadering voorgelegde jaarlijkse evaluatie van de keuze voor uitbesteding;
- de jaarrekening over het afgelopen boekjaar.

De producentenorganisatie overlegt jaarlijks, met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld middel, een samenvattend overzicht van:

- de door de leden verstrekte informatie, benodigd voor de controle op de naleving van de leveringsplicht;
- het areaal van de leden van de producentenorganisatie
- de door de leden van de producentenorganisatie geteelde gewassen;
- de hoeveelheden product waarvoor aan de leden een ontheffing op de leveringsplicht is verleend
- de omzet van de producentenorganisatie.

Jaarlijks uiterlijk op 1 juni van het eerste jaar na het jaar waarop de controles op de leveringsplicht betrekking hebben rapporteren de producentenorganisaties aan de minister:

- de namen van bij de producentenorganisatie aangesloten leden die weigeren om de omzetverklaring te overleggen;
- de namen van de bij de producentenorganisatie uitgetreden leden die weigeren om de omzetverklaring te overleggen;
- de voorlopige bevindingen van de producentenorganisatie over de naleving van de leveringsplicht door haar leden; en
- de door de producentenorganisatie opgelegde sancties wegens het niet naleven van de leveringsplicht door de leden.

Jaarlijks uiterlijk op 1 april van het tweede jaar na het jaar waarop de controles op de leveringsplicht betrekking hebben rapporteren de producentenorganisaties aan de minister:

- de aantallen producenten per productgroep die aan een onderzoek door een accountant op de leveringsplicht zijn onderworpen, alsmede hun afzonderlijke omzetgegevens;
- de door de accountant op grond van het onderzoek op de naleving van de leveringsplicht gerapporteerde afwijkende bevinden; en
- de door de producentenorganisatie naar aanleiding van de afwijkende bevindingen van de accountant getroffen of te treffen corrigerende maatregelen.

6.2.2 Rapportage over de uitvoering van operationele programma's

Op grond van artikel 96, lid 2 van Verordening (EU) nr. 543/2011 dienen producentenorganisaties jaarlijks op 15 februari een jaarverslag in. Dit verslag bevat:

- a) een beschrijving van de geplande en daadwerkelijke uitgevoerde werkzaamheden voor het betreffende jaar per activiteit;
- b) een motivering van afwijkingen tussen geplande en daadwerkelijke uitgevoerde werkzaamheden als bedoeld in onderdeel a;
- c) een beschrijving per activiteit van de geplande en daadwerkelijk bereikte realisatie voor het betreffende jaar van de in het goedgekeurde operationele programma vastgestelde meetbare streefdoelen, zoals bedoeld in paragraaf 5.1.2. van deze Nationale Strategie;
- d) de motivering van afwijkingen tussen geplande en de daadwerkelijke bereikte realisatie bedoeld in onderdeel c;
- e) een beschrijving van de bijdrage die de uitvoering van het operationeel programma in het betreffende jaar geleverd heeft aan de realisatie van het operationeel programma, met name de strategische doelen;
- f) een beschrijving van de, als gevolg van de afwijkingen, bedoeld in onderdeel d, noodzakelijke aanpassingen van de meetbare streefdoelen, bedoeld in paragraaf 5.1.2. van deze Nationale Strategie;
- g) een beschrijving en onderbouwing van de geplande en daadwerkelijke bijdrage die de gerealiseerde werkzaamheden in het betreffende jaar per project hebben geleverd aan de realisatie van:
 - i. de strategische doelen, en
 - ii. de gekwantificeerde streefdoelen;
- h) een motivering van afwijkingen tussen de geplande en daadwerkelijke gerealiseerde bijdrage bedoeld in onderdeel g.

Voorts moet in dit jaarverslag worden opgenomen:

- a) de verwezenlijking en resultaten van het operationeel programma, in voorkomend geval op basis van de in bijlage VIII vastgesteld gemeenschappelijke output- en resultaatindicatoren, en eventuele aanvullende output- en resultaatindicatoren die in de Nationale Strategie zijn vastgelegd; en
- b) een samenvatting van de voornaamste problemen bij het beheer van het programma, en van maatregelen die getroffen zijn om de kwaliteit en de doeltreffendheid van de uitvoering van het programma te waarborgen.

Voor wat betreft de indicatoren wordt verwezen naar paragraaf 6.4.

In voorkomend geval wordt tevens in het jaarverslag aangegeven welke doeltreffende maatregelen overeenkomstig de Nationale Strategie en artikel 33, lid 6 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van toepassing zijn om het milieu te beschermen tegen potentiële hogere druk die wordt veroorzaakt door de in het kader van operationele programma's gesteunde investeringen.

Voor het laatste jaar van het operationeel programma wordt op grond van artikel 96, lid 4 van Verordening (EU) nr. 543/2011 een eindverslag ingediend. Naast de elementen uit het jaarverslag, zoals hiervoor beschreven, wordt in dit eindverslag aangetoond in hoeverre de doelen van het programma zijn bereikt. Tevens moet er worden ingegaan op wijzigingen van de acties en/of methoden en op factoren met een impact op het slagen of mislukken van de uitvoering van het programma die in overweging zijn of zullen worden genomen bij het opstellen van volgende operationele programma's of bij het wijzigen van bestaande operationele programma's.

6.3 Controle en evaluatiesystemen

De controle en de evaluatie van de Nationale Strategieën en de operationele programma's hebben tot doel na te gaan in hoeverre en hoe efficiënt en doeltreffend vooruitgang wordt geboekt met het nastreven van de voor de operationele programma's vastgestelde doelen. Vooruitgang, efficiëntie en doeltreffendheid worden beoordeeld aan de hand van de in bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011 opgenomen lijst van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren die betrekking hebben op de uitgangssituatie, de financiële uitvoering, de output, de resultaten en de impact van de uitgevoerde operationele programma's. Aanvullend op de lijst uit bijlage VIII heeft Nederland in het nationale kader voor milieuacties een aanvullende indicator vastgesteld, te weten de reductie in het verbruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen.

6.3.1 Controle en evaluatiesysteem voor operationele programma's

De producentenorganisaties controleren en evalueren hun operationele programma's aan de hand van de desbetreffende indicatoren, zoals opgenomen in bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011. Hiertoe stellen zij een systeem vast om informatie die nuttig is voor de compilatie van deze indicatoren te verzamelen, te registreren en bij te houden.

De controle heeft tot doel na te gaan welke vooruitgang wordt gemaakt ten aanzien van de voor het operationele programma vastgestelde meetbare streefdoelen. De controle wordt uitgevoerd aan de hand van financiële, output- en resultaatindicatoren. De resultaten van de controle dienen om:

- de kwaliteit van de uitvoering van het operationele programma te verifiëren;
- na te gaan of en waar het operationele programma moet worden aangepast of herzien om de voor het programma vastgestelde doelen te bereiken of om het beheer van het programma, onder meer op financieel gebied, te verbeteren;
- bij te dragen tot de naleving van de voorschriften voor rapportering over de uitvoering van het operationele programma.

De informatie over de resultaten van de controleactiviteiten wordt jaarlijks opgenomen in het in paragraaf 6.2 bedoelde jaarverslag.

De evaluatie wordt verricht in de vorm van een afzonderlijk tussentijds evaluatieverslag. Dit evaluatieverslag mag met behulp van een gespecialiseerd consultancybureau worden opgesteld. In deze tussentijdse evaluatie wordt een analyse verricht van het niveau van benutting van de financiële middelen, de efficiënte en doeltreffendheid van het operationele programma en de vooruitgang ten aanzien van de voor het programma vastgestelde algemene doelen. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren betreffende de uitgangssituatie, de resultaten en, in voorkomend geval, de impact.

In voorkomend geval omvat de tussentijdse evaluatie een kwalitatieve beoordeling van de resultaten en de impact van milieuacties die gericht zijn op:

- voorkoming van bodemerosie;
- verminderd gebruik en/of beter beheer van gewasbeschermingsproducten;
- bescherming van habitats en van de biodiversiteit; of
- instandhouding van het landschap.

De tussentijdse evaluatie bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

- a) een beschrijving van de geplande en daadwerkelijke gedurende de looptijd van het operationeel programma uitgevoerde projecten en activiteiten;
- b) een motivering van afwijkingen tussen geplande en daadwerkelijke uitgevoerde projecten en activiteiten als bedoeld in onderdeel a;
- c) een beschrijving per project en activiteit van de geplande en gedurende de looptijd van het operationeel programma daadwerkelijk bereikte realisatie van de in het goedgekeurde operationele programma vastgestelde meetbare streefdoelen;
- d) een motivering van afwijkingen tussen geplande en daadwerkelijk bereikte realisatie, bedoeld in onderdeel c;
- e) een beschrijving van de bijdrage die de uitvoering van het operationeel programma gedurende haar looptijd geleverd heeft aan de realisatie van het operationeel programma, met name de strategische doelen;
- f) een beschrijving van de begrote en daadwerkelijke benutting van het actiefonds gedurende de looptijd van het operationeel programma;
- g) een motivering van afwijkingen tussen de begrote en de daadwerkelijke bereikte benutting van het actiefonds, en
- h) een beschrijving van de wijzigingen van het operationele programma als gevolg van de afwijkingen, bedoeld in onderdeel b, d en f.

De tussentijdse evaluatie wordt, gelijktijdig met het jaarverslag, zoals bedoeld in paragraaf 6.2., ingediend in het laatste jaar van uitvoering van het operationeel programma. Indien de looptijd van een operationeel programma is verlengd op grond van artikel 65, eerste lid, van Verordening (EU) nr. 543/2011 behoeft de tussenevaluatie slechts éénmaal te worden uitgevoerd.

6.3.2 Controle en evaluatie van de Nationale Strategie

De controle van de Nationale Strategie heeft volgens artikel 127, lid 2 van Verordening (EU) nr. 543/2011 tot doel continu na te gaan welke vooruitgang is gemaakt ten aanzien van de voor de operationele programma's vastgestelde doelen en streefcijfers. In het kader van de evaluatie wordt beoordeeld hoeveel vooruitgang ten aanzien van de voor de strategie vastgestelde algemene doelen is geboekt. De evaluatie wordt uitgevoerd aan de hand van indicatoren betreffende de uitgangssituatie, de resultaten en, in voorkomend geval de impact. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de resultaten van de controle en de tussentijdse evaluatie van de operationele programma's die zijn opgenomen in de door de producentenorganisaties ingediende jaarlijkse voortgangsverslagen en eindverslagen. De resultaten van de evaluatie dienen om:

- de kwaliteit van de uitvoering van de Nationale Strategie te verifiëren;
- na te gaan of en waar de Nationale Strategie moet worden aangepast of herzien om de voor de strategie vastgestelde doelen te bereiken of om het beheer van de uitvoering van de strategie, onder meer op financieel gebied, te verbeteren, en
- bij te dragen tot de naleving van de voorschriften inzake rapportering over de uitvoering van de Nationale Strategie.

Bij de controle wordt de term continu gebruikt. Dit impliceert dat deze jaarlijks moet worden uitgevoerd. De evaluatie moet plaatsvinden in 2020 en moet op 15 november 2020 aan de Commissie worden gerapporteerd.

6.4 Prestatie-indicatoren

Bij de controle en evaluatiesystemen, zoals beschreven in de paragraaf 6.3., wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de lijst van gemeenschappelijke prestatie-indicatoren uit bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011. Deze indicatoren zijn gekoppeld aan maatregelen, zoals bedoeld in artikel 19, lid 1, onderdeel g van Verordening (EU) nr. 543/2011.

De gegevens over de input-, output en uitgangsimplicatoren levert de producentenorganisatie aan met behulp van het door de Minister beschikbaar gesteld middel (het Uitvoeringsplatform). Aan iedere activiteit zijn indicatoren gekoppeld. Uit de activiteitenlijsten opgenomen in bijlagen 1 en 2 kan voor de strategische doelen versterking afzetstructuur en marktgericht produceren worden afgeleid, onder welke maatregel een activiteit valt. Voor het strategisch doel verduurzaming geldt dat alle activiteiten onder maatregel 7 vallen. Uit bijlage VIII van Verordening (EU) nr. 543/2011 kan vervolgens worden afgeleid over welke indicatoren moet worden gerapporteerd.

6.5 Relatie POP-GMO groenten en fruit

Op grond van artikel 58, lid 1 van Verordening (EU) nr. 543/2011 mag er geen cumulatie van steun plaatsvinden voor activiteiten die worden uitgevoerd uit hoofde van deze Nationale Strategie en voor activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van het plattelandsontwikkelingsprogramma. Op grond van artikel 61, onderdeel c) van Verordening (EU) nr. 543/2011 is het eveneens niet

toegestaan om steun te ontvangen uit andere uniale of nationale bronnen. Aan deze vereisten wordt als volgt invulling gegeven:

- het vereiste dat is opgenomen in het Nederlandse plattelandsontwikkelingsprogramma, dat de marktordening groenten en fruit voorgaat op het plattelandsontwikkelingsprogramma,
- de voorzitter van de producentenorganisatie verklaart, zowel bij de indiening van het programma, als bij de steunaanvraag, dat er geen andere steun is ontvangen of zal worden ontvangen voor activiteiten die in het operationeel programma zijn opgenomen,
- bij de in Nederland verplicht voorgeschreven controle op de steunaanvraag door een extern accountant, moet deze accountant op mogelijke cumulatie van steun controleren, en
- de lidstaat voert een cumulatietoets uit. Dit houdt in dat aan de hand van een uniek relatienummer van de producentenorganisatie en aangesloten lidbedrijven wordt gecontroleerd of één en hetzelfde bedrijf meerdere subsidies ontvangt of heeft ontvangen.

Artikel 58, lid 3 van Verordening (EU) nr. 543/2011 bepaalt dat het steunniveau voor activiteiten die zijn opgenomen in deze Nationale Strategie niet hoger mag zijn voor dezelfde maatregelen die ook in het kader van het plattelandsontwikkelingsprogramma zijn opengesteld. Daarom wordt bepaald dat indien de producentenorganisatie kan aantonen dat haar leden voor de activiteiten die zijn opgenomen in het operationeel programma geen steun kunnen aanvragen uit hoofde van het plattelandsontwikkelingsprogramma het steunniveau uit artikel 34, lid 1 en in voorkomend geval lid 3, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 kan worden aangevraagd. In andere gevallen is het steunniveau dat geldt uit hoofde van het plattelandsontwikkelingsprogramma van toepassing.

6.6. Aanwijzing van bevoegde autoriteiten en bevoegde instanties

De Staatssecretaris van EZ is verantwoordelijk voor de GMO, waarbij de uitvoering van de GMO is belegd bij RVO.nl. Ten behoeve van de noodzakelijke controles ter plaatse verstrekt RVO.nl opdracht aan de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). Het Ministerie van Economische Zaken is verantwoordelijk voor de evaluatie van de Nationale Strategie.

Bijlage 1. Activiteitenlijst bij strategisch doel Versterking van de afzetstructuur⁴⁸

I. VERSTERKING ORGANISATIESTRUCTUUR			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
1. Versterking interne structuur PO	Uitgaven voor personeel Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 5: Professionalisering van PO richting markt en afzet Maatregel 8: Fusies en overnames	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
2. Onderzoek en experimentele productie	Uitgaven voor personeel Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 4: Onderzoek en experimentele productie	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.

⁴⁸ Indien er verschillen zitten in deze lijst en de betreffende bepalingen uit de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit, is deze laatste leidend.

3. Risicobeheer (crisispreventie en crisisbeheersing)	Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 6: Crisispreventie en –beheer.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
4. Horizontale samenwerking tussen PO's (inclusief APO's en internationalisering)	Uitgaven voor personeel Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 8 : Uitgaven voor horizontale samenwerking tussen PO's (inclusief APO's en internationalisering)	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
5. Versterking verticale samenwerking in de keten	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame middelen en huur en leasing Uitgaven voor overige kosten.	Maatregel 8: Strategische samenwerking tussen partijen in de ketens of deelnemingen of in het uiterste geval zelfs overnames van de handelsactiviteiten	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.

II. VERSTERKING LOGISTIEKE STRUCTUUR (PLANNING)			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
1. Productieplanning	Uitgaven voor personeel Uitgaven voor investeringen in duurzame productie middelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 1: Aanschaf van systemen voor aanvoerprognose en areaalenquêtes	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
2. Voorraadbeheer en distributie (interne & externe logistiek)	Uitgaven voor personeel Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 1: Uitgaven voor voorraadbeheer en distributie (interne& externe logistiek)	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
3. Markt- en afzetsystemen	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame middelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3: Aanschaf van markt en afzetsystemen.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.

III. VERSTERKING AFZETFACILITEITEN			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
1. Lange bewaring (CA bewaring) (productieplanning)	Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief huur en leasing	Maatregel 1: Koeling van producten voor lange bewaring, inclusief transport	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
2. Distributiecentra voor bundeling van product-stromen	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3: Investerings in distributiecentra voor bundeling van productstromen.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.
4. Jaarrond afzet van producten	Aankoop van vaste activa , inclusief huur en leasing	Maatregel 1: Investerings ten behoeve van jaarrond produceren.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel III Versterking afzetstructuur, artikel 150 tot en met 198.

Bijlage 2. Activiteitenlijst bij strategisch doel Marktgericht produceren⁴⁹

I. MARKT- EN CONSUMENTENONDERZOEK			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
4. Marktonderzoek en -ontwikkeling	Uitgaven voor personeelskosten	Maatregel 3:	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit.
	Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief hier en leasing	Investeringen en uitgaven voor onderzoek naar trends en wensen van afnemers en consumenten op het gebied van gezonde voeding, gemak, kwaliteit en duurzaamheid	Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.
	Uitgaven voor overige kosten		

⁴⁹ Indien er verschillen zitten in deze lijst en de betreffende bepalingen uit de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit, is deze laatste leidend.

II. PRODUCT- EN CONCEPTONTWIKKELING			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
3. Ontwikkeling en verbetering van intrinsieke producteigenschappen of nieuwe producten (product-innovatie)	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief huur en lease Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3: Investeringen en uitgaven voor productinnovaties, inclusief nieuwe producten en verbetering of nieuwe toepassingen van bestaande producten, op het gebied van intrinsieke producteigenschappen (smaak, kleur, geur, vorm, textuur), gezondheid, duurzaamheid en gemak.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.
2. Ontwikkeling en verbetering van concepten rondom het verse product	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3 : Uitgaven ten behoeve van geselecteerde concepten rondom het verse product, waarbij het product een prominente plaats in neemt.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.

3. Ontwikkeling en verbetering bewerkt/verwerkt product	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame middelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3 : Uitgaven en investeringen ten behoeve van geselecteerde uitgaven voor concepten rondom het ver- bewerkte product, waarbij het be- en verwerkte product een prominente plaats in neemt.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.
4. Optimaliseren van product-kwaliteit in de keten	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor investeringen in duurzame productiemiddelen, inclusief huur en leasing Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 2: Uitgaven en investeringen voor nieuwe technieken om productkwaliteit in de keten te verbeteren.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.

III. VERMARKTEN VAN PRODUCTEN			
Categorie	Type actie	Activiteiten	Voorwaarden & verplichtingen
3. Generieke afzetbevordering	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3: Uitgaven om een positief beeld ten aanzien van (de consumptie) van groenten en fruit te creëren, de voedingstuinbouwsector te promoten en voorlichting, andere dan die onder de crisismaatregelen zijn opgenomen onder het strategisch doel verbetering afzetstructuur.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.
Marketing en verkoopbevordering van merken en handelsnamen van de producentenorganisatie.	Uitgaven voor personeelskosten Uitgaven voor overige kosten	Maatregel 3: Uitgaven voor marketingactiviteiten ten behoeve van merken van producentenorganisaties.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.
3. Borging nieuw product of concept (in de keten)	Aankoop van vaste activa (en andere vormen van verwerving zoals huur en leasing) Andere acties	Maatregel 2: Uitgaven voor het voor de eerste keer laten certificeren van keurmerken.	Zie Regeling uitvoering GMO groenten en fruit. Voornamelijk hoofdstuk 3 artikel 55 tot en met 89 en hoofdstuk 4, titel II Marktgericht produceren, artikel 124 tot en met 149.

Bijlage 3. Nationaal voor milieuacties ⁵⁰

Artikel 33, lid 5 van Verordening (EU) nr. 543/2011 vereist dat de operationele programma's twee of meer milieuacties moeten bevatten of dat minimaal 10% van de uitgaven in het kader van de operationele programma's milieuacties betreft. Op basis van artikel 36 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 en artikel 56 van Verordening (EU) nr. 543/2011 dient een nationaal kader voor de milieuacties te worden vastgesteld, welk bij de Commissie ter goedkeuring moet worden ingediend. Dit Nationaal Kader geeft op hoofdlijnen aan welke milieumaatregelen kunnen worden genomen. De Commissie toetst deze aan de doelstelling van artikel 191 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en artikel 174 van het Besluit nr. 1600/2002/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juli 2002 tot vaststelling van het zesde Milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap.⁵¹

II.1 Kenmerken van de Nederlandse tuinbouw in relatie tot het milieu

Voor de tuinbouw en het milieu in Nederland zijn de volgende uitgangspunten belangrijk:

1. Een kritische houding van de maatschappij en de politiek richting de economische tuinbouwactiviteiten en de invloed daarvan op het milieu.
2. De verwachting van de overheid dat ieder bedrijf zijn eigen verantwoordelijkheid neemt op het gebied van milieuproblemen.

Voor de Nederlandse tuinbouw leidt dit tot de volgende milieuagenda:

1. De promotie van de duurzaamheid en het imago van de tuinbouw door de afhankelijkheid van duur en schaars (Nederlands) aardgas, en andere vormen van fossiele energie, te verminderen en tevens het gebruik daarvan terug te brengen.
2. Om redenen van leveringsgarantie (uitputten van de huidige aanwezige energiebronnen), kostprijs, CO2 emissie en imago, moet energiebesparing en de toepassing van duurzame energie een hoge prioriteit behouden.
3. Een streven naar onafhankelijkheid van energiebronnen door middel van de ontwikkeling en het gebruik van herbruikbare energie ter bescherming van de continuïteit van de Nederlandse tuinbouwsector.
4. Continuering van de aandacht voor het minimaliseren van het verbruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en mineralen.
5. Het verbruik van water verminderen en de emissie van contaminanten naar het watermilieu beperken.
6. Maatschappelijke verantwoordelijkheid, wat betekent dat producten geproduceerd en afgeleverd worden op een maatschappelijk verantwoorde wijze.

⁵⁰ Dit nationaal kader is ongewijzigd ten opzichte van het nationaal kader dat was opgenomen in de vorige Nationale Strategie. Wel zijn de verwijzingen naar regelgeving geactualiseerd en zijn activiteiten die niet meer subsidiabel zijn geschrapt. In 2017/2018 wordt een nieuw nationaal kader voorgelegd aan de Europese Commissie. Dat kader zal dan bij deze Nationale Strategie worden gevoegd.

⁵¹ Publicatieblad van de Europese Unie, L242 van 10 september 2002

7. Het optimaliseren van logistieke processen, waardoor het transport van groenten en fruit minder schadelijk voor het milieu wordt.
8. Verminderen van verpakkings- en product afval.
9. Het creëren van een structureel aanbod van biologisch geteelde producten.

Vanwege de relatieve kleinschaligheid (vergeleken met de industrie), kiest de Nederlandse tuinbouw voor een gezamenlijke aanpak. De producentenorganisaties moeten hier een belangrijke rol in spelen. Het basis principe is de proactieve verantwoordelijkheid van de bedrijven als een drijfveer om (verplicht) activiteiten te ontwikkelen om inhoud te geven aan deze milieuagenda. In dit kader kan de marktordening voor groenten en fruit hier een belangrijke rol in spelen.

II.2 Milieurichtsnoeren

De volgende milieurichtsnoeren zijn belangrijk voor Nederland:

1. Maatregelen gericht op vermindering van de uitstoot van broeikasgassen: bijvoorbeeld besparing op het gebruik van fossiele energie, het bevorderen van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, het bevorderen van het gebruik van restwarmte door derden, het gebruik van biobrandstoffen in transport en het bevorderen van collectief vervoer.
2. Maatregelen gericht op het hergebruik van afvalstoffen, zoals het bevorderen van het gebruik van biomassa voor energieproductie, het bevorderen van recycling van organische en niet-organische stoffen en het meermalig gebruik van verpakkingsmateriaal.
3. Maatregelen gericht op het voorkomen van emissie naar lucht, water en bodem: bijvoorbeeld het bevorderen van het gebruik van biologische middelen, het bevorderen van precisietoedieningstechnieken en beslissingsondersteunende systemen, het bevorderen van het gesloten maken van teeltsystemen, waar mogelijk en het bevorderen van het gebruik van emissiearme spuitapparatuur.
4. Maatregelen gericht op het bevorderen van geïntegreerde productie (productie volgens GlobalGAP, Milieukeur of gelijkwaardige milieukwaliteitssystemen).
5. Maatregelen gericht op het bevorderen van omschakeling naar een biologische productiewijze.

Op grond van bovenstaande kaders en de knelpunten ten aanzien van milieueffecten zoals die opgenomen zijn in het bij Beschikking C(2007)3464 door de Europese Commissie goedgekeurde Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) 2 2007-2013 voor Nederland van 20 juli 2007 en die in hoofdstuk 3 en 4 benoemd zijn, is het nodig om de kaders voor milieumaatregelen verder uit te werken.

III.3 Algemene eisen voor in de operationele programma's opgenomen milieuacties

- Milieuacties dienen, waar van toepassing, de vereisten voor agromilieubetalingen, zoals bedoeld in artikel 28 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 en artikel 33, lid 5 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 in acht te nemen.
- Milieuacties dienen in overeenstemming te zijn met deze milieurichtsnoeren.
- Milieuacties kunnen worden gebundeld en aanvullend op andere milieuacties in het operationeel programma worden opgenomen en indien van toepassing ook in agromilieumaatregelen in het Plattelandsontwikkelings Programma, uitgevoerd door de leden van de producentenorganisatie.
- Indien een operationeel programma leidt tot de mogelijkheid om verschillende milieuacties te combineren en/of indien de onder het operationeel programma geselecteerde milieuacties kunnen worden gecombineerd met agromilieumaatregelen ondersteund door het Plattelandsontwikkelings Programma, dan moet bij het bepalen van het niveau van de steun rekening worden gehouden met de extra kosten en het inkomensverlies die uit deze combinatie voortvloeien.
- De steun voor de in het operationele programma opgenomen milieuacties, die is bedoeld om de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortkomen te dekken, kan worden aangepast in het geval van wijzigingen van het relevante referentieniveau, bijvoorbeeld het standaardniveau waarboven een milieuverbintenis moet gaan.

Er moet op gewezen worden, dat in relatie tot het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), agromilieubetalingen gebaseerd op vrijwillige agromilieuverbintenissen, zoals bedoeld in artikel 28 van Verordening (EU) nr. 1305/2013, niet voorkomen in de Nederlandse GMO programma's. In Nederland zijn deze alleen van toepassing op POP maatregel 10. Het betreft hier acties voor weidevogelbeheer, botanisch beheer, akkerfaunabeheer en landschapsbeheer. In Nederland zijn dergelijke maatregelen niet opgenomen in de operationele programma's. Indien van toepassing en zonder afbreuk te doen aan de voorschriften van de artikelen 34 van Verordening (EU) nr. 1308/2013, zal het niveau van de steun voor de agromilieubetalingen, opgenomen in dit Nationaal Kader, niet het niveau overschrijden dat van toepassing is op het Plattelandsontwikkelingsprogramma.

De steun voor milieuacties, andere dan de verkrijging van vaste activa, moet worden gelimiteerd tot de maximum bedragen voor agromilieubetalingen die zijn opgenomen in de bijlage bij Verordening (EU) nr. 1305/2013. Om rekening te houden met specifieke omstandigheden die in de Nationale Strategie, als bedoeld in artikel 55 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011, naar behoren zijn gemotiveerd, mogen deze bedragen worden verhoogd. Indien van toepassing, zijn deze derogaties beschreven en gemotiveerd in onderstaande niet-limitatieve lijst van acties.

Voor alle milieuacties, met uitzondering van de verkrijging van vaste activa, zoals benoemd in onderstaande niet-limitatieve lijst van acties, geldt dat de producentenorganisatie of haar leden de verplichting hebben om de subsidiabele technische middelen waarvoor steun wordt verleend, te gebruiken voor de doeleinden zoals goedgekeurd in het operationele programma. Conform artikel 28 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 zullen agromilieuverbintenissen

worden uitgevoerd over een vastgestelde periode. In het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma is deze periode vastgesteld op zes jaar. In navolging hiervan geldt dat producentenorganisaties verplicht zijn om dit soort acties gedurende de gehele looptijd van het operationeel programma te handhaven. Indien dit noodzakelijk is om de looptijd te bereiken die van toepassing is voor soortgelijke agromilieumaatregelen in het Plattelandsontwikkelingsprogramma, dient deze actie eveneens in een volgend operationeel programma opgenomen te worden. Wanneer er naar behoren gemotiveerde redenen zijn en in het bijzonder gebaseerd op de tussentijdse evaluatie van de operationele programma's, als bedoeld in artikel 126, lid 3 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 kan hiervan worden afgeweken. Deze vereisten zijn van toepassing op de volgende acties die in deze Richtsnoeren zijn opgenomen: "biologische productie", "geïntegreerde productie" en "acties om de bodem te beschermen".

In het geval van investeringen in vaste activa, dienen deze gebruikt te worden voor de doeleinden waarvoor de investering is gedaan, gedurende de gehele in paragraaf 6.6 genoemde periode. Het is wel mogelijk om deze activa gedurende de bedrijfseconomische levensduur te vervangen, mits de voorwaarden van artikel 60, lid 5 van Verordening (EU) nr. 543/2011 in aanmerking worden genomen en er significante milieuvoordelen zijn.

Voor investeringen waarbij energie aan derden wordt verkocht, geldt in verband met de verrekening van de opbrengsten de verplichting het investeringsbedrag in gelijke termijnen over een periode van 5 jaar ten laste van het actiefonds te brengen onder aftrek van de genoten opbrengsten.

In het geval personeel wordt ingezet voor de milieuacties, zijn de voorschriften van punt 2, onder b) van bijlage IX van Verordening (EU) nr. 543/2011 van toepassing. Dit betekent dat het personeel gekwalificeerd moet zijn. In Nederland geldt als gekwalificeerd een minimum werk- en denkniveau op MBO-niveau, verkregen door opleiding of ervaring of personeel met specifieke professionele kennis om de betreffende functie te kunnen uitoefenen. Het operationeel programma van de producentenorganisatie moet de specifieke taken van dit personeel gedetailleerd beschrijven. Alleen de additionele werkelijke bestede tijd aan de relevante taken en welke op urenstaten wordt bijgehouden komt in aanmerking voor EU-financiering.

Maatregelen die in het kader van de Gemeenschappelijke Marktordening voor groenten en fruit met EU-gelden worden gefinancierd, kunnen niet worden uitgevoerd indien zij niet in overeenstemming zijn met de nationale voorschriften, waarin de volgende richtlijnen zijn geïmplementeerd:

- De Wilde Vogel Richtlijn (Raadsrichtlijn 79/409/EEG) en de Habitat Richtlijn (Raadsrichtlijn 92/43/EEG);
- De Kader Waterbeleid Richtlijn (Richtlijn 2000/60/EG van het Europese Parlement en de Raad).

Waar bij de specifieke voorwaarden om een investering in aanmerking te nemen een percentage energie- of waterbesparing van 25% is genoemd, wordt de startsituatie bepaald aan het begin van de looptijd van het betreffende operationeel programma. De besparing wordt beoordeeld in het kader van de investering en/of actie. De besparing moet worden berekend op het niveau van de investering en/of actie. Dit betekent dat alleen vervangingsinvesteringen betrokken kunnen zijn. In aanmerking te nemen steun wordt beperkt tot investeringen in energie- en waterbesparende systemen uitgevoerd in totaal nieuw

ingerichte productiegebieden ter vervanging van oude, opgeheven productiegebieden of uitgevoerd in reeds bestaande productiegebieden bedoeld om bestaande energie- of watersystemen te moderniseren of vervangen.

Investerings in nieuwe irrigatie installaties bedoeld om het irrigeerbare areaal te vergroten en investeringen in energiesystemen, die niet bijdragen aan energiebesparing worden niet in aanmerking genomen voor steun.

Indien de investeringen niet een minimum aan energie- of waterbesparing van tenminste 25% kunnen genereren, kunnen deze niet worden gezien als een milieuactie. Wel kan deze investering dan onder andere maatregelen, voorzien in de Nationale Strategie, worden gebracht. In uitzonderlijke gevallen kan een lagere drempel van minimaal 10% kan worden geaccepteerd, mits de actie andere milieuvoordelen waarborgt (bijvoorbeeld vermindering van bodemerrosie en/of vermindering van het gebruik van chemicaliën in combinatie met waterbesparing, vermindering van de luchtvervuiling en/of het gebruik van herbruikbare energiebronnen in combinatie met energiebesparing).

Om acties en investeringen in aanmerking te kunnen nemen, zullen de milieumaatregelen ook worden gecontroleerd op mogelijke dubbele financiering. Zie in dit kader ook paragraaf 6.4. van de Nederlandse Nationale Strategie. In het bijzonder voor milieumaatregelen hebben de Nederlandse autoriteiten de volgende maatregelen genomen:

- Gebaseerd op artikel 61, onder c) van Verordening (EU) nr. 543/2011, ondertekent de voorzitter van een producentenorganisatie een schriftelijke verbintenis, waarin wordt verklaard dat de producentenorganisatie geen directe of indirecte overlappende financiering voor de betreffende maatregelen heeft ontvangen of zal ontvangen. In dit verband wordt er geen onderscheid gemaakt tussen nationale of communautaire financiering.
- Alle aanvragen voor financiële steun uit hoofde van Verordening (EU) nr. 1308/2013 en Verordening (EU) 543/2011 moeten vergezeld gaan van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant. Deze accountant wordt geïnstrueerd door middel van door de bevoegde autoriteiten opgestelde controleprotocollen. Deze controleprotocollen wijzen expliciet op de verplichting om te controleren op de aanwezigheid van mogelijke dubbele financiering.
- Om dubbele subsidies voor de GMO groenten en fruit en het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma te voorkomen, worden onder de verantwoordelijkheid van het betaalorgaan van het Ministerie van EZ controles gedaan door de betreffende bevoegde autoriteiten. Indien aanvragen voor subsidies uit hoofde van verschillende verordeningen door dezelfde begunstigen worden gedaan, wordt dit geverifieerd om dubbele financiering te voorkomen.

Gebaseerd op paragraaf 6.7. wordt het nationale Nederlandse beleid door middel de Regeling uitvoering GMO groenten en fruit bepaald en naar de producentenorganisaties gecommuniceerd. De uitvoeringsmodaliteiten (checklists, werkinstructies, etc.) garanderen dat de nadere voorwaarden worden nageleefd. Vervolgens wordt de implementatie van de regeling geaudit.

II.4 Niet-limitatieve lijst van milieuacties

Indien nadere voorwaarden voor de in de hiernavolgende niet-limitatieve lijst opgenomen acties zijn gesteld, zijn deze in de lijst opgenomen. De motivering van deze acties, zoals bedoeld in artikel 56, lid 2, onder b) van Verordening (EU) nr. 543/2011 is opgenomen in bijlage A bij dit Nationaal Kader.

A. Aankoop van vaste activa

Conform artikel 33, lid 5, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

- Investerings in duurzame energie, zoals zonnepanelen(-collectoren), windmolens, aardwarmte voor zover de specificatie van de investering een energiebesparing van tenminste 25% (indien van toepassing 10%) geeft.
- Energiebesparende investeringen, zoals WKK installaties, warmtepompen, warmtewisselaars, warmte- en koudebuffering (aquifers, WOK/warmtebuffertank), voor zover de specificatie van de investering een energiebesparing van tenminste 25% (indien van toepassing 10%) geeft.
- Energiebesparende investeringen in het kader van het programma “Kas als Energiebron” (waaronder als onderdeel van een totaalconcept, energiebesparende ventilatie-, luchtbehandeling- en hogedrukvernevelingsystemen en energiebesparende schermen) voor zover de specificatie van de investering een energiebesparing van tenminste 25% (indien van toepassing 10%) geeft.
- Emissiebeperkende investeringen, zoals rookgasreinigers en aansluitingen op een CO₂-netwerk.
- Investerings in innovatieve emissiebeperkende gewasbeschermingsapparatuur, zoals spuitapparatuur, UV-belichtingswagens ter bestrijding van schimmelziekten, ontsmettingsapparatuur, thermische apparatuur, innovatieve mechanische onkruidbestrijding, GPS systemen in het kader van precisielandbouwtechnieken, insectengaas (vollegrondsteelten), voor zover de investering een vermindering van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen tot doel heeft.
- Investerings in vernieuwende technieken ten behoeve van waterbesparing en waterzuivering voor zover de specificatie van de investering een waterbesparing van tenminste 25% (indien van toepassing 10%) geeft. Investerings in waterbesparende systemen, voor zover gericht op de vervanging of de modernisering van bestaande irrigatiesystemen met het doel het waterverbruik te verminderen. In aanmerking te nemen steun wordt beperkt tot investeringen in waterbesparende systemen uitgevoerd in totaal nieuw ingerichte productiegebieden ter vervanging van oude, opgeheven productiegebieden of uitgevoerd in reeds bestaande productiegebieden bedoeld om bestaande watersystemen te moderniseren of vervangen. Investerings in nieuwe irrigatie installaties bedoeld om het irrigeerbare areaal te vergroten, worden niet in aanmerking genomen voor steun.
- Investerings in zelfpersende containers met het doel het afvalvolume en het aantal transportbewegingen van afval te beperken.

B. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing

- Alle investeringen, zoals opgenomen onder A).

C. Andere acties

1) Productie

i) Biologische productie

Onder dit punt opgenomen acties kunnen slechts worden goedgekeurd indien de vereisten voor biologische productie in acht worden genomen, zoals opgenomen in Verordeningen (EG) nr. 834/2007 (Raad) en nr. 889/2008 (Commissie).

Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid van Verordening (EU) nr. 1305/2013 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

- Composteringsplaatsen, voor zover de verkregen compost wordt aangewend in het betreffende eigen bedrijf of voor gebruik aan andere biologische bedrijven wordt verkocht. Verkregen additionele inkomsten en gerealiseerde kostenbesparingen moeten van de subsidiabele uitgaven worden afgetrokken.
- Activering bodemleven (het toedienen van micro-organismen, zogenoemde “starters” om de juiste bacteriën en schimmels te enten), met de bedoeling de bodemvruchtbaarheid te verbeteren.
- Additionele kosten voor Skal gecertificeerd zaai-, plant- en pootgoed in vergelijking met conventioneel zaai-, plant- en pootgoed. Dit punt is subsidiabel op grond van punt 1, vijfde streepje van bijlage IX van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011. Het zaai-, plant- en pootgoed moeten daadwerkelijk voor de biologische productie worden gebruikt. Op basis van punt 1 van bijlage IX van de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 zijn hier in Nederland forfaitaire tarieven voor vastgesteld.
- Het gebruik van biologische mest en compost bij de biologische productie. Vanwege het grote belang van dit type milieuacties, de hoogte van de werkelijk uit de actie voortvloeiende additionele kosten en daarom de noodzaak om zoveel mogelijk de reële kosten te honoreren, zodat zoveel mogelijk telers de actie uitvoeren, is de derogatie als bedoeld in artikel 58, lid 4 en 5 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 van toepassing. Daarom komen de werkelijke uit de actie voortvloeiende additionele kosten in aanmerking voor steun.

ii) *Geïntegreerde productie*

Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

Bovendien moeten kostenbesparingen in aanmerking worden genomen.

De kosten voor geïntegreerde productie komen op grond van punt 1, vijfde streepje van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 in aanmerking voor financiële steun. In Nederland zijn er geen nationale of regionale regels voor geïntegreerde productie. Vanwege het grote belang van dit type milieuacties, de hoogte van de werkelijk uit de actie voortvloeiende additionele kosten en daarom de noodzaak om zoveel mogelijk de reële kosten te honoreren, zodat zoveel mogelijk telers de actie uitvoeren, is de derogatie als bedoeld in artikel 58, lid 4 en 5 van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 van toepassing. Daarom komen de werkelijke uit de actie voortvloeiende additionele kosten in aanmerking voor steun.

- Uitgaven voor gewas-, water- en bodemanalyses, voor zover deze zijn opgenomen in de geïntegreerde productie en worden gecombineerd met andere in deze Richtlijnen opgenomen milieuacties, die als doel hebben om het gebruik van chemische middelen te verminderen.
- Uitgaven voor resistent zaad met het doel minder chemische middelen te gebruiken, mits additionele inkomsten en kostenbesparingen van de subsidiabele uitgaven worden afgetrokken. Op basis van punt 1 van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 zijn hier in Nederland forfaitaire tarieven voor vastgesteld.
- Uitgaven voor enten van plantmateriaal, met het doel minder chemische middelen te gebruiken. Op basis van punt 1 van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 is hier in Nederland een forfaitair tarief voor vastgesteld. Dit punt is subsidiabel op grond van punt 1, vijfde streepje van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011.
- Uitgaven voor biologische of geïntegreerde gewasbescherming en voorkomen van ziekten en plagen, mits additionele inkomsten en kostenbesparingen van de subsidiabele uitgaven worden afgetrokken. Op basis van punt 1 van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 is hier in Nederland een forfaitair tarief voor vastgesteld.
- Uitgaven voor biologische grondontsmetting. Op basis van punt 1 van bijlage IX van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 is hier in Nederland een forfaitair tarief voor vastgesteld.

iii) *Beter gebruik en/of beheer van water, zoals waterbesparing en drainage*

Dergelijke acties zijn niet opgenomen in het Nationaal Kader. Daarom zijn er in deze voorwaarden geen additionele richtlijnen voor dit type acties opgenomen.

iv) *Acties voor bodembehoud (bijvoorbeeld grondbewerkingstechnieken om bodemerosie te voorkomen/te verminderen, plantendek, beheerslandbouw, bodembedekking)*

Dergelijke acties zijn (behalve in geval van biologische productie) niet opgenomen in de Nederlandse operationele programma's. Daarom zijn er in deze voorwaarden geen additionele richtlijnen voor dit type acties opgenomen. Zie onder i) *Biologische productie*

v) *Acties voor de aanleg of het behoud van habitats die gunstig zijn voor de biodiversiteit (bijvoorbeeld natte gronden) of voor het behoud van het landschap, waaronder het behoud van historische elementen (bijvoorbeeld stapelmuurtjes, terrassen, bosjes)*

Dergelijke acties zijn niet opgenomen in de Nederlandse operationele programma's. Daarom zijn er in deze voorwaarden geen additionele richtlijnen voor dit type acties opgenomen.

vi) *Energiebesparingsacties*

Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

Dergelijke acties zijn niet opgenomen in het Nationaal Kader. Daarom zijn er in deze voorwaarden geen additionele richtlijnen voor dit type acties opgenomen.

vii) *Acties om de afvalproductie te verminderen en het afvalbeheer te verbeteren*

Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 39, lid 3, eerste alinea van Raadsverordening (EG) nr. 1698/2005 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

Dergelijke acties zijn niet opgenomen in het Nationaal Kader. Daarom zijn er in deze voorwaarden geen additionele richtlijnen voor dit type acties opgenomen.

viii) *Andere acties*

Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013. wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.

- Deelname aan (inter)nationaal maatschappelijk aanvaarde milieuzorgsystemen (inclusief Gobal/GAP). Deze systemen moeten open staan voor alle groenten- en fruittelers. Het milieuzorgsysteem moet bindende specificaties omvatten met betrekking tot productiemethoden en, voor wat betreft de milieubescherming, verder gaan dan wat is beschreven in artikel 28, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1305/2013. De naleving van de voorwaarden moet onderwerp zijn van een onafhankelijke controle door gekwalificeerde personen/organen.
- Personeelskosten voor milieuzorgsystemen, voor zover ze benodigd zijn voor de deelname in de milieuzorgsystemen (inclusief Global/GAP).

2) Vervoer

Extra externe vervoerskosten voor vervoer over het spoor of water, vergeleken met de kosten voor vervoer over de weg. Dit betreft vervoer over het spoor/water in plaats van over de weg, als onderdeel van de milieubeschermingsmaatregel. *Conform artikel 33, lid 3 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 betreft de steun voor de milieuacties de extra kosten en het inkomensverlies die uit de acties voortvloeien. Conform artikel 28, lid 3, eerste alinea van Verordening (EU) nr. 1305/2013 wordt de steun slechts verleend voor milieuacties die verder gaan dan de relevante dwingende bepalingen in nationale en communautaire regelgeving.*

3) Afzet

Niet van toepassing, dit punt zou in de toekomst tot een aanpassing van dit Nationaal Kader kunnen leiden.

In het geval producentenorganisaties milieuacties of milieu investeringen in hun operationele programma's opnemen, welke niet in bovenstaande niet-limitatieve lijst zijn opgenomen, zal de bevoegde autoriteit deze acties of milieu investeringen in het kader van zowel Verordening (EU) nr. 1305/2013, als Verordening (EU) nr. 543/2011 analyseren op hun milieuvoordelen. Volgend op deze analyse en indien noodzakelijk zullen deze acties of investeringen in de volgende herziening van dit Nationaal Kader worden meegenomen.

Bijlage 3a. Motivering van de milieuacties, zoals bedoeld in artikel 56 lid 2, onder a) van Verordening (EU) nr. 543/2011

In het algemeen heeft de Nederlandse tuinbouw tot 2020 de volgende ambities op het gebied van milieu:

- Klimaatneutrale (nieuwgebouwde) kassen;
- 30% lagere uitstoot van CO₂;
- Leverancier van duurzame warmte en energie;
- Een sterk verminderd gebruik van fossiele energie;
- Geïntegreerde productie, de Nederlandse tuinbouw streeft naar een 100% gecertificeerde teelt.

Voorts blijven de volgende ambities onverkort van kracht:

- Continue inzet voor beperking van emissie naar lucht, water en bodem;
- Beperking product- en verpakkingsafval;
- Streven naar een verhoging van het aantal producten dat biologisch wordt geteeld, conform Raadsverordening (EG) nr. 834/2007 en Commissieverordening (EG) nr. 889/2008.

Alle investeringen en acties zoals opgenomen op de niet-limitatieve lijst, vallen onder bovenstaande ambities. De betreffende motiveringen zijn in onderstaande lijst aan de betreffende investeringen en acties gekoppeld. Daarnaast moeten de investeringen en de acties worden gezien in relatie tot de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de producentenorganisatie en haar leden.

Als indicator om de voortgang van de milieuprojecten te monitoren, gelden de indicatoren zoals opgenomen in bijlage VIII van Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011. Daarnaast hebben de Nederlandse autoriteiten het voornemen de volgende aanvullende indicator voor milieuacties vast te stellen: Reductie in het verbruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen.

Actie	Motivering
A. Aankoop van vaste activa	
• Investerings in duurzame energie, zoals zonnepanelen of zonnecollectoren, windmolens, aardwarmte • Energiebesparende investeringen zoals WKK installaties, warmtepompen, warmtewisselaars, warmte- en koudebuffering (aquifers, WOK/warmtebuffertank), • Energiebesparende investeringen in het kader van het programma “Kas als Energiebron” (waaronder als onderdeel van een totaalconcept, energiebesparende ventilatie-, luchtbehandeling- en hogedrukvernevelingsystemen en energiebesparende schermen).	Dit draagt bij aan het verminderen van het verbruik van fossiele bronnen en is zo een reactie op de problemen met betrekking tot de klimaatverandering. Zie in dit kader ook het convenant “Schone en Zuinige Agrosectoren”. In het Nederlandse programma “De kas als energiebron” (www.kasalsenergiebron.nl) zijn er zeven transitiepaden benoemd die moeten leiden tot een aanzienlijke reductie van de CO2-emissie en sterk verminderde afhankelijkheid van fossiele energie voor de glastuinbouw in 2020. Dit soort investeringen draagt in belangrijke mate bij aan deze doelstelling.
• Investerings in innovatieve emissiebeperkende gewasbeschermingsapparatuur, zoals spuitapparatuur, UV-belichtingswagens ter bestrijding van schimmelziekten, ontsmettingsapparatuur, thermische apparatuur, innovatieve mechanische onkruidbestrijding, GPS systemen in het kader van precisielandbouwtechnieken en insectengaas (vollegrondsteelten)	Dit als een alternatieve vorm van ziekte- en ongediertebestrijding om het gebruik van chemische middelen te kunnen beperken, om zo de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Alle Nederlandse producentenorganisaties ondernemen acties in het kader van Global/GAP. Eén van de doelstellingen van deze wereldwijde inter-branch organisatie is om de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren (zie ook: http://www.globalgap.org). Deze investeringen dragen bij aan dat mondiale doel en helpen de producentenorganisaties om te voldoen aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Emissiebeperkende investeringen, zoals rookgasreinigers en aansluitingen op een CO2-netwerk	Om de uitstoot van CO2 en NOx te verminderen. In het Nederlandse programma “De kas als energiebron” (www.kasalsenergiebron.nl) zijn er zeven transitiepaden benoemd die moeten leiden tot een aanzienlijke reductie van de CO2-emissie en sterk verminderde afhankelijkheid van fossiele energie voor de glastuinbouw in 2020. Dit soort investeringen dragen in belangrijke mate bij aan deze doelstelling.
Investerings in zelfpersende containers	Dit met het oogmerk om het afvalvolume en het aantal transportbewegingen van afval te beperken. Dit draagt bij aan het verminderen van het verbruik van fossiele energie en is zo een reactie op de problemen met betrekking tot de klimaatverandering.
Investerings in vernieuwende technieken, ten behoeve van waterbesparing en waterzuivering	Dit met de motivering om het verbruik van water te verminderen, de emissie van contaminanten naar het watermilieu te beperken en de beschikking te behouden over voldoende, kwalitatief goed en bruikbaar water
B. Andere vormen van verwerving van vaste activa, zoals huur en leasing	
Alle investeringen, opgenomen onder A)	Zie onder A)

C. Andere acties	
1. Productie, i) Biologische productie	
• Composteringsplaatsen • Activering bodemleven • Het gebruik van biologische mest en compost bij de biologische productie	Dit met het oogmerk op het gebruik van chemicaliën en niet-herbruikbare energiebronnen te beperken en de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Het gebruik van biologische meststoffen en compost draagt bij aan de kwaliteit van de bodem. In het derde convenant marktontwikkeling biologische landbouw zijn de Nederlandse autoriteiten en de relevante marktpartijen overeengekomen om naar een jaarlijkse stijging van de omzet van biologische productie van 10% te streven (zie: http://www.biologischconvenant.nl). De subsidiabiliteit van dit soort acties ondersteunt dit convenant.
• Additionele kosten voor Skal gecertificeerd zaai- plant- en pootgoed	Dit met het oogmerk op het gebruik van chemicaliën en niet-herbruikbare energiebronnen te beperken en de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. In het derde convenant marktontwikkeling biologische landbouw zijn de Nederlandse autoriteiten en de relevante marktpartijen overeengekomen om naar een stijging van de omzet van biologische productie van 10% te streven (zie http://www.biologischconvenant.nl). De subsidiabiliteit van dit soort acties ondersteunt dit convenant.
C. Andere acties	
1. Productie, ii) Geïntegreerde productie	
• Uitgaven voor gewas-, water- en bodemanalyses	Deze actie draagt bij aan het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, met als doel de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Alle Nederlandse producentenorganisaties ondernemen acties in het kader van Global/GAP. Eén van de doelstellingen van deze wereldwijde inter-branche organisatie is om de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren (zie ook: http://www.globalgap.org). Deze acties dragen bij aan dat mondiale doel en helpen de producenten-organisaties om te voldoen aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

• Uitgaven voor resistent zaad • Uitgaven voor het enten van plantmateriaal	Deze actie draagt bij aan het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, met als doel de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Alle Nederlandse producentenorganisaties ondernemen acties in het kader van Global/GAP. Eén van de doelstellingen van deze wereldwijde inter-branche organisatie is om de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren (zie ook http://www.globalgap.org). Deze acties dragen bij aan dat mondiale doel en helpen de producentenorganisaties om te voldoen aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.
• Uitgaven voor biologische of geïntegreerde gewasbescherming en voorkomen van ziekten en plagen • Uitgaven voor biologische grondontsmetting.	Dit om ziektes en plagen te voorkomen en het gebruik van chemische middelen te beperken om zo de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Alle Nederlandse producentenorganisaties ondernemen acties in het kader van Global/GAP. Eén van de doelstellingen van deze wereldwijde inter-branche organisatie is om de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren (zie ook http://www.globalgap.org). Deze acties dragen bij aan dat mondiale doel en helpen de producentenorganisaties om te voldoen aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.
C. Andere acties 1. Productie, iii) Beter gebruik en/of beheer van water, zoals waterbesparing en drainage	
Niet van toepassing	
C. Andere acties 1. Productie, iv) Acties voor bodembehoud (bijvoorbeeld grondbewerking technieken om bodemerosie te voorkomen/te verminderen, plantendek, beheerslandbouw, bodembedekking)	
Niet van toepassing	

C. Andere acties 1. Productie, v) Acties voor de aanleg of het behoud van habitats die gunstig zijn voor de biodiversiteit (bijvoorbeeld natte gronden) of voor het behoud van het landschap, waaronder het behoud van historische elementen (bijvoorbeeld stapelmuurtjes, terrassen, bosjes)	
Niet van toepassing	
C. Andere acties 1. Productie, vi) Energiebesparingsacties	
Niet van toepassing	
C. Andere acties 1. Productie, vii) Acties om de afvalproductie te verminderen en het afvalbeheer te verbeteren	
C. Andere acties 1. Productie, viii) Andere acties	
Deelname aan (inter)nationaal maatschappelijk aanvaarde milieuzorgsystemen (inclusief Goba/GAP). Personeelskosten voor milieuzorgsystemen, voor zover ze benodigd zijn voor de deelname in de milieuzorgsystemen (inclusief Global/GAP).	Dit met het oogmerk om het gebruik van chemische middelen te verminderen om zo de kwaliteit van het water, de bodem en het landschap te beschermen en de biodiversiteit te behouden of te bevorderen. Deze acties helpen de producentenorganisaties om te voldoen aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid (zie ook http://www.globalgap.org).
C. Andere acties 2. Transport	
Extra externe vervoerskosten voor vervoer over het spoor of water, vergeleken met de kosten voor vervoer over de weg.	Dit met het oogmerk om het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen om rekening te houden met de problemen veroorzaakt door de klimaatverandering.
C. Andere acties 3. Afzet	
Niet van toepassing	